VINCENTII CONTARENI

Variarum Lectionum Liber.

IN QVO MVLTI VETERVM CVM Græcorum, tùm Latinorum ſcriptorum loci illuſtrantur, atque emendantur.

Prout altera pagina fuſiùs indicat.

Addita eſt in calce verborum Græcorum interpretatio, & copioſiſſimus rerum omnium Index.

CVM LICENTIA SVPERIORVM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, MDCVI.

Apud Ioan. Baptiſtam Ciottum Senenſem.

Cum Priuilegijs.

CAPITA QVIBVS HIC LIBER CONTINETVR.

DE belli ſocialis initio & autoribus, deq́ anno, & iure, quo Italicis populis ciuitas eſt data, pugnantes inter ſe ueterum ſcriptorum loci conciliati. Caput 1
Vocem ἱεροσόλος à viro Græcè doctiſsimo damnatam Græcam eſſe, & qui ſint ἱεροσόλοι. Caput 2
Auguſtales Ludos, quos Tacitus memorat, alios fuiſſe ab ijs, de quibus agit Suidas, contra quàm IVSTO LIPSIO videatur. Caput 3
Appuleij floridorum libri recenſiti. Caput 4
Loci aliquot ex ijſdem floridorum libris partim illuſtrati, partim emendati. Caput 5
Lacuna apud Plutarchum expleta ex Clemente Alexandrino. Horum ſcriptorum loci inter ſe collati. Caput 6
L. Flaccum Conſulem à Fimbria occiſum videri. Caput 7
Conatus emendandi locos duos è Ciri Virgiliana. Caput 8
De mutuis Archytæ & Platonis epiſtolis apud Laertium. Caput 9
Iuuenalis loci duo illuſtrati. Caput 10
Murænæ quomodo exoſsentur. Plauti loci illuſtrati. Caput 11
De vetere vrbis ambitu accuratè contra IVSTI LIPSII ſen-

 tentiam

etiam diſputatum. Halicarnaſſæi, Plinij, Vopiſci loci obſcuriſsimi illuſtrati. Caput 12

Plato in Protagora ab Athenæi calumnia vindicatus. Caput XIII.

Variatio in vno Ciceronis loco ter obſeruata. Iuuenalis illuſtratus. Caput XIIII.

Notæ quædam in Plauti Amphitruonem. Caput 15

Romanam Hiſtoriam à Græcis fuiſſe fabulis inquinatam. Caput 16

De locis quibuſdam Demoſthenis ex orationibus pro Corona, & de ementita legatione diſputatum. Caput 17

Romanos à ſubditis tributum in capita æquale exegiſſe, argenteum denarium. Quæ contra IVSTVS LIPSIVS diſputauit, reiecta, & confutata. Caput 18

Panem biſcoctum in delitijs olim fuiſſe. Athenæus, qui hoc tradit, à magni viri reprehenſione vindicatus. Caput 19

Vt Saluſtium Catilinariæ coniurationis, & belli Iugurthini, ſic Tacitum Annalium, & hiſtoriarum initium eodem argumento ſcripſiſſe. Qua varietate id obſcurare vterque ſit conatus. Caput 20

Interamnas olim in Italia tres fuiſſe, Plinium memoria lapſum videri. Caput 21

Iſis Græcane vox ſit, vt vult Plutarchus, an Aegyptia. Eius deæ nomen latinum inuentum, atque illuſtratum. Caput 22

IVSTVM LIPSIVM Tibulli locum è libro primo, elegia tertia malè interpretatum videri. Ei loco lux data. Caput 23

Ex Catone maiore plures loci emendati Caput 24

De menſe, & die quo magiſtratum primi Conſules inierunt. Caput 25

Horatij loci duo illuſtrati; vnus Appuleij emendatus. Caput 26

INDEX CAPITA

Dubitatum de eo, quod tradit IVSTVS LIPSIVS tres Apicios gulones fuiſſe. Caput 27

De corrupto Ciceronis loco in oratione pro Seſtio ſententia. Caput 28

Lis de Scaptenſula inter Lambinum, & Gifanium dirempta. Caput 29

Appuleij locus vnus, alter Claudiani ex ANTONII QVAERENGI ſermonibus emendatus. Caput 30

C O P I A.

GLI Eccell. Sig. Capi dell'Eccelſo Conſeglio di X. infraſcritti, hauuta fede dalli Sig. Reformatori del ſtudio di Padoua per relation delli doi à ciò deputati, cioè del R. P. Inquiſitor, & del Circ. Secretario del Senato Zuane Marauegia con giuramento, che nel Libro Intitolato *Vincentij Contareni Variarum Lectionum Liber*, non ſi troua coſa contra le leggi & è degno di Stampa, concedono licenza, che poſſi eſſer ſtampato in queſta Città.

Dat. die 14. *Februarij*. 1605.

D. Lorenzo Loredan
D. Santo Balbi } *Capi dell'Eccelſo Conſeglio di X.*
D. Franceſco Triuiſan

Illuſtriſſimi Conſilij X. Secr.
Io. Baptiſta Padauinus.

VINCENTII CONTARENI

VARIARVM LECTIONVM. LIBER.

De belli ſocialis initio & autoribus, deque anno & iure, quo Italicis populis ciuitas eſt data, pugnantes inter ſe veterum ſcriptorum loci conciliati. Caput I.

QVod de mendacibus vulgo dici ſolet; ſæpe fieri, vt quamquam vera narrant, nemo tamen illis habeat fidem, id poteſt non ineptè transferri ad hiſtoricos, quorum nemo eſt, qui in rebus prodendis non ſæpè ab alijs diſſentiat. Vt igitur illorum lingua falſo aſſueta, ſic horum in vero, quod vnum omnino eſt, prodendo varietas ac diſſenſio eò rem deduxere: vt mentiri ac pugnare cum alijs tunc etiam videãtur, cum mentiuntur minime, ac pugnant. Quod quanto fiat & vitæ, & veteris hiſtoriæ ſtudioſorum incommodo omnes vident. Et ſanè vt illis miſſis, de hiſtoricis tantum dicam, quorum cauſſa hic à me ſuſceptus eſt ſermo, aut e-

go valde faller, aut longè præſtaret non amplius vnum ex omnibus eſſe reliquum veteris hiſtoriæ ſcriptorem; ſed eum grauem ac diligentem, ne fortè, quod eſt inter vitia huius gentis, quia non poſſet cum alijs, ſecum ipſe pugnaret. Nunc quando non ſolùm plurimi extant, ſed multi etiam, qui latuerant hactenus prodeunt in lucem, etiam atque etiam cogitandum eſt, quæ ſit facienda huic malo medicina; mihi quidem reſtare hæc vna videtur, vt vir aliquis impenſè doctus, & in vetere hiſtoria diu diligenterque verſatus ſuſcipiat perſonam interpretis pacis & concordiæ, & ſi qua erunt, vt ſunt ſanè multa, quæ pugnare videantur, ſed reipſa non pugnent, doceat rationem dirimendæ controuerſiæ: neque ſolùm hiſtoricos reconciliet hiſtoricis, ſed alijs etiam ſcriptoribus, ut omnes, quantum poteſt, congruant inter ſe. Quod ſi qua erunt in eorum ſcriptis apertè pugnantia, non ſolùm de ijs admoneat, ſed inueſtiget etiam rationem controuerſiæ; aperiat poſtremò, quem ipſe autorem ſequatur, & quamobrem. Vacat adhuc hic locus in Romana hiſtoria. neque enim fuit hactenus, quod ſciam, quiſquam, qui ſit profeſſus ſuſcipi à ſe hãc prouinciam, ex qua bene geſta fructus referretur laudis vberrimus. Nec tamen deſpero in tanto omnium illuſtrandæ antiquitatis ſtudio fore breui, qui hac quoque in parte ſibi ſtatuat laborandum. Ego interea, cui maiora aggredi nec licet, nec vacat, excerpam ex eadem hiſtoria paucos aliquot controuerſos & obſcuros locos, quibus lucem dem, eoſque ſparſim inſeram huic operi. Incipiã autem à bello ſociali, quod Marſicum etiam, & Italicum eſt appellatum. Variant primò autores in anno, quo cœptum eſt; deinde in populo prodendo, à quo belli initium eſt ortũ; poſtremò, vt mittam cetera leuiora, in anno & iure, quo Italicis populis ciuitas eſt data.

Bellum cœptum Sex. Iulio Cæſare. L. Marcio Philippo Coſſ. tradit Diodor. lib. xxxvij. Oroſius lib. v cap. xviij. Plin. lib. xxxiij. cap. iij. Pædianus in primam Cornel. At Faſti Capitolini

pitolini, Velleius lib. primo Plinius ipſe, & Pædianus, ille lib. 2. c. XXCIII. hic in eandem pro Cornelio orationem, in annũ ſequentẽ rem producunt, quo Coſſ. fuerunt L. Iulius Cæſar, & P. Rutilius Lupus, qui annus fuit ab V. C. DCLXIII. vt Faſti Capitolini annos numerant, ad quos ego, vt fiat res clarior, reuocabo etiam Liuianos. Vnus Appianus ab omnibus diſſentiens Sex. Iulium Cæſarem, & P. Rutilium Lupum Coſs. comparat inter ſe, nec difficile eſt intelligere, quid eum impulerit in errorem. Hic ergo proculdubio fallitur; reliqui omnes, quamquam verbis diſcrepant, re tamen conſentiũt. Nihil enim verius, quàm anno DCLXII. Cęſare & Philippo Coſſ. ab Italicis populis bellum comparatum, inſequenti geſtum fuiſſe. Priore illo anno defectione agitata ad arma ſumenda conſpirarunt, atque eadem Q. Seruilium pro conſulem in Opido Aſculo cum omnibus ciuibus Romanis, qui in eo opido erant, occiderunt. Quod fuit, vt ait Florus, impii belli Sacramentum. Anno autem inſequenti bellum magna opum vi undique illatum populo R. Id licet intelligeret ex Plinii & Pædiani verbis inter ſe collatis. Plin. lib. xxxiii. *Sex. Iulio L. Marcio Coſſ. hoc eſt belli ſocialis initio, DCXLVI. M. auri pondo in ærario P. R. fuere.* Pædianus: *P. Licinius Craßus & P. Mutius Scæuula de regendis in ſua ciuitate ſocijs legem tulerunt, qua lege alienati animi ſunt principum Italicorum populorum, ut ea uel maxima cauſa belli Italici quod poſt triennium exortum eſt, fuerit.* Triennio poſt Scæuulæ & Craſſi cenſuram Coſſ. fuerunt Sex. Cæſar, & L. Philippus, in quem annum belli tãtum initia, & ortus conferuntur ab vtroq; ſcriptore.

Sequitur altera de iis controuerſia, qui primi apertè defecerunt. Appianus, & Florus Aſculo furorem erumpere cæpiſſe memoriæ prodiderunt. Initium belli a Picentibus ortũ, eſt in Epit. lxxii. Appianus idem & Strabo Marſos defeciſſe primos memorant. Sed poteſt non magno negotio hic nodus diſſolui. Primum enim Aſculum in Piceno eſt autore

Plinio lib.iii.cap.xiii. neq; vllum relinquit dubitandi locum Epit. lxxii. in qua ſic ſcriptum eſt. *Italici populi defecerunt initio belli à Picentibus orto.* hoc autem initium quale fuerit narrans hæc addit. *Q. Seruilius, Procos. in opido Aſculo cum omnibus ciuibus Romanis, qui in eo opido erant, occiſus eſt.* Deinde Marſi reliquis populis autores defectionis fuere, Popedius præcipuè, quem Romanos imitati conſulē crearunt. Florus. Strabo. Diodorus. Eoſdem ante alios arma ſumpſiſſe indicare videtur Paterculus. has omnes ob cauſas bellum Marſicum eſt appellatum, non Samniticum, quamuis ex ea gente alter eſſet conſul creatus.

Tertia reſtat longè obſcuriſſima pars huius quæſtionis de anno & iure, quo Italicis populis ciuitas eſt data. Appianus lib. de bellis Ciuilibus primo prodit quoſdam ex ſociis primo ipſo belli anno in ciuitatem receptos, alios autem bello magna ex parte confecto, quod ad biēnium durauit; datum omnibus ſuffragium in decem nouas tribus diſtributis, quas tamen Paterculus octo dumtaxat fuiſſe prodit Strabo etiam lib. v. Appiano aſſentitur de Italicis populis bello duorum annorum ciuitatē adeptis, anno ſcilicet ab V. C. DCLXV. quo L. Sylla & Q. Pompeius conſulatum geſſerunt. Cum his pugnat Liuius ſiue Florum mauis, apud quem in Epit. lxxx. reperio anno ſequenti S.C. Italicis populis ciuitatem datam & quidem ſine ſuffragio, vt intelligere eſt ex Epit. lxxxiv. in qua traditur nouis ciuibus S.C. ſuffragium datum Cinna de mum, & Carbone Coſſ. anno V. C. DCLXIX. Cicero poſtremò in oratione pro Balbo, & Agellius lib. iv. cap. iv. legis Iuliæ meminerunt, qua ciuitas ſocijs, & latinis ſit data, quam legem Iulio Cæſari dictatori ſunt qui tribuant, ita vt multo etiam poſt annum DCLXIX. cum ſocijs, & latinis ſit ciuitas communicata. Ego ſanè haud ſcio an vlla iniri poſſit ratio, qua tot ſententiæ, tam variæ tamque diſcrepantes ad ducantur ad vllam concordiam, &, ſi eſt vlla, an ea ipſa ſit, quā ego in medium afferre paro. Vtcumque erit, oratos om

nes

nes velim,qui hæc legent, vt meum ſaltem hiſtoriæ veteris illſtrandæ ſtudium æqui boniq́ue faciant. Cenſeo igitur non uno & eodem,ſed aliis atq́ue aliis temporibus datam eſſe latinis,& Italicis populis ciuitatem,id quod apertè docere uidetur Liuius,qui non ſolum Epit.lxxx.ſed etiam lxxxvii.nouorum ciuium mentionem facit. Sed multò clarius Paterculus lib.ii. his verbis. *Paullatim deinde recipiendo in ciuitatem, qui arma aut non ceperant, aut depoſuerant maturius, vires recuperatæ*, & mox. *Finito Italico bello, quo quidem Romani victis afflictiſque ipſi exarmati, quam integris vniuerſis ciuitatem dare maluerunt, conſulatum inierunt Q. Pompeius & L. Cornelius Sulla.* Quibus verbis notari tria tempora videntur.vnum,quo ſocijs, qui manſerant in fide, alterum,quo rebelles qui redierant maturius ad ſanitatem, ſunt ciuitate donati. paullatim enim hos quoq́ue receptos dicit. tertium, quo victis afflictiſq́ue Italicis populis bello demum fere prorſus confecto ciuitas eſt data. his addi poteſt quartum, quo reſpubl. cum lucanis & Samnitibus eſt communicata.hi enim ſoli Italicorum populorum arma pertinaciter retinuerunr vſque ad annum ab V. C. DCLXXI. quo cum ijs iuxta vrbem Romam Sylla debellauit. de quo tempore hæc habet Appianus καὶ τάδε μὲν ἦν περὶ τὴν Ιταλίαν ἀμφὶ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον ἀκμάσαντα μὲν δὴ μάλιστα μέχρι τῶνδε. ἕως Ιταλία πᾶσα προσεχώρησεν ἐς τὴν ῥωμαίων πολιτείαν χωρίς γε Λευκανῶν, καὶ Σαυνιτῶν τότε. δοκοῦσι γάρ μοι καὶ οἷδε τυχεῖν ὧν ἔχρῃζον, ὕστερον, ἐς δὲ τὰς φυλὰς ὅμοια τοῖς προστυχοῦσιν ἕκαστοι κατελέγοντο. Hæc ſi uera ſunt,omnia fortaſſe congruunt inter ſe, neq́ue eſt inter eos ſcriptores,quos ſupra memorauimus, vlla diſſenſio. Nam vt de Iulia lege primum dicam,falluntur, qui eam latam putant à Cæſare dictatore: nec peccant ſolùm in ratione temporum, ſed in eo etiam quod ille ciuitatem non ſocijs dedit ac latinis, ſed tranſpadanis,qui ius latij tantum habuerant lege Pompeia. autores Dio.lib. xlj.& Pædianus in Piſonianam.Hęc autem

qua

qua de agimus Iulia lex, qua ciuitatem ſocijs ac latinis datã teſtatur Cicero & Agellius à Sex. Iulio Cęſare P. Rutilij col lega in conſulatu lata eſt, anno belli huiuſce Marſici primò. Ea lege, quantum coniectura conſequi poſſum, non ijs modò ciuitas eſt data, qui manſerant in fide, vt quam ſuſceperant R. Reip. cauſſam, in ea tuenda perſeuerarent, ſed ijs etiam promiſſa, qui arma poſuiſſent maturius, & ius ciuitatis Populi R. beneficio partum, vi atque armis extorto ante poſuiſſent. Hæc vt credam faciunt primo verba Velleij, quę ſupra attuli; deinde ſilentium apud omnes hiſtoricos de altera lege ante Marſos deuictos lata de ijs in ciuitatem recipiendis, qui non fuiſſent in armis retinendis pertinaces. Atque ij quidem, quibus iuſto dolore fides, ſocietas, fœdera fuerunt antiquiora, lege lata continuo ciues ſunt facti; quidam meliore, quam antea, iure, vt latini, vt ſabini, quidam tum primùm, vt pars Vmbrorum, atque Etruſcorum, pars inquam: conſtat enim manſiſſe quoſdam in fide ex Appiano, alios autem cum Italicis conſpiraſſe ex Epit. lxxiv. in qua L. Portius Prætor traditur Etruſcos, cum defeciſſent, prælio viciſſe. Quamquam in optimis etiam codicibus pro Etruſcis ſuppoſiti ſunt Marſi, quàm prauè, nihil opus eſt dicere, cũ Marſi belli autores ſępius ad eam diem cum Romanis ſigna contuliſſent, & tradat apertè Oroſius Etruſcos victos à Catone Pretore. Atque hi populi ſunt, quos tradit Appianus primo belli anno ciuitate donatos. Nec quemquam cõmoueat, quod S.C. id factum eſſe vult, nos autem lege Iulia, cum verum vtrumque poſſit. Nam de ea re cum actum eſſet à conſule in Senatu, Patres autores facti iuſſerunt ferri ad populum, populus ſciuit. Plena ſunt omnia exemplorum, ex quibus vnum tantum afferam in pręſentia huic rei, qua de agimus plane geminum. Cicero lib. iv. ad Atticũ epiſt. prima. *Factum eſt*, inquit, *S.C. in meam ſententiam, ut cum Pompeio ageretur, ut eam rem (annonæ curam) ſuſciperet, lexque ferretur. quo S.C. recitato habui concionem: omnes magiſtratus pręſentes, pręter*

ter unum Prætorem, & duos tribunos dederunt. Vides in eadem re S.C. & legem. At Dio. lib. xxxix, eandem rem narrans nihil aliud, quam Pompeium dicit S. C. in Ciceronis ſententiam facto præfectum rei frumentariæ. Sed & hoc S.C. lex ſequuta eſt, & lex à Tullio non ante promulgata, quàm Senatus conſuleretur. Anno inſequenti, qui fuit belli ſecundus ab V.C. DCLXIV. Catone & Pompeio Coſſ. reliquis Etruſcis, qui anno priore defecerant, pacem petentibus ciuitas etiam data. Nam eos hoc anno arma depoſuiſſe poteſt intelligi ex Appiano, prodente ſuperi maris accolas, nondum cognito Etruſcos rediiſſe in gratiam cum Romanis, copias miſiſſe, quæ ſe cum illis coniungerent, & communi conſilio bellum gererent; eas à Pompeio conſule fuſas, ac profligatas. Nec uideo qui fieri potuerit, vt qui ſe cum Italicis coniunxerant, anno priore mutarent ſententiam, & fierent ciues R. nec tamen de ea re ad ſocios furoris vel tenuis famæ aura perlaberetur. Præterquam quod ſatis apertè docet Velleius non eodem tempore in ciuitatem receptos, qui arma non ceperant, & qui non depoſuerant maturius. at illi recepti anno priore extremo (cum Cæſar ante redire commodè ad vrbem non potuerit, nec poſt eam legem quidquam eo ãnno amplius geſtum dicatur) hi igitur proculdubio in hũc annum ſecundum reijciendi; quo anno Vmbris quoque ciuitatem datam facilè adducor ad credendum, quod eos nihil quidquam in populum R. poſt hac molitos reperio. Primi igitur Italicorum populorum Etruſci & Vmbri, Marſici belli terrore ciuitatem Romanis extorſerunt. De his illa Strabonis accipienda lib. v. δύο δ' ἔτη συνέμειναν ἐν τῷ πολέμῳ μέχρι διεπράξαντο τὴν κοινωνίαν, περὶ ἧς ἐπολέμουν. hoc enim dicit initam inter Italicos populos ſocietatem ad biẽnium duraſſe, intra quod tempus eos ſibi aperuiſſe aditũ ad Romanam ciuitatem Etruſcis & Vmbris in eam receptis. Nam ſi de omnibus Italicis populis hoc dictum accipias, falſum erit. Quam multò enim poſt, vt Marſos præteream,

Sam-

Samnitibus, & Lucanis ciuitas eſt data? Noui ciues vt in tribus diſtribuerentur, in quibus ferrent ſuffragium, Cenſores hoc anno ante ſolemne quinquennij tempus, vt rectè notauit Panuinius, creati Cæſar & Craſſus, qui in octone, an in decem nouas, an veteres tribus eos deſcripſerint, non videtur inter Appianum conuenire & Velleium. De tribuum numero nihil omnino habeo dicere, ac ne ſuſpicari quidem poſſum, quid hos ſcriptores commiſerit inter ſe. Nouæ quin fuerint, non dubito. Nec Velleius repugnat illis verbis. *Cum ita ciuitas Italiæ data eſſet, ut in octo tribus contribuerentur noui ciues, Cinna in omnes tribus eos ſe diſtributurum pollicitus eſt.* Quamquam enim ex eo, quòd in omnes ueteres tribus erant diſtribuendi, effici videtur nouos ciues initio in octo ex veterib. fuiſſe deſcriptos, non efficitur tamen; & eos, qui ita concludunt, arguit Appianus, qui cùm nouas prodat inſtitutas tribus, eadem, qua Velleius, loquendi formula vtitur. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κίνναν ἐβόων ἐς τὰς φυλὰς πάσας ἀναμιγῆναι. at hi nihil aliud, quam transferri ſe poſtulabant ex nouis in omnes ueteres tribus. Cauſſa poſtulandi erat, quòd cum in nouis, in quas dolo malo fuerant coniecti, poſtremi ferrent ſuffragium, & veteres numero eſſent longè ſuperiores, vix vlla erat relicta in eorum ſuffragio vis. Ne igitur à Romanis iterũ fallerentur, ſi hoc ſolum poſtulaſſent, ut transferrentur in veteres tribus (potuiſſent enim in iv. vrbanas conijci, in quib. libertini & fæx vrbis cenſebatur) & foret denuo laborandũ vt gratia & dignitate ceteris æquarentur, non de nihilo poſtulabant, vt in omnes veteres diſtribuerentur. Dicet quiſpiam, ſi noui ciues hoc anno in tribus à Cenſoribus ob vnã hanc cauſſam creatis contributi ſunt, quid eſt, quod legitur in Epit. lxx. anno inſequẽti, qui Liuiana chronologia ad Capitolinam reuocata, fuit V.C. DCLXV. L. Sylla Q. Pompeio Coſſ. P. Sulpitium tribunum plebis autore C. Mario legẽ promulgaſſe de nouis ciuibus in tribus diſtribuẽdis? ſi enim fuerant ante diſtributi, non fuit opus hac lege; ſi lege opus

fuit,

fuit,non erant diſtributi.Sed hoc molli, vt aiunt, brachio is reiiciet, qui animaduerterit ſcribere Florum non modò de nouis ciuibus,ſed etiam de libertinis in tribus diſtribuendis rogationem latã à P. Sulpitio.Cum autem libertini in quattuor veteribus vrbanis dubio procul ſuffragium ferrent, nõ potuit aliud ſignificare Florus ijs verbis,quàm latum à Sulpicio,vt noui ciues è nouis,libertini ex vrbanis in omnes veteres tribus transferrentur.id quod ſatis apertè notat Appianus, qui de Mario loquens hæc habet ὑπηγάγετο δὲ συμπράσσειν ἐς τοῦτο Πόπλιον Σουλπίκιον δήμαρχον ὑποσχέσεσι πολλαῖς.καὶ τοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας νεοπολίτας μειονεκτοῦντας ἐπὶ ταῖς χειροτονίαις ἐπήλπισεν ἐς τὰς φυλὰς πάσας διαιρήσειν. Vbi notari volo iterum iam ab Appiano omnium tribuum nomine v. & xxx. veteres ſignificari; pertinet enim ad confirmandã noſtram de loco Velleij paullò ante allato ſententiam. Verum illa Sulpitij lex,vt per vim lata,non fuit diuturna,ſed eodem anno vnà cum illa altera, qua Mario erat mandatum bellum Mithridaticum,à L.Sulla abrogata,Sulpitius quoq; interfectus.At noui ciues quamquam videbant abire in uentos ſpes ſuas,nec ſuccedere quidquam ex ſententia,non tamen deſtitere ab incœpto, ſed corrupto CLXXX. aureorũ M.Cinna Octauij collega in conſulatu(hi Sullæ & Pompeio anno V.C.DCLXVI. ſucceſſerant) eum ad cauſſam ſemel iugulatam denuo ſuſcipiendam perpulerunt. Sed Cinnæ conatibus obuiam itum à collega, & veteribus ciuibus; vrbe pulſus & S.C.magiſtratu abdicatus eſt. Cumque ille adiutus opibus nouorum ciuium,confirmatus etiam Cn.Põpeii fraude,& conſulum ſegnitie quatuor vno tempore exercitibus vrbem circumſediſſet,veriti Patres,opinor, ne Marſi,Picentes,Peligni,qui, quòd non niſi fracti & afflicti arma poſuiſſent,non erant recepti in ciuitatem,oblata aliqua eius aſſequendi ſpe, Cinnæ ſe adiungerent,occuparunt eos ciuitate donare,vt hoc beneficio reipublicæ eorum animos pignerarẽtur.Atque hos eſſe arbitror Italicos populos,de qui

bus mentio fit initio Epit.lxxx.& quibus Romani victis afflictiſque ciuitatem dare, quàm integris maluerunt. Hi quoque vt Vmbri & Etruſci in nouas tribus, Appiano teſte, con iecti ſunt. Sed quoniam obſtricti recenti Senatus beneficio Cinnæ arma patriæ inferenti opem ferre fortaſſe recuſauerant, hinc factum videtur, vt ne Cinna quidem eorum cauſſam, vt Latinorum, Vmbrorum, Etruſcorum ſuſciperet. Anno igitur inſequenti, qui fuit V.C. DCLXVII. cum ipſe, & C. Marius nullis habitis conitijs conſules ſe renunciaſſent (expediam enim vt cœpi, rem coniecturis in tanto veterum annalium ſilentio) per eorum factionem iterum Cenſores ante ſolemne quinquennij tempus creati: ea præcipuè gratia, vt Vmbri, Etruſci, Latini, qui Cinnæ, & Mario fauerant, ex nouis in omnes veteres tribus transferrentur. De Marſis, & ſocijs nihil ex eo, quod vltrò Senatus tribuerat mutatũ hoc trienio, quo Cinna rerũ potitus eſt. Anno demũ DCLXIX. eo interfecto Marſi, & ſocij, vt reliqui noui ciues in v.& xxx. veteres tribus S.C. ſunt diſtributi. Quod notat Florus in Epit.lxxxiv.illis verbis. *Nouis ciuibus S. C. ſuffragium datum eſt*, optimo iure ſcilicet è nouis tribubus, in quibus eorum ſuffragium ſæpè erat ſuperuacaneum, in omnes v.& xxx. diſtributis. Scio hanc vocis huius interpretationem multis duram, & nouam viſum iri, ſed iam faxo, vt mollis & vetus videatur. Non enim ei ſolum dari ſuffragium dicitur, cui tunc primùm eius ferendi, ſed cui etiam meliore quàm antea condi tione ferendi ius datur. Illo modò ſæpe loquuntur veteres ſcriptores, hoc rariùs fateor, ſed tamen aliquando. Leges.n. Sulpicia, Manilia, Clodia de libertinorum ſuffragijs, quarũ Cicero in prima pro Cornelio, Pædianus, & alii meminere, nihil fuerũt aliud, quàm rogationes latæ de libertinis è quatuor vrbanis in omnes tribus diſtribuendis, vt intelligere eſt vel ex vna lege Sulpicia, de qua ſupra egimus. Plutarchus præterea in Poplicola de Vindicio loquens, cui ius datum erat ferẽdi ſuffragium in quacumq; vellet tribu hæc addit,

τοῖς

τοῖς δὲ ἄλλοις ἀπελευθέροις ὀψὲ καὶ μετὰ πολὺν χρόνον ἐξουσίαν ψῆφον δημαγωγῶν ἔδωκεν Ἄππιος. At libertinos cōſtat iam inde à Seruio Tullo in iv. vrbanis tribubus ſuffragium tuliſſe, hunc autem Appium, cuius cenſura in annum incurrit ab V.C.CDXLI. libertinos per omnes quinque, & triginta tribus ſparſiſſe, quo facto ait Plut. libertinis ſuffragium datum, vt Florus nouis ciuibus.

Vocem ἱερόςολος à viro Græce doctiſſimo damnatam Græcam eſſe, & qui ſint ἱεροσόλοι. Caput II.

ENITAR hic inire gratiam ab ijs, qui Græcas litteras amant, & nomen ἱεροσόλος optimæ notæ à iudice grauiſſimo indicta cauſſa damnatum, Græciæque finibus excedere iuſſum in Gręca lingua retinere conabor. Pro tribunitia igitur poteſtate, qua præditi ſunt omnes, qui profitentur litteras humaniores, intercedo, nec ſino ciuem ciuibus ortum eradi ex ciuium albo. Quod ne cuiquam per uim, non iure factum videri poſſit, teſtem produco omni exceptione maiorem Plutarchum in lib. de Iſide & Oſiride ſub initium, vbi cum Muſarum primam ab Hermopolitis ἶσιν ἅμα καὶ δικαιοσύνην appellari dixiſſet, eā eſſe ait σοφίαν δεικνύουσαν τὰ θεῖα τοῖς ἀληθῶς καὶ δικαίως ἱεραφόροις καὶ ἱεροσόλοις προσαγορευομένοις, Sapientiam ſcilicet, quæ diuina iis arcana reuelaret, qui verè ac iure ἱεραφόροι, ac ἱεροσόλοι appellari poterant. quos, qui ſint, ſtatim docet. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ τὸν ἱερόν λόγον περὶ θεῶν πάσης καθαρεύοντα δεισιδαιμονίας καὶ περιεργίας ἐν τῇ ψυχῇ φέροντες, ὥσπερ ἐν κίσῃ, καὶ περιστέλλοντες. quibus verbis oſtendit non eos verè cū vulgo ἱεραφόρους fuiſſe cenſendos, qui κισοφόροι, eſſent, & ſacra in ciſta ferrent; ſed qui ſacra illa arcana ſuæ fidei credita in animo cirumgeſtarent; nec eos verè pro ἱεροσόλοις habendos, qui ſacra veſte linea, candida, καὶ ἀνθούσῃ induti incede

 rent,

rent, ſed qui ita ſentirent de Deo, vt nulla eorum animos ſuperſtitio, nulla eius cultus anxietas ſuperuacanea occuparet. Hinc intelligere licet, quæ uulgo, & communi imperitorum conſenſu corpori tribuebantur, illa fuiſſe à ſapientibus ad animum relata, & κιστοφόρον, καὶ ἱεροστόλων ex eorum ſententia dici vtrumque potuiſſe. Quę veterum lexicorum conſarcinatores, dum properant, & in bonorum autorum libris indiligenter verſantur, non animaduertentes, ex hoc ipſo Plutarchi loco, ut iam nemo non videt, ἱεροστόλους interpretati ſunt eos, qui ſacram diuinorum rationem ab omni expurgati ſuperſtitione, ac nimia vacantique ſedulitate, in anima geſtant, perinde ac in capſula quadam. Ab his deinde, qui Græcæ linguæ theſaurum congeſſit, in errorem inductus optimam, & integerrimam vocem corruptam ſibi uideri pronuntiauit, & corruptiſſimæ eius interpretationi pepercit. Sed vt redeam ad Plutarchum, ille in eandem ſententiam paullò poſt eum corporis cultum ad animum traducens, vt philoſophum ait pallium, & barba promiſſa neminem reddunt; ſic ne ἰσϊακὸν quidem αἱ λινοστολίαι, ſed aſſidua eorum, quæ in Iſide & Oſiride colendo peraguntur, cōtemplatio. Quos autē ſupra ἱεροστόλους dixerat, infra appellauit στολιστὰς, vbi etiam τῆς ἱερᾶς κίστης mentio fit, deque his ferendorum ciſtaſſacrorum cærimonijs agitur, quas ab Aegyptiis mutuatos Athenienſes, ut alia multa, in Atticarum antiquitatum libris, Deo dante, oſtendemus. στολιστοῦ meminit etiam Clemens Alex. li. vi. ſtrom. ſed certum quendam ſacerdotem ſignificans.

Augu-

Auguſtales ludos, quos Tacitus memorat, alios fuiſſe ab iis, de quibus agit Suidas, contra quam Iuſto Lipſio videatur.

Caput III.

TACITVS primo Annalium de Auguſtalibus ludis hæc habet. *Tribuni plebeij petiuere, vt proprio ſumptu ederent ludos, qui de nomine Augusti faſtis additi Auguſtales vocarentur. Sed decreta pecunia ex ærario, utque per circum triumphali ueste vterentur; mox celebratio annua ad Prætorem translata, cui inter ciues & peregrinos iuriſdictio eueniſſet.* Hunc locum Lipſius cum explicaret, videri ſibi pronuntiauit Suidam alludere voluiſſe ad hos ludos his verbis, quæ leguntur in voce, ἄυγουστος. Αυγουστεῖον ἐκλήθη, διότι. τῇ. ιε τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς οἱ ῥεγεωνάρχαι, καὶ σεβαστοφόροι ἐχόρευον ἐν τῷ αὐγουστείῳ, ὅ ἰον ἐν τῷ ὀψοπωλίῳ εἰς τιμὴν τιβερίου. Ego vero eo in alia omnia, neque cur à tãto viro diſſentiam cauſſæ aut leues, aut paucæ ſunt. Principio Auguſtalia. iv. Eldus Octobris celebrabantur, vt diſcimus ex veteri Kalendario; Ludi autem à Suida in iv. poſt diem, ideſt in Eldus ipſas reijciuntur. Illa, vt nomen indicat, Auguſti ergo inſtituta; hi Tiberij. Illa à tribunis plebis edita, aut à Prætore peregrino: hi à regionum præfectis, & Sebaſtophoris. Illa in Circo: hi in Auguſtæo, qui locus qua in vrbis parte fuerit adhuc ignoramus. Poſtremò Auguſtalia nihil aliud fuiſſe dicuntur, quam ludi curules, aut venatio; at Suidas chorearum tãtùm mentionem facit. Inter quæ autẽ tot erant diſcrimina, eadem eſſe qui poterant? Extarent veterum ſcripta, vnde hæc hauſit Græcus grammaticus, res clara eſſet. Nũc in tantis tenebris, & veterum, qui ſunt reliqui, annalium ſilentio ſi diuinandum eſt (ſi modo is diuinat, qui multis innititur benè firmis rationib.) hos Suidæ Ludos à Cornelianis alios eſſe pronuntio. Ludos adhuc appello, qui fortaſſe ludi non fuerunt, ſed choreæ tantum, quas ſolemni-

lemnibus Principum diebus,& gaudijs regum adhiberi ſolitas diſcimus etiam ex Tertulliano, cuius verba Lipſius ipſe affert ad Taciti Annal. libri. xvi. illuſtrandum locum. *Veræ*, inquit, *religionis homines etiam ſolemnia Imperatorum conſcientia potius, quàm laſciuia celebrant. Grande uidelicet officium focos & choros in publicum educere, uicatim epulari, ciuitatem tabernæ habitu abolefacere. Hæccine ſolemnes dies Principum decent, quæ alios dies non decent?* Idem vir doctus, qui pro choris hic reponit thoros, nihil me mouet. Neque enim thori educuntur in publicum, ſed in templis fiunt lectiſternia; & Suidas apertiùs, quàm vt negari poſſit, choreas agnoſcit, non vllos in propatulo thoros. Porrò choreis vrbem tabernę ſimilem factam vterque affirmat, quod in tabernis olim ſaltare ceſſent ſoliti. Nota illa ſunt è Copa.

Ebria famoſa ſaltat laſciua taberna.

& vinum ſaltationem docuiſſe teſtatur, vt ceteros mittam Tibullus lib. 1. eleg. 7.

Appuleij floridorum libri recenſiti. Caput IV.

LIBRORVM Appuleij, quos vulgus appellat floridos, ſi quis eſt, qui, vt nunc editi circumferuntur, ſententiam aſſequatur, næ ille Oedipus eſt noſtri ſæculi. Mihi ſanè cinnus quidã uidetur è varijs fragmẽtis, tã malè inter ſe, ac ne malè quidẽ cohęrẽtibus, vt repræſentẽt ad viuũ Abſyrtũ, aut Hippolytũ fędè laniatos: nec reuocari alia ratione poſſint in vitam, quàm Aeſculapij alicuius ope, viri ſcilicet acri iudicio, neque ſolum in Appuleij libris diligenter verſati, ſed inſtructi etiam veteribus codicibus, quales multi ſunt, vt fuerunt; quos ego cum mirifi-

cè captos horum librorum lectione ſatis intelligam ex illorum ſcriptis, mirari ſæpè ſum ſolitus non admouiſſe ad eos manus, ut uel membra eorum luxata reſtituerent in locum ſuum, uel aliquo ſaltem digererent ordine. Præſtabo ego in re tam ardua, ac deſerta, quantulacumque eſt, induſtriam meam, eò maiore ſpe alios excitandi, quod amplius relinquetur campus alienæ. Atque vt ab indice horum librorũ exordiar, quem ſupra ſignificaui mihi eſſe ſuſpectum, nondũ ſtatui ipſine Appuleio venerit in mentem Floridos eos appellare, an verò Grãmaticis hanc, vt pleraſque alias inſcriptiones debeamus. Nihil enim video cauſſæ, quamobrem in alterutram partem quis propendeat. Ac potuit ſanè Appuleius Floridos appellare libros à ſtylo, in quibus res altiùs repeteret, quàm eſſet neceſſe, ornaret omnia, quantum poſſet, deſcriberet autem ferè in poeticum modum: vt videre eſt in aquila initio libri primi, in Pſittaco, in India, in Pythagora; quæreret poſtremò ſummo ſtudio diuerticula, in quibus quaſi exultaret, & luxuriaret oratio. Sed omnia quæcunque hoc indice vulgo circumferuntur ab Appuleio in unum congeſta, & eodem nomine fuiſſe appellata non facilè mihi quiſquam perſuaſerit. irrepſiſſe enim arbitror quædã temerè & per ſummam fraudem in hoc album. Ecce enim quod vulgo initium faciunt quarti libri, nihil eſt aliud, quã proœmium, quo vſus eſt Appuleius publicè dialogum recitaturus & carmina à ſe Græcè & Latinè in Aeſculapium ſcripta, quæ ab eo edita ſi extarent hodie, non dubito, quin eis liceret per hos cenſores ferre ſuffragium in Floridorum tribu, ut pes & caput, ut ille ait, uni formæ conueniret. Primus, & Secundus liber, & quarti finis membra ſunt vnius orationis benè lõgæ. Tertius gratiarum actio pro ſtatua, quam ſibi abſenti Carthaginienſes decreuerant. Quæ hæc obſecro miſcella eſt? Chaos illud uetus poetarum prę hoc Appuleiano nihil ſit, ſi vulgus audias. Miſcentur proœmia orationib. orationibus dialogi, orationes ipſæ in plures libros diducũ

tur

tur,idem omnibus index præfigitur. Quærant Grammatici qui eis credant:ego obduro iu mea ſententiam. Nunc,quod inſtituimus,libros ipſos recenſeamus. Dixi primum & ſecundum vnam eſſe orationem, quod clarius eſt, quàm vt vlla egeat luce. Videamus autem qua de re dicere inſtituat, ut quæ ille dum nimis copioſè perſequitur, reddidit obſcura, nos in pauca contrahentes ob oculos lectorum ponamus. Ait igitur religioſorum uiatorum exemplo,qui luco, aut loco ſancto in via oblato votum poſtulant, donum apponũt, & paulliſper aſſident,tria item ſibi ſanctiſſimam urbem Carthaginem ingreſſo facienda,quæ illis reſponderent:præſandam ueniam,habendam orationem, & inhibendam properationem. Atque hęc totius orationis eſt diſtributio in tres partes. Præfatur autem veniam dum oſtendit,quid ſe properantem adduxerit ad trahendam moram, & habendam publicè orationem:ne quis fortè loquacem eum eſſe diceret,& garrulum,qui ne feſtinans quidem temperare linguam poſſet. Adduxit autem Socratis magiſtri ſui dictum negantis, qui taceret,eum uideri. Quare ut ſe quoque Carthaginiēſes non oculorum,ſed mentis acie conſiderarent,ſibi committēdum non fuiſſe, vt urbe excederet priùs, quàm orationem haberet. In illo autem Socratis dicto confirmando & probādo totus eſt in hac prima parte orationis. Quamobrem ex præcipuis eius capitibus hoc colligitur;ſi res oculis & aſpectu metiamur,futurum ſæpè vt erremus, Nam ni ita ſit,aquilam homine uiſum iri ſapientiorem, quæ in aerem euecta uno obtutu montes,campos,vrbes longè plurimas cernit,cũ homines uix ultra lapidis iactum quidquam videāt. Neque aliud Marſyæ Hyagnidis eius filio,qui tibicen egregius fuit, & primas duas tibias uno ſpiritu inflauit, exitium attuliſſe, quàm hoc præceptum neglectum, aut veriùs ignoratum. Cum enim videret Apollinis veſtem tenuem, mollem,purpuream;Lyram auro,ebore,gemmis variegatam,ipſum coma intonſum,genis gratum,corpore glabrum,vno uerbo luxuria

xuria

xuria diffluentem;non potuit animum inducere, vt illi concederet in tibijs canendi pueritia. Prouocauit igitur ad ſingulare certamen,quo victus detracta cute ſtultitiæ ſuæ pœnas dedit.His accedere quòd non ſolùm monumentarij ceraulę tibicines dicebantur, id quod ferre iniquo animo erat ſolitus Antigenidas,ſed huius ipſius rei exempla paſſim obuia erãt in vita.In mimis enim ſimili purpura induti alij prę ſidebant,alij vapulabant. In muneribus homines præſidebant,& depugnabant;toga parabatur & uoto & funeri;pallio cadauera operiebantur, & philoſophi amiciebantur; in Theatro denique ſpectabantur funambuli,& comędi; & audiebantur philoſophi. Ex quibus effici vult Appuleius,ut quemadmodum aliquod diſcrimen opus fuit, quo alter horum ab altero dignoſceretur:ſic probi viri improbis permiſti ore & habitu illis perſimiles diſcernendi ſint, ut dicebat Socrates,oratione. Quod ſanè diſcrimen eſſet ſuperuacaneum, ſi, vt moribus receptum eſt apud Indos, quorum in hac re ſapientia omnibus naturæ miraculis, quæ in ea regione plurima ſunt,præferenda eſt,quam quiſque artem noſceret,eam vnam factitaret:aut ſi,quemadmodum cauit edicto Alexander,ne quis imaginem ſuam ære duceret præter Polycletum, coloribus delinearet præter Apellem, cælaret præter Pyrgotelem:ſic extaret edictum de philoſophia, ne quis imaginem eius temere aſſimilaret: neu rudes, ſordidi, imperiti,pallio tenus imitarentur philoſophos, & diſciplinã regalem tàm ad benè dicendùm, quàm ad benè viuendum repertam malè dicendo,& ſimiliter viuendo contaminarẽt. Hucuſque aura ſecunda prouecti ſumus, neque vllum aduerſum flatum experti: in reliquis nobis laborandum erit, ut ea coniungamus,quæ diuulſa ſunt, aut commodam ſaltẽ ex eis ſententiam eruamus.Cum igitur ſuperioribus addidiſſet,nihil eſſe facilius, quam maledicere, nec quemquam ex rupiconibus, baiulis,tabernarijs tam infantem eſſe,ut ſi pallio mentiri philoſophum uellet,non poſſet diſertè maledice

re, miſſa deinde morum vilitate alia fortaſſe dixiſſet de hac linguæ rabie, vt pertexeret id, quod erat exorſus, & oſtenderet non ex ore, ſed ex oratione de hominibus coniecturam faciendam: hæc igitur cum dixiſſet, quæ omninò perierunt, rediјt, opinor, velut ex diuerticulo in uiam, & ijs, quæ dixerat, de Indis & Alexandro, addidit neſcio quid de habitu Proconſulis, coram quo dicebat, cuius utrumque extremũ deſideratur. Sed loci integri hæc erat, ni fallor, ſententia. Ornas tu quidem Seueriane hunc habitum proconſularem potius, quàm ornaris ab eo. Nam, quod paucis contingit, inter Senatores claro es loco natus, inter conſulares es bonus, inter bonos es eruditus. Sed vt mittam in pręſẽtia laudes tuas & de ſolo ueſtitu loquar, non cuiuis licet eum arbitratu ſuo uſurpare. At pallium ſanctiſſimæ atque auguſtiſſimæ philoſophiæ inſigne ſumunt uulgo omnes licenter, neque eſt quiſquam, qui uetet, aut eo prohibeat indignos. Hinc fit ut uiæ paſſim perſonent maledictis fictorum philoſophorum, quibus ſanè eſt quod ignoſcamus. Cum enim moribus impuris non poſſint, linguæ rabie, quæ una eſt via reliqua, peruenire tentant ad aliquam hominum exiſtimationem. Poſt hanc, aut non abſimilem ſententiam mihi erui non poteſt, quin ea ſcripſerit Appuleius, quæ in ſecundum librum, non poſsũ dicere quomodo, ſed proculdubio in alieniſſimum locũ irrepſerunt. pag. 417. codicis, quo vtor impreſſo Lutetię apud Franciſcum Reze anno M. D C I. *Pariter enim ut qui hærediolum ſterile &c.* Quibus uerbis fictos illos philoſophos qui ea reprehendebant in alijs, in quibus peccabant ipſi, ijs ait fuiſſe perſimiles, qui ex ſterili agello ſuo cum fructum capiant nullum, uictum petunt furto à uicinis: pariter enim hos aliorum infamia obſcuritati ſuę obuiam ire, & carpere alios ut ipſi commendentur. Sed poſterius ſententię huius membrum apud Appuleium integrum non eſt. Suſpicor autem, cum in ſermone de hac re porrò pergeret, uelletque oſtẽdere eos maledictis abſtinere non poſſe, quia nihil aliud pręter

hoc

hoc didicerant: quare aliter reprimi linguæ illud virus non poſſe, quàm ſi auelleretur, aut ipſi pellerentur in exſilium: vſum Appuleium Corui primū, deinde Pſittaci ſimilitudine qui ſi cōuicia docti fuerint, dieb. ac noctib. perſtrepent maledictis, neque finem vllum facient, niſi aut linguas excidas, aut remittas quamprimùm ad nidos, ac ſiluas ſuas. Quæ de Coruo ſcripſit omnia perierunt, ſed ſcripta quædam cōijcio ex eius verbis pag. 418. Quorum hæc eſt clauſula. *Verùm enim uerò & coruus, & Pſittacus &c.* Vnde enim huc ſubito coruus aduolaſſet, niſi de eo ſupra mentio eſſet facta? Quæ de Pſittaco ſcripſit, omnia ſunt integra. Qui igitur me audiet, hæc quoque, vt ſuperiora transferet in librum primum præfixo aſteriſco, quia ſuperius fragmentum, vt dicebam proximè, iniuria temporum decurtauit. His illa ſunt fortaſſe ſubiūgenda, ad quæ interiunxi pag. 411. *Si quis fortè in hoc pulcherrimo cœtu*, cum ijs, quę ſequuntur vſque ad libri calcem, quibus & maledicos terret, & ex benignā Carthaginienſium præſumptione de ſe, quàm ſit fictorum philoſophorum diſſimilis indicat. Atque hæc prima eſt orationis pars, qua ſe veniam petere dicit. Sequitur oratio ipſa, quam arrepta fortaſſe ex ijs, quæ in priore dicta erant, occaſione habet de ſtudijs ſuis, quæ cauſſa, opinor, fuit vt hinc alter liber exordiū ſumeret. Quod autem narrat de artibus, quas callebat Hippias, & cum ijs confert ſtudia ſua, & apoſtrophe ad Seuerianum proconſulem, & Honorini legati laudes benè habent. Sed harum poſtrema pars deſideratur. Ab ijs digreſſus redierit oportet ad id, quod libro primo extremo propoſuerat de varietate ſtudiorum ſuorum, ad quam pertinet fragmentum illud, quod legitur in hoc libro pag. 419. *Non enim mihi philoſophia &c.* Quamobrem legati laudib. mihi uidetur ſubijciendum præfixo aſteriſco. Quædam enim non dubito, quin deſiderētur. Ad eandem ſtudiorum varietatem pertinet illud quoque quod legitur lib. iv. pag. 440. *Aſclepiades ille, &c.* Quod ita ſuperiori annecto, vt de utriuſque ordi

ne nihil ſtatuam: diuino enim eſt opus, qui ſciat vtrum vtri fuerit præpoſitum. Huius autem poſterioris hæc eſt non admodum obſcura ſententia. Aſclepiades ille medicus tã præſtans, vt ſolus hominem elatum ad rogum viuere animaduerterit, dicere ſolitus erat, vt accepimus, primam crateram ad ſitim pertinere, ſecundam ad hilaritatem, tertiam ad voluptatem, quartam ad inſaniam. At in ſtudijs bonarum artiũ longè aliter ſe res habet. Quamobrem ego, quàm potui plurimas, hauſi: atque hinc laudandæ Carthaginis ſumit occaſionem, qui locus fortaſſe integer non eſt. Tria adhuc ſuperſunt è libro ſecundo fragmenta, quibus ſuum nondum aſſignauimus locum. Primi initium eſt pag. 417. *Sol, qui micantem, &c.* Secundi pag. 419. *Hæc, atque id genus alia.* Tertij pag. 420. *Samos Icario in mari.* Secundum fragmentum in ſuum mox locum reſtituemus: primum, & tertiũ ingenuè fateor non videre me, vbi ſint reponenda. Sed primum ſuſpicor eſſe alterius libri ſcripti fortaſſe de philoſophia, qui nunc deſideretur. Profectò autem non magis hic aptè collocatur, quàm terra ex prouerbio veteri miſceretur cœlo. Tertium item aut orationis alicuius amiſſæ pars eſt, aut illius, quæ continetur libro tertio, quamquam ſtylus ad primam hanc, qua de agimus, propius accedit; à qua ſi quis eſt, qui eum non putet eſſe diuellendum, is uideat, an in eo quoque de varietate ſtudiorum ſit ſermo, atque hoc dicat Appuleius, ſe Pythagoram Samium & Platonem vſque adeò ſequutum, vt linguam etiam coercere diſceret, & ab omnibus Seueriani anteceſſoribus non minus opportuni ſilentij laudẽ, quàm tempeſtiuæ vocis teſtimonium conſequeretur. Sequitur pars orationis tertia de inhibita properatione, cuius initium perijt. Ad eam illa pertinent ex libro iv. pag. 442. *Habet interdum & neceſſaria feſtinatio honeſtas moras &c.* Quod non ſolũ eorum, quibus confecta curriculo via eſt opus, probat exẽplo, ſed aliquo etiam aut dicto aut facto Cratetis, quod quale fuerit alijs diuinandum relinquo. Deeſt enim poſtrema,

&

& præcipua narrationis pars: quæ autem ad nos peruenit, diuulſa circumfertur. Nam ijs verbis, quibus clauditur liber quartus. *Nec in ea re quidquam efficit conditione*, ſtatim ſubiiciendum eſt illud fragmentum è lib. ij. pag. 419. quod ad hunc locum ſupra reſeruauimus. *Hæc atque id genus alia*, quo inſtitutum de Cratete Sermonem Appuleius perſequitur. In qua re confirmanda non vtar pluribus verbis, cum nihil fingi aptius poſſit. Ex hoc vno loco de reliquis coniecturam facere lectores volo, deque noſtro in concinnandis hiſce fragmentis labore, quem fortaſſe neque ſuperuacaneum fuiſſe, neq; omninò irritum intelliget. Hic libet ſubiicere initium & finẽ ſingulorum fragmentorum eo ordine, quo ea diximus digeri poſſe, vt cadant ſub vnum lectoris aſpectum.

PRIMA PARS ORATIONIS.

	Initium fragm.	*frag. finis*		
pag.	403 *Vt fermè religioſis*	*Diſertius maledicat*	*pag.*	411
	411 * *Hic.n. plus tibi*	*temerè uſurpare* *		411
	417 * *Pariter.n. vt qui.*	*ſterilis eſt.* **		417
	417 * *Pſittacus Indiæ auis*	*ſiluas ſuas remittendus* **		419
	411 *Si quis fortè*	*accuratiùs diſputabo*		413

SECVNDA PARS ORATIONIS, & ſi placet Liber Secundus.

pag.	413 *Hippias è numero*	*citò reuerſus eſt* **	417
	419 ** *Non enim mihi*	*& modo omni cana* **	419
	440 *Aſclepiades ille*	*camæna togatorum* **	442
	420 *Samos Icario in mari*	*teſtimonium conſequutus* **	423

TERTIA PARS ORATIONIS.

pag.	442 * *Habet interdum*	*efficit conditione*	444
	419 *Hæc atque id genus*	*in ſecreto defendiſset* *	420

Ora-

Orationis Finis deſideratur.

De Tertio Libro, & quarti initio quid ſentiam, ſupra teſtatum reliqui.

Loci aliquot ex iiſdem floridorum libris partim illuſtrati, partim emendati. Caput V.

PERGAM porrò de Appuleio benè mereri, erutaque in lucem totius orationis ſententia, & membris eius, quę erant luxata, repoſitis in locum aut non omninò alienum, aut ſuum, illuſtrabo prętcrea quędam, nonnullis adhibebo etiam medicam manum. Sequar autem eum, quem ſupra propoſui, ordinem fragmentorum.

I In iis, primæ orationis verbis, quæ ſub initium legũtur. *Religioſis viantium moris eſt, cum aliquis locus ſanctus in uia oblatus eſt uotum poſtulare:* dant lucem uerſus Ouidii è lib. v. metamorph. quos plerique trahunt inuitos ac repugnantes ad eam adorationem, quæ manu fit ad os admota.

Ecce lacu medio ſacrorum nigra fauilla
Ara vetus ſtabat tremulis circundata cannis.
Reſtitit, & pauido, faueas mihi, murmure dixit
Dux meus, & ſimili, faueas mihi, murmure dixi.

Hæc uoti formula eſt, cum nihil certi petimus à Diis.

II In eadem parte prima vbi de aquila. *Homines verò neq. longulè diſſita, neque proximè aſſita poſſumus cernere.* legendum omninò. *Homines enim*, vt eſt in membranis Bembinis, & ſermonis ἀκολουθία poſtulat.

In

III In eadem parte ubi de Hyagnide ſermo eſt. *Primus læuis & dextris foraminibus, acuto finitu, graui bombo concentum muſi cum miſcuit.* Non placet, *finitu.* modulatio enim vniuerſa graui atque acuto permiſta eſt. In memb. Bemb. eſt, *tinnitu*, omnib. litteris quod quamquàm non proprium, probum tamen eſt.

IV In eadem parte ubi de Marſya. *Hæc omnia*, inquit, *blã dimenta nequaquam virtuti decora, ſed luxuriæ accommodata, circa corporis ſui qualitatem præſe maximam ſpeciem oſtentare.* Obſcurus locus. Coluius teſtatur in m. ſſ. legi *intra corporis ſui qualitatem.* Sed ne hinc quidem ulla lux. In Bemb. membr. eſt. *Contra corporis eius qualitatem per ſe maximam ſpeciem oſtentare.* Ex quibus uerbis optima eruitur ſententia. Comparabat.n. ſe Marſyas, & verò etiam præferebat Apollini. Cum igitur molle eius corpus, ueſtem, Lyram, cantum carpſiſſet, laudaſ ſet autem ſeſe, quòd erat & coma relicinus, & barba ſquallidus, & pectore hirſutus; concludit poſtremò molliciem nõ eſſe uirtuti decoram, ſed luxuriæ accommodatam: contrà uero ſe illo ſuo habitu corporis nullo cultu aliunde accerſito ſatis eſſe formoſum. Legendum igitur, *contra corporis ſui qualitatem per ſe maximam ſpeciem oſtentare.* Corporis qualitatem dixit poſt Appuleium Capitolinus in Maximo & Balbino.

V In eadem parte ubi de Antigenida. *Itidem ſi munera noſtra ſpectaret.* Appuleius peregrinus Carthaginienſes alloquens non dubito quin dixerit, *veſtra*, & ita eſt in membranis Bemb.

VI In eadem parte ubi de Alexandro ſermo eſt. *Alexandro illi longè omnium excellentiſſimo regi cui ex rebus actis, & auctis cognomentum Magno inditum eſt, placuit, ne niſi vnicam gloriã adeptus ſine laude vnquàm nominaretur.* verbum, *placuit*, à Coluio eſt, quo expleri ſententiam mihi non placet. Abſque eo, in quies, claudicat; & verò etiam cum eo. Quid enim obſecro placuit? Sed hoc data opera eſt factum ab Appuleio, qui cũ de Alexandri edicto ſcribere inſtituiſſet, eo nominato ſta-

tim

tim in laudes eius effudit orationem; cumque tandem repreſſiſſet ſe, proinde atque ſibi excidiſſent ſuperiora, aliud ad idem narrandum ſumpſit initium illis verbis. *Eius igitur Alexandri multa ſublimia facinora*. Neſcio quid ſimile factum animaduerti à Cicerone in ſuaſione legis Maniliæ, vbi agit de Cn. Pompeii virtute. *Non enim* inquit, *illæ ſunt ſolæ uirtutes imperatoriç, quæ uulgo exiſtimantur, labor in negotio, fortitudo in periculis, induſtria in agendo, celeritas in cōficiēdo, conſilium in prouidendo: quæ tanta ſunt in hoc vno, quanta in reliquis omnibus Imperatoribus.* Fruſtra hic expectes dum dicat, quænam ſint aliæ uirtutes imperatoriæ. deſerit enim te hiātem ſummus orator, & oſtē dit priùs multis eſſe has, quas dixerat, in Pompeio imperatorias uirtutes, deinde ita ad alias tranſit, ut mutilum relinquat ſuperiorem ſermonem. *Quid? ceteræ, quas paullò ante commemorare cœperam, quantæ, atque quàm multæ ſunt?* Ciceronem igitur & alios non paucos optimę notæ ſcriptores imitatus eſt de induſtria Appuleius, qui poſt laudes ita denuò exorditur. *Eius igitur Alexandri*, & quę ſequuntur. Verba illa. *Ne niſi vnicam gloriam adeptus*. ſollicitant membranę Bemb. in quibus eſt. *Ne vbi vir u. g. a.* repono. *Ne uti uir*, Satis aperta ſententia. Neque tamen receptam vulgo lectionem damno.

VII Ibidem. *Eo igitur omnium metum factum, ſolus Alexander vt vbique imaginum ſummus eſſet.* Quid eſt, obſecro, eſſe imaginum ſummum? Nihil. Codex Bemb. quem freqnenter laudo, *Vt ubique imaginiſſimus eſſet.* Lego. *imaginis ſimillimus eſſet*, & fortaſſe compendiaria nota, ut ſępe aliàs, properantes librarios feſellit. Adoleſcēs eruditiſſimus, & in his noſtris ſtudiis egregiè uerſatus Ioannes Manganus amicus meus de hac re ita cenſet. *Imaginiſſimus*, uocem eſſe probę notę Gręcę huic reſpondentem εἰκονικώτατος, qua ſignificetur in omnibus ſimulacris Alexandri fuiſſe exactiſſimè, & ad viuum expreſſam eius ſimilitudinem. Quę mihi ſententia eò magis probatur, quòd ſcio Appuleium Gręcorum imitatione admodū

dele-

delectatum, imò ſciunt omnes, qui ab eius lectione non abhorrent. Iconicos eos, quorum corporis ſimilitudo, aut oris lineamenta erant expreſſa ad viuum, Latini etiam dixere, Plinius præcipuè lib. xxxiv. cap. iv. & lib. xxxv, cap. viij. vt alij notarunt ante me.

VIII In fragmento. iv. *Pſittacus Indiæ auis eſt * inſtar illi minimo minus, quàm columbarum.* Non aſſentior Coluio deeſſe aliquid ſuſpicanti ante verbum, inſtar, quare tollendum cenſeo aſteriſcum: Hoc enim dicit Appuleius. Pſittacus Indiæ auis eſt, tantùm nõ columbæ magnitudine. Apud Virg. quoque in ii. AEneid. *equus inſtar montis*, equus eſt propè montis magnitudine.

IX In ſecunda parte orationis fragmento vltimo. *Samos Icario in mari modica inſula eſt Ex aduerſum Miletos ad occidentem eius ſita.* Lego *Ex aduerſum Miletos ad orientem eius ſita.* Quàm quã ſi Geographos audis, ſita eſt ad Boream Samos, è regione Epheſi.

X Ibidem de ſtatua. *Ceruix ſucci plena, malæ vberes, genæ teretes, ac modico mento Laculatur.* memb. Bemb. habent *luculatur* Pariſienſis impreſſus meus, *facies*, Suſpicatus ſum aliquando legi poſſe, *bucculæ*; Sed hanc coniecturam veram eſſe eripuit mihi Manganus meus, & docuit omninò legendum *medio mẽto laculatur*, vt ſcriptum eſt in mẽbranis ſuis; erat enim in pueri mento illa, quæ in multis cernitur, parua lacuna, quæ cum veterum iudicio, tum noſtro, pars eſt pulchritudinis, & mollitiei argumentum. Fateor tamen ſermonis ἀκολουθίαν poſtulare potius, modicè mentum laculatum.

XI In tertia orationis parte fragm. ii. *Cætu facto maximo exclamat. Crates, inquit, Crates te manumittes.* ſic Virg. xi. Aeneid.

------Lacrimis ita fatur obortis
Tene, inquit, miſerande puer.------

Sic Plato. εἶπεν οὖν ὁ ζεὺς, ἀλλ᾽ ἐγὼ, ἔφη, πάυσω τοῦτο γιγνόμενον.

XII In lib.iij.Florid. *Id ego arbitror in honore obſeruandum, quem qui laborioſè exorauerit, ſibi debet vnam gratiam, quòd impetrarit: qui ſine moleſta ambitus adeptus eſt, duplam gratiam præbentibus debet, & quòd non petierit, & quòd acceperit.* teſtatur Coluius in m. ſſ. ſuis fuiſſe. *vna gratia.* in Bemb. eſt. *Nam gratia quòd impetrauit.* Puto legendum. *Quem qui laborioſè exorauerit, ſibi debet, vna gratia quòd impetrauit.* reliqua ſunt clara. Qui enim nec petiit, & impetrauit, nihil ſibi, ſed duplam gratiam præbenti debet.

XIII Ibidem in Apoſtrophe ad Scipionem. *Magis ſum tuæ amicitiæ cupitor, quam gloriator. Nam cupere nemo niſi verè putet, poteſt autem quiuis falsò gloriari.* Coluius legit, *quoniam nemo cupere, niſi verè putet, poteſt.* At ego, ſi tollatur uerbum *putet* clariſſimam fore puto ſententiam. Librarius autem ignorans vtrum verbum eſſet ponẽdum, poſuit vtrumque: religioſè. Sed malim peccare ſemper eos in hanc partem, quam quidquam prętermittere.

XIV Ibidem *Ceterum vox cohibita ſilentio perpeti non magis vſui fuerit, quàm nares grauedine oppletæ.* Hanc lectionem ſanè bonam ſollicitant memb. Bemb. quæ ſic habent. *Ceterum vox cohibita ſilentij perpeti vſu non magis velut, quàm &c.* legi poteſt, *non magis valet.* Reliqua per ſe clara.

XV Ibidem *Auibus hæc ſecretaria vt inquam magis congruerint merulis, et luſciniÿs, et oloribus.* memb. etiam Bembinę, vt Coluianę, habent. *Secretari aut inque.* Poteſt, ni fallor reponi, non incommodè. *Secretaria vtrinque* in aquis ſcilicet, & in ſiluis. In aquis, oloribus, vt hi Arioni reſpondeant, qui in aquis cantauit: in ſiluis merulis & luſciniis, quæ Orpheum imitentur in ſiluis canentem. Erat autem paullò ante facta ab Appuleio Orphei, & Arionis mentio. Locus legendus, in quo deſcribẽdo nota compendiaria librariis impoſuit. Vtrinque ad eundem modum vſurpauit etiam Plin. lib. xiv. cap. xx. *Arborum ſucco manantium picem reſinamq; aliç ortæ in oriente, aliæ in Europa ferunt. Quæ intereſt Aſia, vtrinque quaſdam habet.* Neque illud omninò

ninò diſſimile è lib.viii.cap.xlvii.de pecore. *Generatio bimis vtrinque ad nouenos annos.* Item illud è lib.x.cap.lxiii. *Octauo menſe vtrinque generant.* de canibus Laconicis.

Lacuna apud Plutarchum expleta ex Clemente Alex. Horum ſcriptorum loci inter ſe collati. *Caput VI.*

LEGEBAM nuper verè aureum Plutarchi librum de Iſide & Oſiride, cumque miram quandam è varia ac recondita, qua eſt refertus, eruditione caperem voluptatem, incidi in locum, qui non modò currentem remoratus eſt, verum etiam malè torſit. Is legitur pag.402. codicis Aldini, quo vtor. Tradito enim apud Aegyptios piſcem odii Symbolum eſſe hæc addit. Ἐν Σάϊ γοῦν ἐν τῷ προπύλῳ τοῦ ἱεροῦ τῆς ἀθηνᾶς ἦν γεγλυμμένον βρέφος, γέρων, καὶ μετὰ τοῦτο ἱέραξ. ἐφεξῆς δὲ ἰχθύς. ἐπὶ πᾶσι δὲ ἵππος ποτάμιος. ἐδήλου δὲ συμβολικῶς. ὦ γινόμενοι καὶ ἀπογινόμενοι διογέρον: ἱέρακι δὲ τὸν θεὸν φράζουσιν, ἰχθύι δὲ μῖσος, ὥσπερ εἴρηται διὰ τὴν θάλατταν. ἱπποποταμίῳ δὲ ἀναίδειαν. Ac ſententiam quidem huius loci vtcumque aſſequutus immorabar in verbis, nec quidquam cauſſæ comminiſci poteram, cur Plutarchus ſacras illas litteras explicare ingreſſus, & arcanã illarum ſententiam aperire ac patefacere, infantem & ſenẽ his verbis reſpondere docuiſſet, ὦ γινόμενοι καὶ ἀπογινόμενοι, deinde repreſſiſſet ſe, nec reliquas notas ad verba contuliſſet. Præterquàm quòd vox illa διογέρον mihi ſuſpicionem iniecerat, ne Græcum aliquod monſtrum hic lateret, quod vt illa Africana è varijs animantium generibus, ita eſſet ortum & conflatum è pluribus vocibus. Quamobrem conſulere ſtatui Plutarchum miſſum ad nos ante hos paucos annos è Germania, ſi ſortè ibi doctorum virorum auxilio conualuiſſet. Spes me deluſit hiantem. Ne ouum quidem enim oui tàm ſimile, vt eſt in prouerbio, quàm codex ille Germani-

cus hac quidem in parte ſimilis Aldini. Rem igitur mecum reputãs attẽtiùs redii in memoriam extare eadẽ hæc apud Clemẽtem Symbola, eorumque interpretationem, qua farciri hæc iactura poſſet, arreptoque libro hæc reperi ſcripta in Strom. v. Καὶ μὴν καὶ ἐν διοσπόλει τῆς αἰγύπτου ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ καλουμένου πυλῶνος διατετύπωται παιδίον μὲν γενέσεως σύμβολον φθορᾶς δὲ ὁ γέρων, θεοῦ τε αὖ ὁ ἱέραξ, ὡς ὁ ἰχθὺς μίσους, καὶ κατ' ἄλλο πάλιν σημαινόμενον ὁ κροκόδειλος ἀναιδείας. φαίνεται τοίνυν συντιθέμενον τὸ πᾶν σύμβολον δηλωτικὸν εἶναι τοῦδε ὦ γινόμενοι καὶ ἀπογινόμενοι θεὸς μισεῖ ἀναίδειαν. Ab his Clementis verbis ad Plutarchi lacunam explendam nobis aditus aperitur, eique manco brachium ſaltem, vt Pelopi eburneum inſerendum, ſi minus carneum, & ſuum, in hunc fermè modum. ἐδήλου δὲ συμβολικῶς. ὦ γινόμενοι καὶ ἀπογινόμενοι θεὸς μισεῖ ἀναίδειαν. Βρέφος μὲν γὰρ γενέσεως σύμβολον, φθορᾶς δὲ ὁ γέρων. ἱέρακι δὲ & quæ ſequuntur. Nam miſerum illum ſenem per impreſſorum væcordiam animam agentem hoc pharmaco ſanitati reſtituimus. Sed hic nodus ſeſe offert conniuentibus oculis non prætereundus. Nam in hac re narranda Clementi in multis cum Plutarcho nõ conuenit. Ille Thebis hoc templum collocat, quæ eadem Diospolis, vt Strabo & Diodorus teſtantur: hic in vrbe Mineruæ ſacra Sai nemine. Ille templum πυλῶνα id eſt atrium ait appellatum: hic in προπύλῳ tantùm hæc ſigna fuiſſe ideſt in templi ueſtibulo. Ille Crocodilum: hic equum fluuiatilem ſiue Hippopotamum impudentiæ Symbolum agnoſcit. Ac facilè quidem, quòd ad πυλῶνα ſpectat, lis dirimi poſſet. Cum enim Clemens ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ſolùm dixerit, Plutarchus addens ἐν τῷ προπύλῳ rem apertiùs narrare potuiſſet, certam etiam templi partem indicans, ubi illa animantia eſſent collocata Quod non impedit quin templum illud certo cognomine πυλὼν dici potuerit, illudque ipſum eſſe, de quo ſupra à Clemente erat ſcriptum. τῶν αἰγυπτίων ἱερέων οἱ σοφώτατοι τὸ τῆς ἀθηνᾶς ἕδος ὕπεθρον ἀφώρισαν ſcilicet ſapientiſſimos Aegyptiorum ſacerdotes

Mineruæ

Mineruæ templum à ceteris diſcreuiſſe nullo tecto illi impoſito, aut illud ſine tecto reliquiſſe. Qui enim hic ἀθηνᾶς ἕδος Mineruæ ſimulacrum ſunt interpretati aliud egiſſe videntur cum Strabonem legerēt li.xvii. negantem in templis Aegyptiorum eſſe ξόανον οὐδὲν idest vllum ſimulacrum, aut ſi eſſet οὐκ ἀνθρωπόμορφον, ἀλλὰ τῶν ἀλόγων ζώων τινὸς εἶναι: templum igitur potuit πυλὼν appellari, quod ſingulariter eſſet ſub dio in atriorum morem. Quare quod ad hanc attinet controuerſiæ partem poteſt facilè confici negotium. Sed quam reliquarum tollendarum rationem inibimus? Mihi mehercule nihil venit in mentem in præſentia, quod probare poſſim. De his igitur veteribus ſcriptoribus inter ſe conciliandis, ſi poteſt, alii cogitabunt. Ego interim arbitror dictum illud Clementis de templo Mineruæ ſine ullo tecto non ad vnum pertinere, aut ad alterum eius deæ, ſed ad omnia, quorum celeberrima eſſent hoc Thebaicum ab areæ fortaſſe amplitudine πυλὼν appellatum, & illud Saiticum, vt in vrbe Mineruæ ſacra, quęque à Minerua Sai, teſte Pauſania, ab Aegyptijs dicta nomen accepiſſet. In ſingulis igitur, quę Plutarchus & Clemens illis tribuunt, fuiſſe.

L. Flaccum conſulem à Fimbria occiſum uideri.
Caput VII.

ERVNT fortaſſe qui putēt non admodùm magnam fieri iacturam, ſi quid in hiſtoria anno vno aut altero ante, aut poſt geſtum dicatur, quàm reipſa geſtum ſit; cum exiguum diſcrimen Iuriſconſulti quoque parui faciant, & fides ac religio exigenda ſit ab hiſtoricis præcipuè in reipſa prodenda, quæ ſeges futura eſt ac materia prudentiæ. Ego tamen illorum ſententiæ ſum, qui ferendum in hiſtoria nihil cenſent diſcrepans à vero, ſed reddenda omnia temporibus ſuis: cum multum interſit non modò

quo

quo quidque anno,ſed quo etiam mēſe geratur, & quo die. Puto igitur me operæpretium facturum , ſi Velleij Patercu li errorem coarguero tradentis L. Flaccum non conſulem, ſed conſularem à Fimbria interfectum . cum pręſertim iam penitus inſederit hic error in Romana hiſtoria tectus auto ritate ſummorum uirorum, à quibus eſt Appianus,qui à Vel leio diſſentit,mendacij condemnatus per ſummam iniuriã. Anno igitur ab V.C.DCLXVII.C.Marius.vii.C.Cinna.ii. conſules fuerunt.Mario autem Idibus Ianuariis uita functo, ut eſt in Epit.xxc.ideſt intra.iii. & x. conſulatus diem, aut ſi Plutarchũ audimus . xvii. ſuffectus eſt L. Valerius Flaccus is,de quo agimus,quem Cinna miſit in Aſiam,ut Syllæ ſuc-cederet.Hæc ex ea,quam dixi,Epit. xxc. & xxcii. & ex ipſo Velleio collecta eò pertinent,ut omnes intelligant tàm ma turè deceſſiſſe Marium,vt Flaccus in eius locum cõſul crea tus comparare ſe ad bellum , & traiicere in Aſiam potuerit in conſulatu.Nunc traieciſſe reipſa oſtendo. Primum ex Plu tarcho in Sylla hęc ſcribente. μετὰ ταύτα πυνθανόμενος (Σύλλας) φλάκκον ἀπὸ τῆς ἐναντίας στάσεως ὕπατον ᾑρημένον διαπερᾶν τὸν ἰόνιον μετὰ δυνάμεως λόγῳ μὲν ἐπὶ μιθρι δάτην, ἔργῳ δὲ ἐπὶ ἐκεῖνον, ὥρμησεν ἐπὶ θετταλίας ὡς ἀπαντήσων. Deinde ex Cicerone pro Flacco. *Unum atque idem erat tempus , cum L. Flacco conſuli portas tota Aſia claudebat , Cappadocem autem illum non modò recipiebat ſuis vrbibus, verùm etiam ultro uocabat.* Strabo denique lib.xiv.hæc habet. συνεπέμφθη δὲ ὁ φιμβρίας ὑπάτῳ οὐαλερίῳ φλάκκῳ ταμίας προχειρισθέντι ἐπὶ τὸν μιθριδάτην. Et ne fortè quis credat conſulem quidem tra-ieciſſe in Aſiam, ſed à Fimbria interfectum anno ſequenti, hæc addit. Καταστασιάσας δὲ, καὶ ἀνελὼν τὸν ὕπατον ἐν βιθυνίᾳ αὐτὸς κατεστάθη κύριος τῆς δυνάμεως . Florus quoque Epit. xxcii. anno DCLXIV. quo ex Chronologia Liuiana Flaccus conſul fuit,hæc ſcripta reliquit. *Flaccus conſul collega Cinnæ miſſus ut Syllæ ſuccederet , propter auaritiam inuiſus exercitui ſuo à C.Fimbria legato ipſius ultimę audaciæ homine occiſus eſt, & impe*

rium

rium ad Fimbriam tranſlatum. & Epit. ſeq. *Eodem anno. C. Fimbria in Aſia fuſis prælio aliquot copijs Mithridatis vrbem Pergamum cepit, obſeſſumque regem non abfuit multùm, quin caperet. Vrbem Ilium, quæ ſe poteſtati Sullę reſeruabat, expugnauit, ac deleuit, & magnam partem Aſię recepit.* Hæc igitur à Fimbria ſunt geſta eodem anno, quo Flaccus conſul fuit. quid ſequatur nemo non uidet. His adde, quòd de Flacci itinere & aduentu in Bithyniam eſt aliquid ab hiſtoricis memoriæ proditum, ut ab Appiano in Mitridat. & à Memnone in hiſtoria Heracleotica: at de rebus ab eo geſtis mirum apud omnes ſilentium, ut non minùs ſit ueriſimile eum morte præuentum vix quidquam cępiſſe, quàm ſit incredibile totum primum annum otiosè ſedendo in Bithynia ab eo conſumptum. Non potuit igitur falli Appianus, qui conuenienter tot magnorum uirorum teſtimonijs prodidit conſulem Romanum à Fimbria interfectũ. Sed Velleiũ quid potuit inducere in errorem? an quod in Flacci locum nemo factus eſt conſul? cum mos eſſet uno extincto ſuffici alterum in eius locum. Sanè prodit Memnon Senatum, quamquam non probabat Fimbrię acta, perfeciſſe tamen diſſimulata indignatione, vt conſul crearetur: ſed mihi nõ perſuadet. Appiano malo credere, qui lib. 2. de bell. Ciu. vita functo Valerio Flacco collegam ſibi à Cinna cooptatum tradit Carbonem. Nec tamen impedio, quin amplius quæratur, cum de hoc quoque ſit aliquis dubitandi locus. Illud etiam in medio relinquo C. Fimbria legatuſne fuerit Flacci, an equitum præfectus, an quæſtor. Incertum enim autores faciunt. Liuius legatum, Velleius pręfectum equitum, Strabo quęſtorem vocat. Potuit autem eſſe legatus ſimul, & pro quæſtore, vt fuit Dollabellę C. Verres Cicerone teſte ſemel & iterum in prima actione.

Cona-

Conatus emendandi locos duos è Ciri Virgiliana.
Caput VIII.

EXPERIRI libet hoc capite, quid præſtare poſſim in loco uno aut altero Ciris Virgilianæ. Primus locus eſt vbi exponit poeta, quid Minoē impulerit ut Megaram Niſi regiam oppugnaret his uerſibus.

Hanc urbem ante alios, qui tunc florebat in armis,
Fecerat infeſtam populator remige Minos,
Hoſpitioque ſeni fuit, Hippolydoſaque victo
Carpathium fugiens, & flumina Ceratæa
Texerat. Hunc bello repetens Gorynius heros
Attica Cretæa ſternebat rura ſagitta.

Ex tàm corrupto verſu, quàm eſt ille tertius, quid ſibi poeta velit, eruere difficile atque arduum eſt. Cùm autem quęrerem anxiè quid pro illo monſtro, *hippolydoſaque* migrare cō acto ex illo verſu reponerem, incidi Apollodori bibliothecam legens in fabellam ſanè lepidam & elegantem, & quod caput eſt, à re propoſita adeo non alienam, vt leuiſſima coniectura in Virgilianum hunc locum deriuari poſſit. Narrat igitur is, quem dixi Apollodorus lib. iii. Glaucum Minois filium pueriliter murem captantem in mellis cadum prolapſum obiiſſe. Eius rei cum nemo eſſet conſcius, nec puer diu quæſitus vſquam inueniretur, cepiſſe conſilium Minoem, ne operam diutius perderet, Curetas conſulendi; illos reſpondiſſe habere eum in armento uaccam tricolorem, quam qui ad uiuum poſſet repreſentare, in eius manu eſſe filium illi viuum reſtituere. Multis igitur uatibus in vnum conuocatis cum vnus Polyidus Cęrani filius eſſet repertus, qui colorem vaccæ rubi moris aſſimilaret, eum ne quidquam tergiuerſan

tem

tem coactum inueniendi pueri negotium ſuſcipere. Iam verò vt inuenerit, vtque inuentum Draconis exemplo reuocarit in vitam nihil opus eſt dicere. Minos rediuiuo filio recuperato vatis artem admiratus mirum in modum, non eſt paſſus elabi ſibi tantam occaſionem è manibus, ſed cum arderet Polyidus in patriam remeandi deſiderio (Argiuus erat) negauit Minos ſe eum priùs admiſſurum, quàm vaticinandi arte puerum imbuiſſet. Id verò ille negare ſe facturum: Rex contrà comeatum non dare. Tandem vidit Polyidus id, quod erat, ſi certare pertinacia pergeret cum rege, præcidi ſibi omnem patriæ videndæ ſpem. Ad eũ igitur dolo aliquo circumueniẽdum animum appulit: & excogitata ſolerter ratione, qua ſcientiam vaticinij puero traditam eriperet arbitratu ſuo, regi morem geſſit, atque ab eo dimiſſus eſt. Iamq; in eo erat Polyidus, vt nauim conſcenderet, & vela ventis permitteret, cum dolo malo Glaucum iubet deſpuere in os ſuum, quo facto prouidebat fore, vt eum totius artis caperet obliuio: Nec feſellit vatem euentus. Nam proinde ac ſi vaticinandi ſcientiam expuiſſet, in poſterum Glaucus vaticinari deſijt. Id ego Minoem, vt par erat, iniquo admodum animo tuliſſe arbitror, & dediſſe operam, ne id à ſe inultum auferret Polyidus. Cum igitur Megaram ſe is recepiſſet ad Niſum regem, quocum ſibi auitum erat hoſpitium, nec Minoi ad pęnas repoſcenti redderetur, bellum inde ortum eſſe, quo de hic agit Virgilius. Hæc mea de hoc loco eſt coniectura, quã nemini obtrudo inuito. Quòd ſi quempiam amatorem inuenerit, is poetæ verſus reſtituat ad hunc modum.

Hoſpitio quo ſe Niſi Polyidus auito
Carpathium fugiens & flumina Curetæa
Texerat.-------

Qua ratione minimùm ab ijs recedet integræ lectionis

veſtigijs,quæ ad huc in quibuſdam codicibus ſunt reliqua, in quibus ita ſcriptum eſt illud carmen.

Hoſpitioq́; ſenis Hypolydoſa uicto.

Scio Glaucum ex aliorum ſententia in vitam reuocatum ab Aeſculapio,ſed poetarum inconſtantiam nihil moror.Polyidi meminit præter Palæphatum & Hyginum,qui in nonnullis diſſentiũt ab Apollodoro,Pauſanias in Atticis,vbi eũ Megaram veniſſe tradit, & Clemens primo Strom. Argis & Megaris vaticinando floruiſſe, multamq́ue in Tragœdijs factam eius mentionem memoriæ mandauit.Nũc veniamus ad alterum locum,quem minore,vt ſpero,negotio emendabimus.Poeta poſt multos verſus à ſuperioribus Cirim facit amore ſæuo ſauciam deſcendere furtim è lecto, & ſuſpenſo veſtigio properare ad purpureum patris crinem detondendum, in quo vrbis à Minoe oppugnatę fortunam poſitam fabulatur.Sentit nutrix eam ſurgere,& reſerare fores. Quamobrem rata id,quod erat,egredi puellam cubiculo,extemplò eam corripit,agitq́ue cũ ea multis verbis,ut ſibi aperiat conſilium ſuum,tandemq́ue

-------- Molli vt ſe velauit amictu,
Frigidulam iniecta circumdat ueſte puellam,
Quæ priùs in tenui ſteterat ſuccincta corona.

Corruptus eſt locus,ſed adeò leuiter,vt una interpũctio, quę deſideratur,ſuo loco addita ſanet orationem. Nam verſus poſterior ſic eſt diſtinguendus.

Quæ priùs in tenui ſteterat,ſuccincta corona.

Surrexerat enim è lectulo puella tenui ueſte ideſt ſubucula induta, & tereti Strophio luctantes vincta papillas,vt Catullus canit. Strophio namq́ue, ſiue corona noctu quoq́ue mam-

mammas cohibebat. Illud præterea in his verſibus dignum eſt animaduerſione, quod ait poeta in ueſte illa tenui, quam ne cubitum quidem itura deponebat, puellam ſtetiſſe, altera autem iniecta circundatam à nutrice. His enim verbis duo ſunt veſtis genera expreſſa, vnum in quod corpus induebatur, alterum quo inuoluebatur circumiecto. Illum, indutum ſiue ἔνδυμα, hunc, amictum, ſiue περίβλημα, aut περιβόλαιον, dicunt. In veſte illa tenui Ciris ſtabat, quia illa indutu, vt ueteres loquebantur, corpus comprehendebat: altera iniecta circumdabatur, quia erat amictus. Hic erunt fortaſſe, qui nodo in ſirpo inuento accuſet Virgilium, quòd puellam æſtate frigentem inducat: hoc enim anni tempore, maris ęquor, vt cum poetis loquar, claſſes arant; hieme autem ab eo abſtinent. Sed non abhorret à vero teneram puellam, partim cōſcientia impii facinoris, quod moliebatur, partim pudore, ac nutricis reuerentia, à qua erat deprehenſa, ſubitò obriguiſſe.

De mutuis Archytæ & Platonis Epiſtolis apud Laertium. *Caput IX.*

EXTAT apud Laertium Archytæ illius Tarentini ad Platonem epiſtola in Archytæ uita hoc argumento: Factum benè, quòd conualuiſſet, ſeque de ea re certiorem feciſſet: Ocelli commentarios, quos inuenire potuiſſet, miſiſſe: reliquos cum primùm inueniſſet miſſurum. Huic Laertius reſcripſiſſe Platonem tradit hac sētentia: Accepiſſe miſſos ad ſe commentarios, & admiratum ingenium ſcriptoris: mittere contrà ſuos, quos per litteras poſtularat, quamuis nondum ſatis expolitos: De cuſtodia in vtrumque conuenire. Quęro adhuc in ſuperiore illa Archytæ epiſtola uerbulum unum, aut unam litterulam de Platonis commentariis, quos ille mitti ſibi viciſſim poſtu-

laſſet, aut de cuſtodia:& quia inuenire non poſſum, adducor vt credam, non illis ſuperioribus, ſed aliis Archytæ litteris Platonem hac epiſtola reſpondiſſe: aut ſaltem Archytę epiſtolam integram non eſſe: aut poſtremò hac vna duabus eius epiſtolis Platonem reſpondiſſe; de quo certè fueramus admonendi. Sed ſolens facit Laertius, ut ſit parum diligens.

Iuuenalis loci duo illuſtrati. *Caput X.*

IVVENALIS Satyra.vi. qua ſexum muliebrem fœdè lacerauit, ſummates matronas narrat inter cetera noctu lauari, ac ſudare ſolitas, atque eſſe tandiu in balineis, vt miſeri conuiuæ dum illas expectabāt, ſomno, & fame enecarentur. Deinde ſubdit de vna, ex qua ſpectari omnes vult.

Tandem illa uenit rubicundula totum
Oenophorum ſitiens, de quo ſextarius alter
Ducitur ante cibum rabidam facturus orexim.
Dum redit, & loto terram ferit inteſtino,
Marmoribus riui properant, aurata Falernum
Peluis olet. nam ſic tamquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens bibit, & vomit.----

Hunc ipſum æui illius corruptiſſimi morem notat Plin. li. xiv. capit. xxii. qui hac quidem in parte grauior mihi, ac triſtior Iuuenale cenſor videtur. De ijs autem agit, qui bibendi cauſſas ſolerter excogitabant. *Cautiſſimos, inquit, ex his balineis coqui uidemus, exanimeſque efferri. Iam uerò alios lectum expectare non poſſe, imò uero nec tunicam; nudos ibi protinus anhelos ingentia uaſa corripere, ac plenè infundere, ut ſtatim euomant.* De viris, vt nemo nō videt, ſermo eſt, quibus erant mulieres in perferēda ſiti paul

lò fortiores. Apud eũdem ſcriptorem de eadem re lib. xxix. cap. primò hæc leguntur. *Illa perdidere imperij mores, quæ ſani patimur, luctatus, ceromata, balineæ ardentes, quibus perſuaſere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus ualidus exiret, obedientiſſimi uerò efferrentur. Potus deinde ieiunorum, ac uomitiones, & rurſus perpotationes.* Athenæus etiam meminit lib. xv. ſub initium. ζήτησις ἦν, περὶ τῶν ἀποκοτταβιζόντων, οὓς οἰηθείς τις τῶν παρόντων ἰατρῶν εἶναι τούτων, οἱ ἀπὸ βαλανείου καθάρσεως ἕνεκα τοῦ στομάχου πίνοντες ἄμυστιν ἀποβλύζουσιν, ἔφη οὐκ εἶναι παλαιὰν ταύτην παράδοσιν, οὐδὲ εἰδέναι τινὰ τῶν ἀρχαίων ταύτῃ τῇ καθάρσει χρησάμενον. διὸ καὶ Ἐρασίστρατον τὸν Ἰουλιήτην ἐν τῇ περὶ τῶν καθόλου πραγματείᾳ ἐπιτιμᾶν τοῖς τοῦτο ποιοῦσιν, βλαπτικὸν τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἐπιχείρημα δεικνύων, καὶ τῆς κάτω κοιλίας ἐπισχετικόν. Ex quibus verbis intelligere licet multò ante in Grȩcia hoc uſu receptum, quàm Romæ. Plin. enim lib. xxiii. cap. primo nouitium inuentum appellat. & lib. xiv. cap. xxii. ſcribit Tiberio Claudio Principe ante illos. xl. annos inſtitutum, vt ieiuni biberent, potuſque vini antecederet cibos. At Græci etiã ante Eraſiſtratum ieiuni uinum ſumebant. Is potus multimodis nocebat; hebetabat enim viſum, & aluum ſiſtebat. Tamẽ ſi medicos audires, multa crederes ex eo capi commoda; excitari appetentiam, cibos concoqui, ſtomachum purgari. Quorum primum tetigit Iuuenalis. ſecundum eius interpres tertium Athenæus & Iuuenalis, dum lautum potu illo inteſtinum ſcribit. Quem locum egregiè corrumpunt, qui lutum, aut luteũ reponẽdũ cẽsẽt. Quãuis enim qui uinũ immodicè hauſerant, mingendo leuarentur: hoc tamen nihil ad Iuuenalem, cuius peluis Falernum redolet, non vrinam. Vinum autẽ à ieiunis hauſtum hodieque in Italia vulgo, ſtomachum lauare dicimus, & qui hoc faciũt, *lauarſi, o ſcialaquarſi lo ſtomacho.* Antequàm concludam hoc caput, illuſtrabo alterum eiuſdẽ poetæ locum è ſat. vii. u. 197.

Si fortuna uolet fies de Rhetore conſul,
Si uolet hæc eadem, fies de conſule Rhetor.

Illu-

Illuſtrabo inquam Valerii Liciniani uerbis, quæ refert Plin.lib.iv.epiſt.xi. *Quos tibi fortuna ludos facis? facis enim ex profeſſoribus ſenatores, ex ſenatoribus profeſſores.* Cui ſnīæ tm̄ bilis, tã-tũ amaritudinis ineſſe ait Plinius, ut ſibi Licinianus exſul de Senatore ideò profeſſus uideatur, vt hoc diceret.

Murenæ quomodo exoßentur. Plauti loci illuſtrati.
Caput X I.

COQVOS olim ſi quis fuiſſe grammaticos Atheneo non credit, at mihi experto credat afferri quedam poſſe è culina bonis autoribus illuſtrandis. Vel id, quod à coquo Romę accepi de exoſſandis Murenis, ut locum Plauti illuſtrat in Amphitruone.

Mirum niſi hic me quaſi murænam exoſſare cogitat.

Et alterum in Pſeudolo.

Exoſſabo ego illum ſimiliter itidem, vt murænam coquus.

Murænas enim aiunt ſubtilibus ſpinis vſque adeò eſſe re ſertas, ut eſui non ſint, ni eximantur: eximendarum autem hanc eſſe rationem. Principiò bacillo probè cædi, deinde læua capite apprehenſo, dextra à ſummo deducta ad imam caudam, quàm poteſt maximè comprimi: ſic ſpinas omnes ad unam in caudam contractás unà cum ea reſecari; & guſtaturos liberari omni moleſtia. Exoſſare igitur ut Murenam eſt, fuſte benè dolare, vel oſſa vſque eò comminuere, vt nullum ſit reliquum eorum veſtigium; omninò autem, ut ſuadet libido, aliquem uexare.

De vetere vrbis ambitu accuratè contra Iuſti Lipsij ſententiam diſputatatum. Halicarnaſſei, Plinij, Vopiſci loci obſcuriſſimi illuſtrati. Caput XII.

QVONIAM diuerſis temporibus diſpar fuit vrbis magnitudo, nec diuinare licet in tanto veterum annalium ſilentio, quantum eam ſinguli amplificarint, à quibus eſt pomerium prolatum; in hac de antiquo illius ambitu diſputatione, ea tantum examinabo ueterum teſtimonia, quæ extant; unum Halicarnaſſæi, alterum Plinii, tertium Vopiſci, ex quibus probè intellectis procliue erit coniicere, quibus gradibus, & progreſſionibus ad tantã amplitudinem peruenerit, quantam ei tribuit is, quem modò dixi Vopiſcus Aureliano imperante. Dionyſius igitur lib.iv. Rom.Ant. de Vrbis ambitu ſcribit in hanc ſententiã *Seruius Tullus regum vltimus urbem amplificauit ad quinque colles duobus auſpicatò additis: neque vlteriùs adhuc proceſſit urbis ędificatio, diuino, vt aiunt, numine, aut fato non permittente. Suburbia autem, & magna, & multa nuda à muro ſunt, eaque hoſtis, ſi quis adueniret, facilè caperet. Hæc in exquirenda vrbis magnitudine qui ſpectarit, erret neceſſe eſt: neque enim certum vllum ſignum habebit, quo iudicet, quouſque vrbs progrediatur, & unde non eſſe amplius urbs incipiat, adeò vrbanis ædificia, quæ in agro ſunt, nexu perpetuo cohærent, & ſpectantibus porrecta in infinitam lõgitudinem urbs uidetur. Quòd ſi mœnibus difficilibus quidem inuentu propter ædes, quibus concluduntur multis ex partibus, veſtigia tamen quædam veteris ſtructuræ multis in locis ſeruantibus eam uoluerit metiri, cum Athenarum ambitu, quo Aſtu continetur, collatus Romæ ambitus maior paullò apparebit.* Hæc ille de urbis magnitudine, quæ erat Seruio Tullo regnante, anno conditæ circiter. CC. quę vt rectè intelligantur, ponendum eſt Romam à Dionyſio cum ſolis Athenis, non cum Piræeo, Munychia & longis muris con-

ferri,

ferri, cum libro ſecundo Veios quoque magnitudine Athenis propè pares ſaciat, nec ſit ueriſimile in ijs regionibus per ea tempora duas urbes intra. c. ſtadia, vt uult Halicarn. li. ſecundo, aut clx. vt Liuius lib. quinto, in circuitu. v. & xx. Paſſuum. M. patuiſſe. Præterquàm quòd qui Aſtu dicit, ille proculdubiò ſolas Athenas ſignificat. Sed Athenarum quãtus ambitus fuit? Millium paſſuum ſeptem. D. vt palam eſt ex Thucydide, eiuſque uetere ſcholiaſte: apud illum enim libro ſecundo hæc leguntur. *Τοῦ κύκλου (τοῦ ἄστεος) τὸ φυλασσόμενον τρεῖς καὶ τεσσαράκοντα (στάδιοι ἦσαν) ἔστι δὲ αὐτοῦ ὃ καὶ ἀφύλακτον ἦν, τὸ μεταξὺ τοῦ τε μακροῦ, καὶ τοῦ φαληρικοῦ (τείχους)* In quem locum Schol. notat eam murorum partẽ, quæ nullis cuſtodibus firmata erat, ſtadiorum ſeptendecim fuiſſe, ambitum autem vniuerſum ſtadiorum lx. Si ergò Veii Dionyſio paullò minores Athenis; ad vii. M. P muro complexi ſunt, vt Patauium hoc tempore: ſi Roma Athenis paullò maior; viii. circiter M. P. collegit, quantas nunc eſſe Venetias ferũt. Sed antequàm abeo ab hoc Dionyſii loco, operæ pretium me facturum arbitror, ſi nodum quendam ſoluero, qui remorari lectorem poſſet, eique negotium faceſſere. Videtur enim apertè negare Dionyſius vrbem auctam poſt Seruium Tullum ad ſua vſque tempora. *Nec vlteriùs*, inquit, *adhuc proceſſit urbis ædificatio*. Id autem uerum eſſe, qui poteſt? cum primò à Sulla, deinde à C. Cæſare, poſtremò ab Auguſto prolatum pomerium conſtet, & quidem anno ante quàm hæc Dioniſius ſcriberet. Oritur hic ſcrupulus ab eorum ſententia, qui ſibi & aliis iamdiu perſuaſerunt, unà cum pomerio muros urbis plerũque ampliari ſolitos; quod tamẽ à uero abhorret quàm longiſſimè. Tres enim fuerunt vrbis augendę rationes. Prima hæc ipſa, quam commemoraui: Secunda, cum muri non ampliato pomerio ſunt producti. Tertia, cum nulla eſt facta ad ueterem murorum ambitum acceſſio, quamquam pomerium proferretur. De prima ita Liuius ſcribit libro primo vt ſatis indicet eam uſu apud veteres

fuiſſe

fuiſſe receptam, æuo autem ſuo deſitam. *Pomerium*, inquit Varronem notans lib. quarto de ling. lat. *Verbi vim ſolam intuentes poſtmœrium interpretantur eſſe. Eſt autem magis circa mœrium locus, quem in condendis vrbibus quõdam Etruſci, quà murum ducturi erant, certis circa terminis inauguratò conſecrabant: vt neq; interiore parte ædificia mœnibus continuarentur, quæ nunc vulgo etiã coniungunt; & extrinſecùs puri aliquid ab humano cultu pateret ſoli. Hoc ſpatium, quod neq; habitari, neq; arari fas erat, nõ magis quòd poſt murum eſſet, quàm quòd murus poſt id, pomerium Romani appellarunt: & in vrbis incremento ſemper, quantum mœnia proceſſura erant, tantum termini hi conſecrati proferebantur.* Hanc augendæ urbis rationem longo interuallo Neronem retuliſſe ſuſpicari ex eo licet, quòd pomeriũ ab eo ampliatum tradit Vopiſcus, & vrbis muros, cum deflagraſſent Suetonio teſte in Ner. cap. 38. laxiores ab eo reſtitutos docti viri credunt. De altero autem vrbis incremento hæc apud Vopiſcum legimus in Aureliano. *Muros vrbis Romæ dilatauit, nec tamen pomerio addidit eo tempore, ſed poſtea.* Tertiam poſtremò vrbis augendæ rationem Sulla, Cæſar, Auguſtus vſurparunt, à quibus eſt pomerium prolatum, non ampliatis mœnibus: atque hoc docet Dionyſius illis verbis. *Vlteriùs adhuc non proceſſit vrbis ædificatio.* De muris.n.ſermo eſt, intra quos ponit Auẽtinum vnum è ſeptem collibus, qui tamen adhuc erat extra pomerium. Id cum à Sulla primùm eſt ampliatum, cœpiſſe arbitror ſublata religione vulgo ædificia mœnibus coniungi, quod factum ſuo ſæculo Liuius, & Dionyſius teſtantur. Atque hæc cauſſa fuit, cur Græci ſcriptores in rebus à Sulla vſque ad Neronem geſtis narrandis, non τειχῶν, ſed πωμηρίου aut ὁρίων mentionem fecerint. πωμήριον Latinorum pomeriũ eſt, quod Græci non poſſunt, niſi multis verbis exprimere. ὅρια autem ſunt conſecrati illi termini, quos memorat Liuius, & Tacitus li.xii. & effati vrbis fines, de quib. Agellius lib. 13. cap. 14. & ante eum Varro de lingua latina lib. v. Sic Dio lib. xxxix. Craſſum non muris, ſed pomerio egreſſum

ſcribit.& lib.xliii. Cæſarẽ tradit pomerium protuliſſe.& lib. lv. Auguſtũ τὰ τοῦ πωμηρίου ὅρια auxiſſe,quod proculdubiò facere potuit non ampliatis mœnibus,quamquam verbo uis aſſerretur,illud appellando pomerium, cui nihil cum muris rei eſſet. Sæpe .n. obſeruaui à formę ad generis ſignificationem verba migrare coacta; vt interius id dici,quod breuius ſit,quamquam non propius;& imperatorem, qui benè rem gerit,quamquam non ſuis auſpicijs;& ſexcenta alia ad eundem modum. In horum numero eſt habendum pomerium, quocum una cur muri non ſint ampliati, docet Dionyſius illis verbis.δαιμονίου οὐκ ἐῶντος.Sullæ enim Cæſari, & Auguſto non modò pomerium, ſed etiam muros proferre volentibus àues non addixerunt. Scio eundem Dionyſium lib. viii.τὸ δαιμόνιον diſcernere ἀπὸ τῶν οἰωνῶν: ſed fortuna, quã hic ſignificat,nullum in pomerio habet locum;aues habent, vt Liuius & Dion. teſtatum reliquerunt, & earum garritu, & volatu putauit antiquitas ſignificare Deos, quid fieri vellent. Fuit autem hęc pomerij prolatio magno uſui; qui enim intra eos fines habebant domicilium,hi, quãquam extra muros,in vrbe tamẽ cenſebantur.Proferebatur præterea ſpatiũ,intra quod captari poterant auſpicia vrbana,quę autore Varrone quarto de lingua latina, pomerio definiebatur.Intra eos terminos habere cẽturiata comitia erat nefas. Qui imperatores re bene geſta ad triumphum veniebant,ijs intra eos fines pedem inferre non licebat,ſed dabatur extra eos Senatus,in quo de rebus à ſe geſtis diſſererent: Id quod ab Auguſto,& quidem κατὰ τὰ πάτρια,ideſt more maiorum factum Dio tradit li.xlix.atque hoc fuit per illud tempus eſſe ad vrbem.Magiſtratus præterea Auguſti ſęculo non niſi pomerio egreſſi imperii inſignia capiebant; ipſe imperator extra pomerium proconſul dicebatur, eodem autore li. liii. Plures pomerii ſine muris prolati uſus commemorare nihil eſt opus:nam & ex his,quid Sulla,Cęſar,& Auguſtus ſpectarint,poteſt intelligi, & pręſtat occurrere ijs, quibus mirum

uidebi-

videbitur, cum eſſet pomerium verus ac legitimus vrbis finis, maluiſſe Dionyſium vrbis amplitudinem mænibus metiri. Sed hi mirari deſinent, cum animaduerterint ſequutum in eo Halicarnaſſ. receptum apud pleraſque omnes gentes vrbes mœnibus cenſendi morem, quem uideo placuiſſe etiā Iuriſconſultis, à quibus eſt proditum vrbis nomen muris; Romę uerò continentibus ędificiis cōtineri: de qua re uſq; è Gallia nobiliſſimus & cùm iuris, tùm antiquitatis totius egregiè peritus NICOLAVS FABRICIVS me ſibi peramicè monēdum putauit. Supereſt adhuc unus ſcrupulus, quem cum lectori exemero, ſatis, opinor, hic Dionyſii locus erit illuſtrarus. Liuius enim lib. xli. extremo, Auentinū extra portam Trigeminam, ideſt extra ueterem murorum ambitum indicat fuiſſe: at Dionyſius contrà eum męnibus includit. Sed nullo negotio lis hæc dirimi poteſt. Liuius .n. murorum interiore gyro, quem ſequebatur pomerium, vrbē definiuit: Halicarn. autem neglecto, vt dixi, pomerio, ſolos habuit propoſitos muros, qui Auentino urbi addito erāt amplificati: fuit enim Auentinus intra duos muros, ueterem, quo vrbs ante Ancum Marcium vallata erat, & nouū, quo à Marcio eſt munitus, & pars vrbis factus. Priſcus igitur Romanorum murorum ambitus is fuit, Dionyſio teſte, quem diximus, quo cum haud paullò maior urbi tribuatur à Plinio libro tertio cap. quinto, ſuperuacaneum eſt admonere actum ab eo, non de uetere illo Dionyſii, ſed de alio quodā, qui erat ſuo ſæculo. Hic quantus fuerit nunc quærēdum eſt; & audiendus primo loco Plinius ex impreſſorū codicū fide.
Mænia eius (Romæ) collegere ambitu Impp. Cenſoribuſque Veſpaſianis anno conditę DCCCXXVIII. paſsuum xiij. M.CC. Complexa montes ſeptem ipſa diuiditur in regiones xiv. compita earum cclxv. Eiuſdem ſpatij menſura currente à milliario in capite fori Romani ſtatuto ad ſingulas portas, quæ ſunt hodie numero xxxvij. ita vt xij. portæ ſemel numerentur, prętereanturque ex ueteribus ſeptem, quæ eſse deſierunt: efficit paſsum per directum xxx. M. DCCLXV. Ad extrema uero tecto-

rum cum caſtris Prætorijs ab eodem milliario per uicos omnium uiarū menſura colligit paullò ampliùs lxx. M.P. quo ſi quis altitudinem tectorum addat, dignam profectò ęſtimationem concipiat, fateaturque nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuiſse ei comparari. Poteſt hic locus diſtribui in quinque partes, quarum ſecunda illis verbis comprehenſa. *Complexa montes ſeptem, ipſa diuiditur in regiones xiv compita earum cclxv.* Illuſtrabitur alibi. Quatuor reliquæ eò maiorem lucē deſiderant, quòd virum doctiſſimū, qui in libris de magnitudine Romana eas illuſtrandas ſuſceperat, torſerunt vſque adeò, vt multa illi extorſerint, meo quidem animo à vero abhorrentia. Quę cum examinari, atque excuti interſit rei litterariæ, ne quis fortè pro ſalutari pharmaco bibat venenum, & pro Iunone, vt ille Cētaurus, nubem amplectatur, ſuſcipiam libens in ſtudioſorū gratiam hunc laborem; & proponam primùm magni illius uiri ſentē tiam, deinde rationum momenta, quib. in eam eſt adductus, expendam; quæ cum oſtendero fuiſſe leuiſſima, tùm demum quid ſentiam ipſe de hoc loco obſcuriſſimo aperiam. Principiò igitur notas omnes numerorum, quibus expreſſa, & repræſentata eſt à Plinio vrbis magnitudo, vir doctus falſi ſuſpectas habet, & pro iis alias reponit. Primam vt damnet, & corruptam cenſeat, facit manuſcriptorum librorum, & Leandri autoritas. Illi enim non ut impreſſi xiii. M. P. ſed xxx. habent. Leander autem atque alii ſuperioris ætatis xx. M. legerunt. Eas tenebras, quas huic loco variè ſcripti, atque impreſſi libri offudere, diſcutit Lipſius face adhibita aliorum ſcriptorum, qui Romanæ urbis ambitum memoriæ commēdarunt. Primum Olympiodori, in cuius excerptis apud Photium legimus, Romanæ urbis murum menſuratum ab Ammone Geometra, quo tempore Gotthi primam inuaſionem fecere, habuiſſe ſpatium vnius & xx. Milliarium. Deinde Martini Poloni in Chronico prodentis in circuitu Romę eſſe milliaria xxii. pręter Tranſtyberim, & Leoninam ciuitatem, cum quibus dicitur habere xlii. milliaria. Hos igitur

auto-

autores ſequutus,poſſe putat Plinianas numerorum notas reſtitui priſtinæ integritati,ſi legatur. *Mœnia collegere ambitu paſſuum xxiij.M.* aut,ſi placet,*xxij*:parum enim eſt,inquit,in vno, alteroq́; milliari.In tertio deinde loci huius Pliniani mẽbro, vbi uulgo legitur.XXX. MDCCLXV. deceptos putat librarios, & pro millenariis notis, denarias nobis repſẽtaſſe, vt ſępę aliàs.Illas igitur reuocãs legit.∞ ∞ ∞ DCCLXV. & admonet his uerbis de dimetiẽte agi,cuius mirã quãdã cũ Pliniano vrbis ambitu à ſe reſtituto eſſe ꝓportionẽ oſtẽdit.Si .n. à milliario in capite fori ſtatuto sũt ad ſingulas portas.iii. M.P. DCCLXV.ergò plena diameter eſt vii. M. DXXX. hæc uerò ter ſumpta ambitum reddit paſſuum. xxii. M. D, quem Plinius rotundè expreſſit xxii. aut xxiii. M. ſcribens. Quartæ parti eodem,quo ſuperior,morbo laboranti, eandẽ uir doctus adhibet medicinam. Reiicit igitur.lxx.M.paſsuũ quę impreſſi codices nobis obtrudunt, & reponit.vii. M.cõuenienter ſuperioribus Plinii menſuris , & Martini uerbis . Agi autem hic putat de ædificiis,quæ mœnibus erant in orbem circumiecta,& Romæ non clauſæ muris ambitum memorię mãdari.Huius igitur ſemidiameter fuit.vii.M.paſsuũ; Plena xiv. Ambitus,qui ter diametrũ continet. xlii. quẽ ambitum apertè urbi tribuit Martinus Polonus ueterem aliquẽ ſcriptorem ſequutus,cum ſuo ſæculo Roma proculdubiò tãta non eſſet. Eundem confirmant,quanquam paullò obſcuriùs Victor , & Rufus in ſingularum regionum dimenſione, quarum omnium ambitus ſi in vnum colligatur,illum ipſum propemodùm conficiet,qui urbi muris non clauſæ hic à Plinio tribuitur. Hæc ille, quę tantam ueri ſpeciem habent , vt non dubitem fore multos,qui mirentur falſa mihi uideri potuiſſe. Sed hos ego oratos volo , ne de re tàm ardua atque obſcura me inaudito ſententiam ferant . Cauſſæ autem, cur eam in alia omnia , & fruſtra ſuſceptum Plinii emendandi laborem mihi perſuadeam,hæ ſunt. Quod enim ad primam emendationem ſpectat,ſi eorum, qui laudãtur manuſcripto

rum

rum codicum fidem ſequimur, xxx.M.ſunt retinẽda.Quòd ſi in eo librarii peccatum agnoſcimus, quid eſt quod repudiata lectione, quæ in multis extat ueteribus codicibus, alteram ex ingenio reponamus? cum præſertim alibi quoque ex.xiii.ſint facta.xxx.Caſaubono teſte in Suet. Auguſti Caput.85.& hæc ipſa corrupta xxx. M.Paſſ. menſura nos certis veſtigijs ad veram xiii. M. manu ducat. Eſt enim pronus è tredecim in terdecem lapſus, ideò ex his notis.xiii.illæ sũt factæ. xxx. fuiſſe autem ante multa ſæcula omnibus litteris hoc in loco ſcriptum tredecim, non autem notatum, ſuſpicari ex eo licet, quod adhuc in Plinio, *ducenta*, ſcripta ſunt ad eundem modum, non ſolùm in calamo exaratis codicibus, ſed in pleriſque etiã omnib.impreſſis; atque adeò ille ipſe, à quo ego diſſentio, vir doctus hanc ſcribendi rationẽ religioſè ſeruauit: at xxiii. à xxx. abſunt longiùs, vtcumque ſcribantur. Non laboro, inquies, de hac verborum, aut notarum ſimilitudine: mihi ſatis ſuperque eſt, hanc recentem emendationem veterum teſtimoniis confirmaſſe. Ego verò neque illam arbitror eſſe omninò ſpernendam, & hæc longè maximum ad ueritatem habere momentum fateor; ita tamen ſi de vna, eademque vrbis magnitudine Plinius, & ceteri ſcriptores agunt, ex quibus ille emendatur: in hoc enim totius rei vertitur cardo. Sed hoc lõgè ſecùs mihi uideri ſolet. Nã Olympiodorus collegiſſe vrbem ambitu. XXI. M.Paſſ.affirmat. Martinus Polonus.XXII.Plinius.XXIII.quæ tres menſuræ cum diſcrepent apertè inter ſe, ſanè ego, pingui ingenio ſim, ſi mihi eas pro vna eademque obtrudi patiar. Qui autẽ Plinium.D.paſſus inſuper habuiſſe affirmat, vt rotundam sũmam conficeret, & XXII.ſcripſiſſe, qua ratione illi conuenit cum Martino, & ab Olympiodori menſura minimùm receditur; accuratiſſimo illi ſcriptori id tribuere videtur, quod ille apertè repudiat, ac reiicit. Cum enim in omnibus eius codicibus, ſiue illi.XIII.ſiue XXX.M.pręſeferant, huic ſummę addantur paſſus.CC. quæro vnde illi huc irrepſerint, ſi Plinius

nius rotundè.XXII.aut XXIII.M.ſcripſit. Quæro etiam,qui fieri poſſit, vt qui hoc loco paſſuum quingentorum ratione̅ ſibi habendam non cenſuit,in tertia parte paſſus . LXV. ſibi omittendos non putarit. An obſcurum cuiquam eſſe poteſt Plinii conſilium,vrbis magnitudinem exactè nobis repræſentandi,& ne exigium quidem paſſuum numerum omittendi?Sed eſt quod ſingulariter hanc Olympiodori cum Plinio collationem mihi ſuſpectam reddat.Cum enim Plinius apertè de ea urbis magnitudine agat,ad quam Cenſoribus Veſpaſianis peruenerat ; Olympiodorus autem de ea, qua erat Honorio imperante ; antequàm certò ſtatuatur de eodem ambitu actum eſſe ab vtroque, etiam atque etiam videndu̅ eſt,qui poſt Veſpaſianos, & ante Honorium imperarunt, & vrbe̅ auxerunt, vt Traianus,vt Aurelianus,& no̅nulli alij an muros amplificarint. Illud quoq; de quo relictus eſt aliquis dubitandi locus,aut veterum teſtimonijs, aut rationibus co̅firmandum fuit,Honorium,cum ſepte̅nio ante,quàm à Gothis obſideretur, vrbem muniret, mæniaque eius vetuſtate collapſa inſtauraret, à veteris ambitus non diſceſſiſſe ueſtiſtigiis.Hæc duo quoad erunt incerta, & obſcura,tandiu hãc Plinij cum Olympiodoro collationem nauci non faciam. Martinus autem de Vrbis magnitudine vera prodiderit necne,quæram infrà ſuo loco:hic ſatis erit vrgere virum doctum, qui eius teſtimonio vtitur, confeſſione ſua, & docere de alio urbis ambitu actum eſſe à Martino, atq; à Plinio. Hic enim quærimus,qnot millia paſſuum mænia vrbis ambitu collegerint:Martinus autem de alterius Romæ non clauſæ mẹnibus circuitu agit,quem fuiſſe affirmat XLII.M. paſſuum, ea ratione vt expatiantium tectorum eius urbis partis,quę erat cis Tiberim,ambitus eſſet XXII.M.P.eius aute̅, q̄ erat trãs Tiberim,xx.Hęc au̅t quid ad re̅,qua de agitur?nihil.Ego verò,inquies,Martini dictu̅ ſecùs accipio. Quod.n. prodit ĩ circuitu Romę eſſe milliaria. xxii. de mẹniu̅ ambitu ſcriptu̅ eſſe arbitror;Quod verò addit unà cu̅ Trãſtiberina re-

gio-

gione, & Leonina ciuitate hēre. XLII. milliaria, id uerò meo quidē animo ad Romā nō clauſā mœnib. pertinet. Sed ò bone, regio Tranſtiberina nonnè fuit vrbis pars muro vallatæ? Quæro igitur cur Martinus hanc partem in ambitu mœniū prodendo ſibi negligendam putarit? Quæ dum affertur, & ſimul oſtenditur ratione habita huius regionis aut nihil ad ambitum XXLI. M. paſſuum accedere, aut paruum quid, nec magnificiendum; ego intereà quæ de tertia dicuntur Plinii verborum parte examinabo. Hic ait uir doctus ex dimetiente colligi vrbis ambitum. Sed qui poteſt? cum menſura currat à milliario, quod in vrbe media non fuit. Videtur, inquit, olim fuiſſe. At Notitię Imperii, & Victori nō uidetur, qui, illud ab vrbis vmbilico, ut nomine, ſic locorum interuallo diſiungunt. Sed eſto tamen, inquit, non exactè in medio, quid refert? non ſic γεωμετρικῶς omnia, & ad lineam, regulamque ueteres metiuntur. Hoc ille dat, nec videt, ſi à milliario ad ſingulas portas æquum eſt interuallum. III. M. DLXV. paſſuum, neceſſariò fatendum eſſe milliarium, non umbilicū fuiſse in urbe media, & præterea non potuiſse citra vllum errorem ex dimetiente colligi urbis ambitum, niſi muri in abſolutiſſimum geometricum circulum fuiſsent explicati. Sūt igitur, & non ſunt omnia ad lineam, regulamque dimenſa. Hic fateor e neſcire me utram ſententiam vir doctus magis probet. Videtur utramque, aut cogitur potiùs: Sed cum pugnēt apertè inter ſe, alteram reiiciat neceſse eſt, & rationes, quibus illa innititur, diluat. Præterea ſi de diametro ſermo eſt, illis Plinii verbis quid faciemus? *Ita ut xij. portæ ſemel numerentur, prætereāturq; ex veteribus vij. quæ eſſe deſierunt.* Hic quoq; hęreo, nec poſsum omni ſtudio expiſcari quidquam, quod ad diametrum faciat. Vellem tantus vir obſcuris veterum locis illuſtrandis natus rudiorum ingenijs hac etiam in parte conſuluiſſet, atque hęc quoque ut reliqua Plinii verba explicaſset. In quarta etiam Plinii uerborum parte multa ſunt, quę in magni uiri ſententiam euntes quaſi manu iniecta remorari

morari poſſint. Principiò enim ſi Dionyſio credimus, ædes ſuburbanæ perpetuo nexu inter ſe cohærẽtes productę erãt in infinitam longitudinem, vt certò ſciri non poſſet, quouſq; ſe vrbs extẽderet, aut vbi vrbs eſſe deſineret; & Romę Suburbia Tybur, Ariciam, Ocriculum proceſſiſſe memorię proditum eſt. Quare docere oportuit virum doctum, quomodo Plinius extrema vrbis tecta intra ſeptimum milliarium à foro collocarit, & cur partem illorum Romę tribuerit, partem non tribuerit, cum tamen extra muros æquè eſſent omnia. Deinde quid eſt quod monet de caſtris prætoriis, quæ uix mille quingentos paſſus à foro abſunt? quid illis rei eſt cum extremis tectis & expatiantibus, ſi cum vrbis mænibus cohærent? Prætereà qui vicos viarum omniũ perambulet, hũc cine quiſquam credet laborare de vrbis diametro? At uicì nobis viarum omnium pererrandi, vt metiamur urbis magnitudinem vnà cum Plinio. Martinum Polonum cum riſu miror ſcribentem in Chronico ſuo in circuitu Romæ eſſe milliaria. XXII. præter Trãſtiberim & Leoninam ciuitatem cum quibus dicitur habere. XLII. milliaria. Scio enim Chronicum illud multis eſſe refertum ſomniis, & anilibus fabulis, quas nemo, opinor, dixerit eſſe ab antiquis. Quare nec temerè illi fidem habeo, neq; habendam cẽſeo, præſertim in hac re, in qua mendacem prodit ipſe ſeſe, & tanquam ſorex indicio ſuo perit. Quàm multò enim poſt Veſpaſianum Leo, qui Vaticano muris cincto, ſuo vocabulo partem illã vrbis appellauit? Sed demus hoc nomine per illa tempora frequẽtato Vaticanum ſignificari: nego adhuc Tranſtiberinam regionem vnà cum Leonina hac ciuitate. XX. M. paſſuum in circuitu patuiſſe; ſtemus autem Victoris teſtimonio, quod apud virum magnum, à quo ego diſſentio, debet eſſe grauiſſimum cum eius autoritate & Martinum, & ſententiam ſuam tegat. Victor igitur Tranſtiberinam regionem, non, ut ille ait, Auẽtinum, aream etiam Vaticanam, ſeu Leoninam ciuitatem cõplexam continere in ambitu ſcribit pedes XXXIII. M.

G CCCC

CCCCLXXXIX. Detrahenda ſunt ex hac ſumma minimùm. VI. M. quia Tiberis ad Orientem & meridiem hanc regionem ambit, quà hęc pars vrbis ei, quæ cis Tiberim eſt, pontibus iungitur. Horum VI. millium pedum Martino Plinium ſequuto nulla ratio habenda fuit. Supererunt pedes XXVII. M. CCCCLXXXIX. quæ ſunt circiter quinque millia paſſuum D. atque hęc ſunt, quæ Martinus vult eſſe. xx. M. Agè verò de illa Victoris ſumma nihil detrahamus; pedes xxxiii. M. CCCCLXXXIX. ne integra quidem conficiunt ſeptem milliaria; tredecim reliqua Martini vbi ſunt? Sanè tantùm abeſt, vt hæc ab vllo veterum habuerit, vt cum illis etiam pugnet. Cum vno fortaſſe, inquies, at ipſe alios ſequitur autores. Quos autem? Audeo dicere veterum neminem, non dicam ſcripſiſſe, ſed ne ſomniaſſe quidem eam Romæ partem, quę vltra Tiberim eſt, tantam fuiſſe, quantam ille facit. Cum enim colles ſeptem, Palatium, caſtra, ingẽtes illas ędificiorũ moles pleraſq́ue omnes, adhęc ſuburbia Ocriculum, Tibur, Oſtiam vſq́ue producta, cis Tiberim fuiſſe communiconſenſu omnes tradant; fieri non poteſt, quin iidem prodiderint multò hanc vrbis partem ea, quæ trans Tiberim erat, fuiſſe ampliorem: Qui autem Martinum ipſum audire cupiũt hæc à ſe à veteribus hauſta negantem, remoueant fidiculas, neq́ue vlla eius verbis adhibeant tormenta. *In circuitu*, inquit, *Romæ ſunt* (nolim diſtorqueas, & interpreteris fuerunt) *Milliaria xxij. præter Tranſtiberim, & Leoninam ciuitatem, cum quibus dicitur habere* (ne hoc quidem oportet interpretari habuiſſe.) *xlij. Milliaria*, ita erit negotium confectum. Queret quiſpiam: Quid illi igitur venit in mentem res à veritate vſq́ue adeò abhorrentes mandare memoriæ? Quæro ego iamdiu hoc ipſum de reliquis fabulis, quæ ſunt ab eo in Chronico illo proditę. Sed tamen, quod ad hãc ſpectat, ſuſpicari libet hęc ab eo ſcripta, antequàm Romam videret, cum multa de eius magnitudine fando accepiſſet: id quod non obſcurè illis

ver-

verbis ſignificat. *Cum quibus dicitur habere, &c.* Penes famam igitur fides huius rei ſit; nam Martinus fundus eſſe recuſat. Famæ credat, qui ignorat creſcere hoc monſtrum eundo, & ad remotos populos res mirè à veritate alienas perferre. Quòd ſi hæc ab eo, cum iam Romam vidiſſet, ſcripta ſunt, aut cum in ea traheret moram, næ ille, ſupra quàm dici poteſt, incurioſus & indiligens fuit in eius amplitudine explorandа, aut mendax & confidens in prodenda. Vt vt eſt, nihil certi reperio, nihil firmi in hoc eius teſtimonio, & labare neceſſe eſt omnem emendationem, quæ tàm infirmo tibicine fulciatur. Poteſt autem vir doctus, ſi aliàs vnquam, nunc illud vſurpare Adriani de Commodo. *In caducum parietem incubuimus.* Sed quid ad Victoris, & Rufi teſtimonia dicemus? qui vrbis regiones ſingillatim dimenſi Tranſtiberinæ, vt dixi, xxxiii. pedum millia tribuunt, Circo Flaminio xxx. multis xiii. aut xiv. omnium minimę xi. M. Nonne ex his iũctis ingens ambitus exurgit, & propemodùm is, quem vir doctus reponit? Ingens ambitus, ſed qui nihil ad Plinium. Nam præterquàm quòd vterque, vt volunt, ſub Valentiniano & Valente ſcripſit poſt auctam à Traiano, & ab aliis Romam; neuter ea parte tantùm, qua męnia attingebant, Regiones dimenſus eſt, ſed qua etiam in ipſis vrbis, vt ita dicã, viſceribus, altera alteri erat finitima: alioqui earum ambitũ qua ratione colligere potuerint, non video, cum forum Romanum, Templum pacis, Via lata, Palatium, Circus maximus, Iſis & Serapis longo ſpatio à muris, & multò longiore ab extremis ſuburbiorum tectis abſuerint. Erant enim in urbe media, & à reliquis regionibus ad muros vſq; porrectis cingebantur. His accedit quod regionum ambitũ metienti per eadem ſpatia bis ſaltem recurrendum fuit. Nã verbi cauſſa, in Palatij & Circi menſura, quæ conterminæ ſunt vrbis regiones, Palatini collis radices, vt fines vtriuſq; bis ſumantur neceſſe eſt; ſemel in Palatij, iterum in Circi ambitu colligendo. Vna eademq; ratio reliquarum. Non mo-

dò igitur Victor, & Ruſus nullam firmant in Plinio emendationem,ſed infirmant etiam,& vulgatæ lectioni fauent. Agè enim ſeponamus ſex illas regiones, quæ, cum eſſent in vrbe media,ab extremis tectis vndiq; aberant:detrahamus Tranſtiberinæ illam ambitus partem, qua Tiberi cingebatur, & reliquis item dimidiam tantùm,ob eam,quam dixi, cauſſam circuitus partem tribuamus:ſupererũt pedes circiter lxx. M. qui eſt ille ipſe propemodùm ambitus, quem nos in Plinio retinendum putamus. Dixi hactenus quid non probem,nũc aperiam ſententiam meam verecundè ſanè,ac timidè. Quid .n.ego me ſcire poſtulem, quod prætereat Lipſium? Sed cum bona ſpe fore, vt quicumque hęc legent, ęquos mihi ſe iudices præbeant; & ſi à vera huius loci ſententia aberraro, conatum ſaltem meum æqui boniq́ue faciant. Principiò nihil eſſe arbitror in Plinij verbis, quod ad magnitudinẽ quidem vrbis ſpectat, quod emendatione admodum egeat. Deinde agi ab eo puto de Roma tantùm mænibus clauſa; de ſuburbijs autem illa tantùm ſcripta. *Expatiantia tecta multas addidiſſe vrbes,* præterea nihil. Poſtremò interioris, vt ita dicam, vrbis magnitudinem ex quatuor pręcipuè capitibus colligi:ex ambitu,ex vijs,ex vicis,ex tectorũ altitudine. *Mœnia collegere ambitu Imperatoribus Cenſoribuſq́. Veſpaſianis anno conditæ. DCCCXXIIX. Millia paſſuum XIII. CC.* Ad uias illa pertinent. *Eiuſdem ſpatij menſura currente &c.* Si enim alteram eius ſpatii, quod męnibus continetur, metiendi rationem ineamus, vt menſura currat à milliario ad ſingulas portas per vias, quę ad eas ferunt, fient per directum. M. paſſuum. XXXDCCLXV. ideſt vt clariùs dicam, & apertiùs,ſi quem forte cepiſſet libido ſciendi, quãtum ſoli murorum ambitus is,de quo dixerat, interiùs complecteretur, eum voti compotem aliqua ex parte futurum,ſi interualla inter milliarium in urbe fere media ſtatutum, & ſingulas portas in unum coegiſſet, quod tantum erat, vt ſi explicari, ac dirigi potuiſſet, viæ rectæ,xxx. paſſuum MDCCLXV. longæ par eſſet. Ob

ſerua-

ſeruaui autem Pliniũ ipſum Circum maximum metitum ad hunc eundem modum, aut ſpatia veriùs in eo cõfecta à curſoribus libro ſeptimo cap. xx. *Nunc quidem in Circo quoſdam. CLX. M. Paſſuum tolerare non ignoramus*. Quid enim? tantuſne Circus fuit Romæ? Non fuit. Sed omnia ſpatia à curſoribus in eo confecta, ſi in directum potuiſſent explicari, fuiſſent ipſa clx. M. paſſuum. Quod autem addit de xii. portis ſemel numerãdis nõ eſt ingenuitatis meę diſſimulare vſque adeò eſſe obſcurum, vt nondũ peruidere potuerim, quid ſit. Multa venerunt in mentem, ſed nihil fuit, quod admodùm probarem. Niſi fortè eam rationem, qua hunc locum earum, quæ nunc ſunt, Romæ portarum exemplo illuſtrabam, quis ſibi omninò reiiciendam non putat. Ea eſt huiuſmodi. Qui à Conſtantini Thermis diſcedit, eum vna eademque uia per Quirinalis & Viminalis dorſum, ſiue per altam ſemitam ducit ad portam Viminalem, quæ nunc ſanctę Agnetis, & Collinam, quę nunc Salaria appellatur. Viminali proximus, ad quam recta uia fert, qui paullulùm deflexerit ad lęuã, Collinam ſtatim videbit. Rurſus à Velabro profectus qui viam ingrediatur, quæ inter Palatij radices patet, & Vallem eam, in qua fuit Circus maximus, magnam illius partem emenſus dicere non poterit, ſe ad portam Latinam tendere potiùs, quàm ad Capenam: Eadem enim via ad vtramque fert, quę longo à foro interuallo in duas finditur, quarum dextera ducit ad Capenam, ſiniſtra ad Latinam. Huiuſmodi Plinii ætate ſuſpicabar portas. xii. fuiſſe, ad quas longiſſimo à foro interuallo communis ferret uia, cuius viæ à milliario ad ſingulas portas ſpatii menſuram in vnum colligenti ſemel tantùm habendam eſſe rationem Plinius moneret. Nec quidquam me commouebat, quòd is portas diceret, non vias: mox. n. cum portas aliquot diceret eſſe prætereundas, videbã uias ſignificare uoluiſſe, quæ ad eas portas ferrrent, quarum uiarum negaret in hac menſura habendam eſſe rationem. Neque iniuria: abierant enim in vicos. Teſtis Victor, qui in regione

gione Piſcinæ publicę uicos reponit portarum Rauduſcula nę & Næuię, qui vici patētibus illis portis vię proculdubiò fuerāt. Ecquis erit cui nō maxima videatur illa urbs, à cuius ſoro profectus ad ſingulas portas ampliùs quàm XXX.M. paſſuum conficiet? ſit igitur hoc alterum de Romę clauſę męnibus amplitudine teſtimonium. Quarta pars ſequitur, quę de vicis eſt, illis verbis comprehenſa. *Ad extrema verò tectorum &c.* Si quis enim ab eodem milliario digreſſus vicos uiarum omnium perambulans ad extrema tectorum męnibus proximorum perueniat Caſtro Prętorio non pręterito, is intra urbem paullò amplius. LXX. M. paſſuum conficiet. Extrema tectorum accipio intra vrbem: fortaſſe enim Plinij ętate ędificia męnibus non coniungebantur, ſed reuocata, opinor, à Nerone antiqua religione pomerij, interiore parte murorum puri aliquid ab humano cultu patebat ſoli. Quare in hac tertia vicorum menſura aduſque mœnia progredi nihil opus erat, cum uici ipſi vltra extrema tecta non progrederentur. Caſtrum autem Prętorium non excludit Plinius, quia muris vndique cinctum vrbis męnibus coniungebatur, in quibus porta erat, qua in ipſum ab Vrbe ingreſſus patebat, cuius in Romæ portis numerandis ratio habenda fuit, quę tamen à multis habita non eſt. Poſtremo loco ne quid prętereat Plinius, unde vrbis magnitudo intelligi poſſit, animaduertere etiam nos vult, non modò quàm lata fuerit, ſed etiam quàm alta, quantum ſcilicet ędes in altum ſe extulerint. Is enim demum dignam Roma ęſtimationem concipiet, qui intellexerit, quantum illa & ſoli & aeris occuparit. Hęc de Plinii loco. Reliquum eſt ut de rara, imò inuſitata vrbis magnitudine agamus. Scribit enim Vopiſcus ab Aureliano vrbem vſque eò amplificatam, ut męnia in circuitu ad L.M.P. paterent. Id quod rident multi vt falſum, ſibique obtrudi poſſe negant: Pāuinius pręcipuè in Vrbe Roma, qui exiſtimat aut eſſe mendum in numeri nota, aut Vopiſcum quid diceret non intellexiſſe. Ioſephus Bonſadius clarus

rus peritia multarum artium, & in his ſtudiis noſtris verſatus egregiè, quó ego Grçcę linguę magiſtro uſus ſum, ad corruptum Vopiſcum quod attinet, it in Panuinii ſententiam, & pro quinquaginta, quinque & viginti reponendum cenſet. Sanè autem receptam lectionem, quę conuellere videantur multa ſunt. Vrbis primùm amplitudo propè incredibilis, de qua cum cogitamus, obiicit ſeſe animo regionis potiùs ſpecies, quàm vrbis. Deinde murorum, quos tradit Victor in Aureliano fuiſſe validiſſimos, minimè veriſimilis ruina ante annum à conditis. CXXXV. cum Roma à Gotthis capta collegit ambitu vnum & uiginti milliaria, vt ſuprà Olympiodorus teſtatum reliquit; imò verò ante annum viii. & xxx. cũ iuxta vrbem ad Muluium pontem victus eſt à Conſtantino Maxentius, quam pugnam qui produnt veteres hiſtorici portam Flumentanam ibi collocare uidentur, vbi nunc ſita eſt. Sunt contrà, vt in re probabili, quę pro uulgata lectione dici poſſint. Nam teſte eruditiſſimo Caſaubono, propè. L. habent libri omnes manuſcripti, quorum conſpirationem quis ignorat non temerè eſſe contemnendam? Cumque Vopiſcus anno ab vrbe aucta. xvii. Romæ agens Aureliani uitam ſcribendam ſuſceperit (is annus fuit à Chriſto nato. CCLXXXXI. cum muri eſſent ampliati. CCLXXV.) cui poterit perſuaderi maluiſſe eum ętate ſua explodi ab omnibus, atque exſibilari, quàm uidere poſteritati quid proderet? Nam quod aiunt eam vrbis amplitudinem nonmodò vero eſſe maiorem, ſed ueri etiam fide, id poteſt refelli Neronis exemplo, qui Suet. teſte cap. 16. Oſtia tenus vrbis mœnia promouere voluit; quo facto non fuiſſet multò Romæ ambitus. L. Paſ. M. minor. Quæ autem potuit Romam æquè ampliare paranti, quamquàm non eadem ratione, Aureliano ſeſe obiicere difficultas, quæ eum retardaret? Vereri certè nõ potuit, ne quod eſt in prouerbio, magna vrbs eſſet magna ſolitudo; cum tradat Dionyſius Romæ Suburbia patuiſſe tàm latè iam tùm, cum ſcriberet hiſtoriam Auguſti ęuo,

vt

vt nullus propè eſſe videretur vrbis finis : & prodat Plinius
expatiantia tecta multas Romę addidiſſe urbes. Ne murum
quidem Romanis opibus per L. P. Millia ducere arduum
fuit. Id perſuadent cùm ruinę reliquę molium immenſarũ, tũ
veteres ſcriptores; Spartianus pręcipuè, qui Adrianum teſta
tur murum in Britannia per. lxxx. paſsuum M. duxiſse, qui
barbaros Romanoſque diuideret. Quod ſi ne externa quidē
exempla negligimus, Antiochus Soter Seleuci filius autore
Strabone lib. xi. Margianam regionem muro cinxit ambien
te ſtadia. M. D. quæ ſunt propè, cc. paſſuum M. Romanæ au-
tem opes longo interuallo ſuperarunt Antiochinas. Siue igi
tur muros, ſiue ędium frequentiam ſpectemus, Romę ampli
tudo quam prodit Vopiſcus, non abhorret à vero. Accedit
S. C. de augenda vrbe, & Aureliani Senatum conſulentis
voluntas, cauſſa poſtremò grauiſſima, qua adductus id conſi
lii cepit. Quę omnia complexus eſt Vopiſcus his verbis.
*Cum videret poſſe fieri, vt aliquid tale iterum, quale ſub Gallieno euene
rat, proueniret, adhibito conſilio Senatus muros urbis Romæ dilatauit ;*
Gallienum enim reipub. exitio natum ita omnes habuerunt
contemptui, vt eius temporibus. xxx. Tyranni exorerentur,
quorum Aureolus in Italia apud Mediolanũ eſt interfectus:
& barbaræ gentes in viſcera vſque Romani imperij pene-
trarent; Marcomanni pręcipue, qui cum ſe in Italiam effu-
diſſent, Rauennam vſque peruenerunt. Cum ergò concute-
retur, arderetque bello orbis vniuerſus, & Roma futura eſ-
ſet præmium victoriæ, quid illis animi fuerit, qui in eius ſu-
burbijs nudis à muro, & hoſti expoſitis domicilium habe-
bant, poteſt quiſque de ſe conijcere. His vt proſpiceret Au-
relianus, valida ſuburbijs męnia circundare inſtituit, quæ
fuiſſe collapſa cum Maxentium ad pontem Muluium Con-
ſtantinus ſuperauit, non eſt neceſſe, aut cum Gotthi Romã
cepere, quamquàm ſilent de eis veteres hiſtorici. Fortaſſe
enim eam vrbis partem, quæ erat ad pontem Muluium, mu
ro non munierat Aurelianus, quòd eam Tiberis includeret,

&

& muniret ſatis. Romæ autem, cum eſt capta à Gotthis, non erat ea, quę fuerat olim, frequentia, tanta colonia, quanta fuit Conſtantinopolis, emiſſa, diuiſo imperio, eiuſque ſede aliò tranſlata. Nil igitur mirum ſi, cum muros XX. circiter paſsuum millia colligentes ambitu Romani tueri non poſſent, illos Aureliani tantò ampliores ſibi deſerēdos, nec pro vacuis aut ſemirutis ędibus pugnandum putarunt. Cumque ii muri patuerint Gotthis citra vllum certamen, neq; ad eos quidquam ſit geſtum memorabile, mirum magis eſſet commemorari eos ab hiſtoricis, quàm ſilentio pręteriri. Hæc sūt quæ dici poſſunt in vtramque partem. Ego vt Romam tàm amplam fuiſſe neque affirmo, nec pręſto; ita eſſe potuiſſe mihi iamdiu perſuaſi. Non dubito enim quin vera ſint ea, quæ de amplitudinę Suburbiorū ſupra ex Plinio & Halicarnaſſæo retuli. Quod autem prodit Vopiſcus eius hanc puto eſſe interpretationem. Non fuiſſe ab Aureliano veterem vrbis murum ampliatum, vt vel ille ipſe eſſe potuerit, quem cō memorat Olympiodorus; ſed alterum multò ampliorem ductum, qui ſuburbia clauderet ad eam diem aperta & patentia. Atque hoc ſignificaſſe arbitror etiam Zoſimum illis verbis. ἐτειχίσθη τότε ἡ Ρώμη πρότερον ἀτείχιστος οὖσα. Quorum verborum hæc ſola eſſe poteſt vera ſententia. Zoſimus ſi quid aliud in animo habuit, cum hæc ſcriberet, cauſſæ nihil dico, quin doctorum virorum iudicio vapulet. Fuit igitur Roma ab Aureliani æuo, ſi Vopiſcum & Zoſimum audimus, duplici muro vallata, ut nunc etiam multæ vrbes, quæ receptis intra mænia Suburbijs ſunt auctæ.

Plato in Protagora ab Athenæi calumnia vindicatus.
Caput XIII.

ATHENAEVS lib.v. cùm multa affirmat quod ad rationem temporum ſpectat, ſcripta à Platone imprudenter, tùm verò hoc illi obiicit inter cetera, quod ſermo inter Socratem, & eum, cuius uocabulo dialogus appellatur Protagoram cum eſt habitus anno primo. XC. Olympiadis Aſtyphilo, ſiue Ariſtophilo Archonte, Hippiam Elæū Athenis fuiſſe ſcribat, qui tamē renato inter Athenienſes & Peloponneſios bello, per ea tempora ſine aperto uitæ diſcrimine Athenis eſſe non potuit, quippe qui hoſtis eſſet. Vellem Athenęus accuratiùs hiſtorias legiſſet. Sanè enim eò progreſsus non eſset, vnde nunc pedem referre ſalua exiſtimatione non poteſt: neque id reprehendiſset in ſummo philoſopho, in quo iam iā ego illū deprehēdam. Non potuit, inquit, Hippias Elęus tutò eſse Athenis poſt principatum Iſarchi, ideſt poſt annum primum, lxxxix. Olympiadis. Ego verò affirmo potuiſse non Elæum ſolùm, ſed etiam Spartanum. Quid enim? vtrùm nobis imponit Thucydides cum hiſtoricis omnibus, an.iii. eiuſdem Olympiadis anno Alcęo Archonte fędus eſt factum ab Athenienſibus cum Lacedæmoniis, & ſociis, inter quos erant etiam Elæi in annos L.? ſi factum; quid impedit quin altero poſt anno Peloponneſii Athenis tutò fuerint? At non fuit diuturnum. At Thucydidem audiamus lib. v. hęc ſcribentem. μετὰ τὰς σπονδὰς καὶ τὴν ξυμμαχίαν τῶν λακεδαιμονίων, καὶ τῶν ἀθηναίων, αἳ ἐγένοντο ἐπὶ Ἀλκαίου ἄρχοντος ἀθήνησι, τοῖς δ᾽ ἐξαμένοις αὐτὰς εἰρήνη ἦν. & paullò poſt Καὶ ἐπὶ ἓξ ἔτη, καὶ δέκα μῆνας ἀπέσχοντο, μὴ ἐπὶ τὴν ἑκατέρων γῆν στρατεῦσαι. Ex his conſtat non ſolùm Aſtyphilo Archonte, ſed. iv. etiā poſt ipſum annis firmum fędus fuiſſe. Thucydidem ſequitur Iuſti-

nus

nus lib.iii.extremo his verbis. *Deniq́ue feſſi tot malis pacem in annos.L. fecere,quam non niſi ſex annis ſeruauerunt.* Decem menſium reliquorum Latinus hiſtoricus rationem non habuit. Quòd ſi quis dicat intra hoc ſpatium temporis Athenienſes pro ſociis aduerſus Lacedæmonios in acie ſtetiſſe, & verò etiam pugnaſſe,quamobrem fędera illa fracta videri:ſi quis, inquam,hoc dicat,fruſtra erit. Primũ quia pax non niſi poſt quàm apertè dimicare inter ſe inſtituerunt,dirempta eſt. De inde quia ſocijs auxilium tulerunt Athenienſes anno demũ II. XC. Olympiadis Archonte Archia,qui Aſtyphilo ſucceſſit. Quod verum eſſe quiuis facilè intelliget,qui legerit attentè Thucydidem. Aſtyphilo autem Reipublicæ principe tantum abeſt,vt hoſtes Lacedęmonij Athenienſibus fuerint,vt etiam rogatu Nicię, qui ad eos erat legatus,iureiurando fœdus renouarint. Illud certum eſt,anno belli. XI. qui fuit. IV. XXCIX. Olympiadis, cuius, vt dixi, anno primo Archon fuerat Iſarchus,omnes vltro citroq́ue tutò cõmeaſſe. Apertè enim hoc teſtatur Thucydides. καὶ τὸ θέρος τοῦτο πᾶν ἐπιμιξίαι ἦσαν τοῖς ἀθηναίοις καὶ πελοποννησίοις & mox de eodem anno. τὸ μὲν οὖν θέρος τοῦτο ἡσυχία ἦν, καὶ ἔφοδοι παρ᾽ ἀλλήλους. Quod telum ſi effugere nõ poteſt Athenęus, vt mea quidem ſententia non poteſt, iam ego illum adigam ad fatẽdum,quod modò negabat, poſt Iſarchi etiam præturam Peloponneſium hominem ſine vllo vitę diſcrimine verſari Athenis potuiſſe. Hoc autem Elęo, Aſtyphilo præſertim Archonte licuiſſe iam demonſtrabo: Fuit enim hoc ipſo anno ab Athenienſibus ictum cum Elæis fædus,cuius formula extat adhuc apud Thucydidem. σπονδὰς ἐποιήσαντο ἑκατὸν Ἀθηναῖοι ἔτη καὶ Ἀργεῖοι,καὶ Μαντινεῖς,καὶ Ἠλεῖοι. imò etiam tempora. ὀλύμπια δὲ ἐγένετο τοῦ θέρους τούτου,οἷς Ἀνδροσθένης Ἀρκὰς παγκράτιον τὸ πρῶτον ἐνίκα. Quid igitur potuit ſcribi à Platone aut verius, aut exactæ rationi temporum magis conſentaneum? Dicet quiſpiam,oleum perdidiſti:pugnaſti enim Thucydidis teſtimonio: Viro autem apprimè

docto videtur Athenęus alios quoſdam ſcriptores ſequutus quorum ſcripta non tulerint ætatem. Nam ille induciarum, quas memorat Athenæus, nullam facit mentionem, ſed earum loco fędus initum narrat prętore Alcęo in annos quinquaginta. Fieri ſanè poteſt vt fallar, neque eſt quidquam procliuius; ſed tamen hac in re non modò oleum, ſed ne atramentum quidem me perdere arbitror: lego enim apud Thucydidẽ de nono belli anno, in quẽ incurrit Iſarchi prætura. *λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ ἀθηναῖοι ἅμα ἦρι τοῦ ἐπιγιγνομένου θέρους εὐθὺς ἐκεχειρίαν ἐποιήσαντο ἐνιαύσιον*. & in formula induciarũ. *ὡμολόγησαν ἐν τῷ δήμῳ τὴν ἐκεχειρίαν εἶναι ἐνιαυτόν, ἀρχὴν δὲ τήνδε τὴν ἡμέραν τετράδα ἐπὶ δέκα τοῦ ἐλαφηβολιῶνος*. Eadẽ omnia, ſi diem excipias, tradit Athenęus. Quod igitur alios à Thucydide ſcriptores quæramus nihil eſt. Libet hoc loco quò res clarior ſit atque explicatior, cadantque omnia, quę dixi, ſub vnum obtutum, ſubiicere tabellam temporum, Archontum, & rerum ſingulis annis geſtarum, quę quidem facient ad noſtrum inſtitutum.

OLIMPIAS LXXXIX.

Annus I *ἴσαρχος ἄρχων*. Iſarchus Archon.

Inducię annuę, quarum meminit non modò Athenęus, ſed etiam Thucydides lib. iv.

Annus II *Ἀμυνίας* Amynias

Annus III *Ἀλκαῖος* Alcęus

Fędus Athenienſium, Lacedęmoniorum, ſociorum in annos quinquaginta, ſex annis & menſibus decem ſeruatum: Thucydides. Iuſtinus.

Annus IV *Ἀρισίων, ἢ Ἀρίσων* Ariſtio, vel Ariſto.

Athenienſes, & Peloponneſii vltro citroque tutò commeant. Thucydides.

OLYMPIAS XC.

Annus I Α'ςύφιλος ἢ Αριςόφιλος. Aſtyphilus vel Ariſtophilus.

Lacedæmonii Niciæ Athenienſium legati rogatu fędus iureiurando confirmant.

Fædus Athenienſium cum Elęis in annos. C.

Hippias Elęus ſine vllo diſcriminc Athenis verſatur. Plato in Protagora.

Annus II Α'ρχίας. Archias

Athenienſes opem Argiuis contra Lacedæmonios tulerunt.

Annus III Α'ντιφῶν. Antipho

Fędus inter Athenienſes & Lacedęmonios adhuc integrum.

Annus IV. Ε'ύφημος. Euphemus.

Fędus inter Athen ienſes & Lacedæmonios adhuc integrum.

Variatio in vno Ciceronis loco ter obſeruata. Iuuenalis illuſtratus.

Caput XIV.

INSIGNE exemplum afferam in hoc capite eius figurę, quam Gręci ἀλλοιότητα, noſtri variationem appellant, imò exempla veriùs: tria enim ſunt in pauculis Ciceronis verbis primo de Oratore. *Percipietis etiã illã ex cognitione iuris lætitiam & voluptatem, quòd, quantum præſtiterint maiores noſtri prudentia ceteris gentibus facillimè intelligetis, ſi cum illorum Lycurgo, & Dracone, & Solone noſtras leges conferre volueritis. Incredibile eſt enim quantum ſit omne ius ciuile præter hoc noſtrum inconditum, ac penè ridiculum. De quo multa ſoleo in ſermonibus quotidianis dicere, cum hominum noſtrorum prudentiam ceteris hominibus, & maximè Græcis antepono. Ceteris gentibus* cum

enim

enim dixiſſet, *illorum* addidit, quamquã *illarum* ſtructura orationis poſtulabat, quod Græcos præcipuè ſignaret. Deinde cum hominibus leges confert, cum leges à Græcis & à Romanis latę, fuerint contendendæ inter ſe. Poſtremò prudentiam hominibus anteponit, quòd Romani prudentia ceteris gentibus, & maximè Græcis præſtarēt. Huic ſimile eſt, quod ſcribit Iuuenalis ſat. xiv.

Dilexit Thebas, ſi Græcia uera, Menęceus,
In quorum ſulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis naſcuntur, & horrida bella capeſſunt.

Cum enim Græciam dixiſſet, *quorum* retulit, quod μετωνυμικῶς Græcos ſignificaret. Scio eſſe qui legi malint, *quarum*, ſed iis non aſſentior. Hoc autem dicit poeta: magna fuit Menęcei in patriam charitas, ſi Græci vera narrant, qui ſæpenumero falſa pro veris obtrudere conãtur, adeò vt facta dentium ſemente armatas legiones è terra ſubitò extitiſſe prodant. Hoc autem loquendi genus, non debuit cuiquam inuſitatum videri aut nouum, qui locum illum Ciceronis legiſſet, quem ſupra deſcripſimus; & verò etiam hunc Virgilianum è libro primo Aeneid.

----- nunc fama minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem.

Non enim gentem, ſed regionem Italiam dixerunt. Vt igitur Virgilius à regione ad populos, ſic Iuuenalis à Græcia ad Græcos oratione deflexit.

Notæ quædam in Plauti Amphitruonem. *Caput XV.*

DEFIGERE obtutum in Plautinas fabulas,eaſque acri iudicio examinare non eſt neceſſe,vt quę minùs ex arte facta ſunt, deprehendantur;ſed ſatis eſt ſi vel leuiter eas inſpiciat homo in lectione poetarum verſatus mediocriter, & poeticis pręceptis imbutus , vt curuo poſſit dignoſcere rectum.produnt enim ſeipſa,atque offerunt lectori aliud agenti ἁμαρτήματα,ſi tamen hoc nomine ſunt illius peccata appellanda , qui fabulas ſuas ſcribere voluit,vt collibitum eſt animo ſuo,atque vt Achilles perinde ſe geſſit,ac ſi iura ſibi nata non eſſent,ſic ſe poeticas leges contemnere reipſa profeſſus eſt. Eius Amphitruonem dum percurrerem animi cauſſa, hæc notaui, quæ ſi minùs ex arte facta ſunt, at aliqua excuſatione pleraque tegi poſſunt.

1 Sub prologi finem Mercurius de vero Soſia.

Abigam iam ego illunc aduenientem ab ædibus.
Adeſt,ferit.-----

At Soſia tantum abeſt,vt ianuam pulſarit , vt ne acceſſus quidē ad ędes illi patuerit per illum Pſeudoſoſiam: cũ enim actu primo rem totam narraſſet,prout erat geſta ab Amphitruone cum Taphiis,ſeq́ue domum reciperet , vt heri imperium exequeretur ; ſtatim Mercurius

At at illic huc iturus eſt,ibo ego illi obuiam,
Neq; ego hunc hominem hodie ad ędes has ſinam
Vnquam accedere.----

Qui autem longè erat ab ædibus, necdum ad eas acceſſerat,

rat, qui ianuam ferire potuit? Niſi ſi vt apud Iuriſconſultos, qui in eo iam eſt, vt ſe accingat, is cenſetur accinctus : ſic qui paullò poſt ianuam pulſaturus eſt, iam dici poteſt pulſare.

II Herculem prçterea non ſolum antequam relatus in Deos, ſed etiam priùs quàm natus ſit, Soſia & Mercurius, ille admirans, hic iurans nominat. Soſia actu primo ſc. prima.

---Obſecro hercule quantus, & quam ualidus eſt.

Mercurius actu tertio. ſc. quarta.

Nam mihi quidem hercule qui minus liceat deo minitarier.

Niſi de antiquiore illo AEgyptio mentio fit ab vtroq;, cuius famç luminibus obſtruxit poſtea Grçcus, adeò vt res etiam ab illo præclarè geſtç huic tribuerentur. Autor Diodorus lib. tertio extremo. alii.

III His adde quod actu tertio. ſc. prima Iuppiter ſic loquitur.

Faciam ut uno fœtu, & quod grauida eſt uiro.
Et me quod grauida eſt, pariat ſine doloribus.

Sed longè alia ſunt, atque à tàm ſpecioſis pollicitationis aliena, quç Bromia ancilla Amphitruoni narrat actu quinto ſcena prima.

--Poſtquam parturire hodie uxor occæpit tua,
Vbi utero exorti dolores, ut ſolent puerperç,
Inuocant Deos immortales, ut ſibi auxilium ferant.

Audire hic mihi uideor puellam illam Terentianam clamantem.

Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro.

Aut igitur, quod familiaribus eſt familiare, id Bromia affirmat, quod ignorat: aut Alcumenam Iuppiter parere tantùm, non etiam parturire ſine doloribus voluit. Vt vt eſt, ineptè Mercurius paterni conſilii conſcius Actu primo, ſcena ſecunda de Alcumena.

Hodie illa pariet filios geminos duos,
Vno ut labore abſoluat ærumnas duas.

Qui enim labor, aut quę ærumnę in partu ſine dolo-loribus?

IV Nec verior, aut melior altera cauſſa eſt, cur illa eſſet geminos in lucem editura.

Et ne in ſuſpicione ponatur ſtupri.

Nam turbę, quę deinde exoriantur, nemo non videt.

Amphitruo. *Pudicitiæ huius*, inquit, *uitium me hinc abſente eſt additum.*

Alcumena contrà. *Durare nequeo in ædibus, ita me probri, ſtupri, dedecoris à viro argutam meo.*

Hoccine eſt in ſtupri ſuſpicione non poni? Sed cauit fortaſſe Iuppiter, ne apud reliquos ciues veniret Alcumena in ſtupri ſuſpicionem, maritum autem, quem ludos facere parabat, ſuſque deque habuit, exempturus illi extrema fabula omnem ſcrupulum, eumque cum vxore in antiquam gratiam reducturus.

V Adhæc in fabulæ epitaſi cataſtrophen indicari non placet, vt animo pendeat auditor rei exitum expectans, & quomodo turbæ illæ in tranquillum ſint conferendę. Ioui igitur Actu tertio alia oratio tribuenda fuit: nam

quæ tributa eſt, vt vitioſa non ſit, videtur certè ſuperuacanea, cum eadem omnia ante Iouem Mercurius dixerit Actus primi ſcena ſecunda. Sed fortaſſe quod ſpoponderat filius, patri erat aſſenſu ſuo confirmandum.

VI. Erunt etiam, quibus primariam fęminam diluculo ante ædes ſtare non placeat; ſtat autem Alcumena, & quidem ſine vlla familiarium ſola; nam Theſſala, quam inclamat, intus erat. Sed his occini poteſt illud Nęuii in Danae.

Deſubito famam tollunt, ſi quam ſolam uidere in uia.

Et ſanè aliter fabulæ non conſtarent.

VII Extat etiam neſcio quid in ea fabulæ parte, qua Amphitruonem deludit Mercurius, quod reprehenſione carere non videtur. Verùm id quia turpe eſt, & verſus illi Plautini doctorum virorum iudicio non ſunt, miſſum facio.

VIII Sed peccatum longè omnium grauiſſimum uidetur quod in vnam diem ſeptem menſes coniicit. Quam immodicam eius licentiam caſtigauit ante me vir ſingulari doctrina & eloquentia M. Antonius Muretus lib. 14. Var: qui tamen dum currenti calamo indulget, falsò Herculem decimo poſt menſe, quàm ſeminatus eſt, Alcumenam parientem facit. Nam menſe decimo Iphiclus eſt genitus, Hercules ſeptimo. Hoc quoque tamen veteres Tragici non minùs ſibi, quàm Epicis licere uoluerunt; Ariſtotele teſte capitulo quinto poet. extremo.

Roma-

Romanam hiſtoriam à Græcis fuiſſe fabulis inquinatam. Caput XVI.

QVI neſciunt qua religione in populi Romani rebus prodendis Græci quidam verſati ſint, diſcent ex hoc capite: & ſimul intelligẽt, quamquàm falſum eſt Grecos omnes eſſe mendaces, atque hęc per ſummam iniuriam nobiliſſimæ, & optimè de nobis meritæ genti inuritur calumnia; quoſdam tamen in fabellis condendis ne poetis quidem concedere. Declarabo id vna & altera hiſtoria è Suidę collectaneis hauſta. Cum Romanis alieno cibo veſci probro eſſet, Romulus ſibi conſcius fortunæ ſuę, vt vnà cum fratre expoſitus à lupa non fera, ſed homine fuiſſet educatus, curandum putauit, ne quando hoc ſibi obiici poſſet; aut obiectum ad omnes æquè patres, plebemque vniuerſam pertineret. Aequum igitur, imò neceſſarium dictitans ali Senatum à rege hieme ſaltem, cum à bellis quies eſſet, epulum de ſuo vocatis ad vnum Senatoribus dedit, eoſque ad eundem modum præbere iuſſit militibus prandium, quod appellauit Brumalium, quæ vox Romanis alieno cibo ali ſignificat. Hęc eſt Græcorum Suidæ verborum ſentẽtia, quę libet repręſentare. Βρουμάλια. ταῦτα ἐπενόησε Ῥῶμος, ἐπειδὴ αὐτὸς, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ῥῆμος ἐκ πορνείας γινόμενοι ἐξεῤῥίφησαν, καὶ παρὰ γυναικὸς ἀνετράφησαν. ὄνειδος δὲ ἦν Ῥωμαίοις τὸ ἐξ ἀλλοτρίων ἐσθίειν, (καὶ) ἕκαστος ἐν τοῖς συμποσίοις ἴδιον βρῶμα καὶ πόμα ἐκόμιζεν πρὸς τὸ μὴ ἀκούειν ἀλλοτριοφάγος. οὗ δὴ χάριν ἐπενόησε Ῥῶμος τὰ Βρουμάλια, εἰρηκὼς ἀναγκαῖον εἶναι τρέφειν τὸν βασιλέα τὴν ἑαυτοῦ σύγκλητον ἐν τῷ χειμῶνι, ὅτε ἠρεμοῦσιν ἐκ τοῦ πολέμου, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ .ᾱ. ἕως τοῦ ω̄ κελεύσας καὶ τὴν σύγκλητον καλεῖν τοὺς στρατιώτας. & mox. καὶ τοῦτο ἐπενόησε πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς ὕβρεως αὐτοῦ ὁ Ῥῶμος, καλέσας τὸ ὄνομα τοῦ ἀρίστου Βρουμαλιούμ. ὅ ἐστι ἐκ τῶν ἀλ-

λοτρίων τραφῆναι. Hanc mythiſtoriam apud eos, qui ſunt accuratè Romanas antiquitates proſequuti non facilè inue nias. Quod vtinam Suidæ veniſſet in mentem docere, vnde has nugas hauſiſſet, vt ſciremus, quis ille eſſet, cui tãtum deberet Romana hiſtoria corrupta & decepta poſteritas. Nũc ille, vt ſolet, cum autoris nomen omiſerit, nos rem ipſam pu temus. Hanc eſſe fabulam licet ex eo intelligere, quòd, vt di xi, à nemine eſt prodita Latino aut Græco notę melioris ſcri ptore. Præterquàm quòd nihil hoc conſilio, mea quidem sẽ tentia, promouiſſet Romulus, neque eluiſſet maculam ſuã: longè enim eſt aliud aut à rege Senatum, aut à Senatu milites ſemel & iterum vocari ad cœnam; & à ſuis expoſitum tolli, & educari ab alienis. Ecquis vnquam audiuit, aut cui poterit perſuaderi, brumalia cibum alienum Latinè ſignificare? Nam alia quidem productio nominis eſt, quam habent etiam Saturnalia, Matronalia, Conſualia: bruma vero certũ eſt anni tempus, non cibus. Niſi fortè ex Græci Grammatici ſententia, aut eius vnde ille hoc hauſit, Βρῶμα & ἄλλος vel ἀλλοῖος in vnum coierũt, & ex eis conflatum eſt à Latinis Brumalium, quod nullo modo obtrudi mihi patiar, cui Brumalia à bruma fuiſſe appellata ſuadet etiam anni tempus, quo illa dicuntur celebrata conuiuia, quæ ſi Rumalia aut Ruminalia dicta eſſe affirmaret, crederem illi placuiſſe nomen ſortita à ruma, id eſt mamma aliena. Nunc & brumalia appellat & ad delendam ſuæ calamitatis memoriam excogitata affirmat à Romulo. Sed hac miſſa veniamus ad alteram palmariam fabellam. M Furium Camillum nemo ignorat die dicta à L. Appuleio Tribuno plebis propter prędam Veiẽtanam abiiſſe in exſilium, & Februarium mẽſem dierum. viii & xx. anno Romuli additũ à Numa, & nomen ſortitum à Februis. At longe aliter Suidas, ſiue quiſquis eſt, vnde ille deſcripſit, rem narrat: Februarium menſem à quodam Gallo Romæ cõ ſule accepiſſe nomen; eũm cum Furio Camillo de Tyrãnis triumphanti inuideret, clamaſſe è roſtris, Romanorum for-

tunæ acceptam victoriam eſſe referendam, non Camilli vir tuti, quem ſibi eſſet compertum cogitare de inuadenda Tyrannide. atq; vt id populo perſuaderet facilius, ſuppoſititias epiſtolas, & corruptos à ſe teſtes exhibuiſſe: populum conci tatum pepuliſſe Camillum in exſilium ſed vrbe à Gallis di ruta & incenſa non reuocaſſe modò, verùm etiam eius auſpi ciis deleto Brenni exercitu patriam recuperaſſe: Quo benefi cio adhuc recenti vtendum ratum Camillum aduerſario diē dixiſſe, collata in eum cauſſa eius calamitatis, quam ceperat reſpublica, damnatumque & neruis probè cęſum vrbe exegiſſe. Verba Suidæ ſi quis requirit, hæc ſunt. Φεβρουάριος. οὕτω καλεῖται ὁ μὴν ἀπό τινος ὑπάτου γένους ὑπάρχοντος τῶν γάλλων. ἡνίκα γὰρ τὸν θρίαμβον ἀπὸ τῶν τυράννων κατήγαγεν ὁ Κάμιλλος, ζηλοτυπήσας ὁ φεβρουάριος ἐπὶ τοῦ βήματος ἐβόα, μὴ γεγονέναι τὸν Κάμιλλον αἴτιον τῆς νίκης, ἀλλὰ τὴν τύχην Ῥωμαίων. συνέπλαττε δὲ καὶ γράμματα, καὶ ψευδομαρτυρίας κατ' αὐτοῦ, ὡς τυραννίδα μελετῶντος. ἐντεῦθεν δὲ τὸν δῆμον ἐπαναστήσας ἀπελάυνει τοῦτον τῆς πόλεως ὡς οὖν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ῥώμης ἐπανῆλθε, καὶ τοὺς περὶ τὸν βρέννον βαρβάρους ἀνεῖλεν, εἰς κρίσιν ἀγαγὼν τὴν ὑπόθεσιν ἀπέδειξε πάντων γεγονέναι ἄτιον τὸν φεβρουάριον. καὶ διὰ τοῦτο γυμνωθέντα αὐτὸν τῆς ἐσθῆτος, καὶ θρυίνῃ περιβληθέντα ψιάθῳ ὑπὸ τῶν ὑπηρετούντων τῷ δημάρχῳ, τῶν καλουμένων βερνάκλων τυπτόμενον νεύροις τῆς πόλεως ἀπεδίωξε, καὶ τὸν ἐπώνυμον αὐτῷ μῆνα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐκολόβωσε. In hac narratione plura ferè ſunt peccata, quàm verba. Nam quo anno triumphauit Camillus, non conſules, ſed tribuni militum conſulari poteſtate adminiſtrabant Rempublicam; nec Gallus quiſquam per ea tempora magiſtratum Romę geſſit: nec ab homine vllo, ſed à februis nomen Februarius menſis accepit: & iam inde à Numa reliquis breuior à nemine poſteà decurtatus fuit: nec de Tyrannis Camillus, ſed de Veientibus triumphauit; neque iuit in exſilium ob inita de tyrannide inuadenda conſilia, ſed ob iniquè diuiſam Veientanam prædam. Hanc ipſam fabulam leuiter interpolatam

inuenies

inuenies apud Cedrenum. Nam pro Furio Camillo Manlium Capitolinum nominat, cui aduerſatum ait Senatorem, qui Gallis ſtuderet: Manlium reducem autorem exilij ſui Februarium virgis cæſum diis manibus immolaſſe; hæc acta Sextili menſe, quem vt mutilum Manlius Februarii vocabulo appellarit. Quibus addit quòd ſtorea amictus & fune præcinctus Februarius eſſet vrbe eiectus, manſiſſe morem apud Romanos, vt ſtoream in foro quotannis propoſitam cædentes clamarent. Egredere ex vrbe Februari. Hæc Cedrenus ab iiſdem lacunis expiſcatus eſt, vnde illud quoque, quod alibi tradit L. Quinctium Cincinnatum Nerone imperante vixiſſe, & opus in agro facientem à legatis conſulem ſalutatum. Sed hoc quamquàm fœdum peccatum, nihil tamen eſt niſi ἀναχρονισμὸς annorum circiter DXV. Nam de conſulatu geſto anno V.C.CCXCIII. Dionyſium Halicarn. autorē habet, quamquàm Latini omnes Cincinnatum ex agro ad Dictaturam euocatum tradant anno CCXCV. Superior autem illa narratio tota ficta ne ueri quidem ſpeciem habet. Quid enim immanius, & à vetere illa Romanorum virtute alienius, quam Dictatoris iuſſu immolatam Diis manibus Senatoriam victimam? Ecquibus meretur ſibilis explodi, qui Auguſtum menſem ſcribit eſſe Februarium? Nec eſt, ut ſe tegat probati alicuius Græci hiſtorici autoritate: certum eſt.n. Plutarchum adeò non inſaniſſe, vt hæc proderet, ac ne Appianum quidem, quem, Plutarchum, vt ſolet, ſequutum in hac re tradenda coniici poteſt ex eo fragmento è libris eius amiſſis, quod extat apud Suidam in ἀχίλλειος εὐχή. apud quem alterum legitur Dionis in. ὑπέξεσχεν. de hac ipſa re, in qua narranda non diſcedit à Liuio & Plutarcho. Reliquum eſt, vt hæc tota fabella manarit ab imperito, & audaci aliquo Græculo, qui dum fabulas ſereret, hiſtoriam violare nihil penſi habuerit.

De

De locis quibuſdam Demoſthenis ex orationibus pro Corona, & de ementita legatione diſputatum.

Caput XVII.

AMPHIPOLIM Thraciæ urbem à Philippo occupatam cum recuperare niterētur Athenienſes, graui ac difficili bello ſe implicuerunt. Quod cum ſpe omnium eſſet diuturnius, nec procederet ex ſententia, coacti ſunt animum appellere ad pacem, à qua ne Philippum quidem abhorrere multi nuntiabant. Creati igitur. X. ad Regem legati, qui explorata eius ſententia, ſi pax impetrari æquis conditionibus potuiſſet, curarent ut legati ab eo Athenas mitterentur. Rex Parmenionem, Antipatrum, Eurylochum miſit, à quibus eſt breui negotium confectum, exactoque ab Athenienſibus iureiurando pax facta. Eam pacem vt Philippus quoque iureiurando ſuo confirmaret, illi ipſi, qui obierāt primam legationem, redire iuſſi in Macedoniam. Cumque moras traherent, nec darent ſe in uiam, ne Philippus ſolutus iuſiurandi religione agros ſociorum intereà popularetur, opida redigeret in ſuam poteſtatem, S.C. maturare profectionem iuſſi ſunt. Veniunt in Macedoniam abſente Philippo, qui de induſtria ante eorum aduentum expeditionem ſuſceperat in Thraciam; cumq; liceret paucorū dierum itinere adire ad eum, & magnam Thracię partem ſeruare, paucorum proditione factum eſt, ut nō vlteriùs progrediendum, quàm eſſet in mandatis, ſed eius in Macedoniam reditum operiendum ſtatuerent. Tandem ille uenit re geſta ex ſententia, nec tamen diu expectatus ſtatim, ut par erat, iureiurando ſe obſtringit, ſed nectit moras, & producit legatos quantum poteſt, intereà ſe comparans ad bellum Phocenſe in Thebanorum gratiam ſuſceptum. Rebus omnibus comparatis in uiam ſe dat cum omnibus copijs, atque

in

in ipſo demùm itinere in publico diuerſorio iureiurando ſe obſtringit, & legatos dimittit: qui dum redeunt in patriam, ipſe intereà nec opinantibus Athenienſibus, quos certò ſciebat, ſi id eſſent ſubodorati, impedimento futuros, traiicit Thermopylas, & ducit in Phocenſes. Legati reuerſi Athenas renunciant pacem iureiurando ſancitam à Philippo cũ populo Athenienſi, & ſociis, extra Phocenſes, cum quibus negaret adduci ſe poſſe ulla ratione, vt pacem faceret, quòd templo Delphico ſpoliato immani ſacrilegio ſe contaminaſſẽt. Hæc omnes præter Aeſchinem, qui unus affirmabat, hęc à Philippo iactari publicè, vt Thebanos falleret, quib. erat infenſus; Phocenſibus autem nihil à Philippo eſſe periculi: id vni ſibi à Rege ſecretò commiſſum, & in aurem dictum. Sed Athenienſes, vt qui de Phocenſium ſalute valdè laborabãt, non contenti unius teſtimonio decernunt, vt iidem legati redeant tertiò ad Philippum, eiuſque animum explorent diligentiùs. Cum autem Demoſthenes abiuraſſet legationem, Aeſchines quoque ne quid aduerſarius per ſuam abſentiam moliretur noui, aduerſam valetudinem ſimulat: reliqui cum duobus in horum locum factis in uiam ſe dant: cumque in Eubœa deperditis ac profligatis Phocenſium rebus certiores eſſent facti, aduolat Dercyllus legatorum unus ad vrbẽ, & rem populo aperit. Magna trepidatio Athenis fuit, cum eſt auditum Philippum tàm callido conſilio in Græcię uiſcera penetraſſe improuisò: ſed longè maior, cum de ſubactis Phocenſibus nuntius venit, deque Thebanorum & Philippi ſocietate. Cum igitur eſſet incertum, vt victoria eſſet vſurus Macedo, nec quidquam obſtaret, quominùs ad ſuam libidinem Atticam inuaderet; decretum eſt factum, quo in agro Attico quicumque habebant domicilium, migrare omnes in urbem ſunt iuſſi, aut in caſtella cum liberis, & coniugibus, rebuſque omnibus ſuis. Inter hos tumultus Aeſchines valetudine ſubitò recuperata, nemine iubente ſuſcipit legationem ad Philippum. Hęc ex Demoſthenis orationibus

tionibus pro Corona, & de ementita legatione hauſta ſunt eo conſilio, vt notatis diligenter temporibus, quibus hęc ſunt geſta, iudicent viri docti falſò necne queratur de Demoſthene Aeſchines, quod τοῦ βουλευτηρίου, καὶ τῶν δημοσίων γραμμάτων, καὶ τοῦ χρόνου, καὶ τῶν ἐκκλησιῶν καταψεύδεται. Sed antequàm dicere de temporibus incipio, proponere neceſſe eſt ordinem menſium Atticorum, quo ignorato non poſſunt, quę ſum dicturus, intelligi. In iis autem digerendis Gazam ſequar, quem in hac re Scopum attigiſſe multis alibi oſtendam. Primus igitur anni Attici menſis eſt.

α ἑκατομβαιών.	1	Hecatombæon.
β μεταγειτνιών.	2	Metagitnion.
γ βοηδρομιών.	3	Boedromion.
δ μαιμακτηριών.	4	Męmacterion.
ε πυανεψιών.	5	Pyanepſion.
ς ἀνθεστηριών.	6	Antheſterion.
ζ ποσειδεών.	7	Poſideon.
η γαμηλιών.	8	Gamelion.
θ ἐλαφηβολιών.	9	Elaphebolion.
ι μουνυχιών.	10	Munychion.
ια θαργηλιών.	11	Thargelion.
ιβ σκιροφοριών	12	Scirophorion.

Elaphebolionis, qui nonus eſt anni Attici menſis, die xix. pax facta teſte Demoſthene de falſa legatione pag. 150. Cod. Aldini. ἡ μὲν τοίνυν εἰρήνη ἐλαφηβολιῶνος ἐνάτῃ ἐπὶ δέκα ἐγένετο. IV. & xx. die eiuſdem menſis legatos Athenienſes redituros in Macedoniam ad iuſiurandum à Philippo exigendum adhuc Athenis eſſe verſatos, nec dediſſe ſe in viã, niſi poſt diem IV. menſis inſequentis, quem appellabant Munychionem, affirmat, & probat Aeſchines de legatione. τὸ ἱερὸν ὄρος κατείληφε φίλιππος ἐλαφηβολιῶνος μηνὸς ἕκτῃ φθίνοντος. Δημοσθένης δὲ ἐν τῷ δήμῳ προήδρευε τούτου τοῦ μηνὸς εἷς ὢν τῶν πρέσβεων ἑβδόμῃ φθι-

φθίνοντος. οὐ μόνον τοίνυν διετρίψαμεν τὰς λοιπὰς ἡμέρας τοῦ μηνὸς, ἀλλὰ μουνυχιῶνος ἐξωρμήσαμεν. καὶ τούτου τὴν βουλὴν μάρτυρα ὑμῖν παρέξομαι. ἔστι γὰρ αὐτῆς ψήφισμα, ὃ κελεύει ἀπιέναι τοὺς πρέσβεις ἐπὶ τοὺς ὅρκους. ΨΗΦΙΣΜΑ. ΧΡΟΝΟΣ ἀκούεται, ὅτι μουνυχιῶνος ἐψηφίσθη τρίτῃ ἱσταμένου. Iidem legati Athenas redierunt obita legatione. xiii. die Sciropho rionis, qui poſtremum in anno locum tenet. Demoſth. vbi ſupra. Ἥκομεν δὲ δεῦρο ἀπὸ τῆς πρεσβείας τῆς ἐπὶ τοὺς ὅρκους τρίτῃ ἐπὶ δεκάτῃ τοῦ σκιροφοριῶνος μηνός. IV. poſt die, qui eſt eiuſdem menſis. xvi. legati quid à ſe in ea legatione geſtum eſſet, renuntiarunt. Demoſth. ibid. ἡ δὲ ἐκκλησία, ἐν ᾗ πάντα τὰ πράγματα ἀπώλεσαν οὗτοι ψευσάμενοι καὶ φενακίσαντες ὑμᾶς τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα τοῦ σκιροφοριῶνος ἐγίγνετο. III. & XX. die eiuſdem menſis Phocenſes iam fuerant à Philippo ſubacti. VII. autem & XX. ideſt quinto poſt die nuntius de ea re venit Athenas, ſeu in Piræeum Demoſth. ibidem; τῇ τετράδι φθίνοντος ἐκκλησιάζετε μὲν ὑμεῖς τότε ἐν πειραιεῖ, ἧκε δὲ δερκύλλος ἐκ χαλκίδος, καὶ ἀπήγγειλεν ὑμῖν, ὅτι πάντα τὰ πράγματα ἐγκεχείρηκε θηβαίοις ὁ φίλιππος, καὶ πέμπτην ἡμέραν εἶναι ταύτην ἐλογίζετο, ἀφ' οὗ γεγόνασιν αἱ σπονδαί. Supra autem ſcripſerat eadem die τὰ πράγματα ἀπολωλέναι. De tumultu autem ac trepidatione, quę fuit Athenis his rebus auditis, deque tempore, quo ſponte ſua legatus iuit ad Philippum Aeſchines, in eadem oratione hęc leguntur pag. 158. ἐπειδὴ δὲ ἀπολώλεσαν οἱ φωκεῖς ὕστερον ἡμέραις πέντε ἢ ἕξ, καὶ ὁ δερκύλλος ἐκ τῆς χαλκίδος ἧκεν ἀναστρέψας, καὶ ἀπήγγειλεν ὑμῖν ἐκκλησιάζουσιν ἐν πειραιεῖ, ὅτι φωκεῖς ἀπολώλασι, καὶ ὑμεῖς ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι ἐξεπέπληχθαι, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας ἐκ τῶν ἀγρῶν κατακομίζειν ἐψηφίζεσθαι, καὶ τὰ φρούρια ἐπισκευάζειν, καὶ τὸν πειραιᾶ τειχίζειν, καὶ τὰ ἡράκλεια ἐν ἄστει θύειν, ἐπειδὴ ταῦτ' ἦν, καὶ τοσαύτη ταραχὴ, καὶ τοσοῦτος θόρυβος περιειστήκει τὴν πόλιν, τηνικαῦτα ὁ δεινὸς, καὶ σοφὸς οὗτος, καὶ εὔφωνος οὔτε βουλῆς, οὔτε δήμου χειροτονήσαντος αὐτὸν ᾤχετο πρεσβεύων πρὸς τὸν ταῦτα πεποιηκότα. His iactis ut fundamentis nunc rem ipſam expendere incipiamus. Si legati poſt diem tertium Munychionis, vt probat Aeſchines, in Macedoniam iter ad iuſiurandum Philippo deferendum ſuſceperunt, XIII. verò Sciropherionis die ſunt reuerſi; fieri non poſſe videtur, vt pluſquàm nouem & ſexaginta dies ab eis in legatione obeunda ſint conſumpti

ſumpti. At Demoſthenes tres totos menſes, qui dies ſunt LXXXIIX. huic itineri tribuit. ἀπεδημήσαμεν, inquit, ἡμεῖς ἐπὶ τοὺς ὅρκους τρεῖς ὅλους μῆνας & infrà. τρεῖς μῆνας ὅλους ἀποδημήσαντες. & in oratione pro Corona multò à veritate remotiùs, οἱ χρηστοὶ πρέσβεις οὗτοι καθῆντο ἐν Μακεδονίᾳ τρεῖς ὅλους μῆνας, ἕως ἦλθε φίλιππος ἐκ θράκης. At verò tantum abeſt, vt legati tres totos menſes otioſè in Macedonia triuerint Philippum expectando, vt vniuerſum iter minùs diebus LXX. confecerint. His illa germana sũt, quæ ſcribit in oratione de falſa legatione pag. 152. τῆς εἰρήνης ἤδη γεγονυίας καὶ τῆς χερρονήσου σώας οὔσης τέτταρας μῆνας ὅλους ἐσώζοντο οἱ φωκεῖς τοὺς ὕστερον. Qui tamen tres non ampliùs menſes ſunt, & dies quatuor, niſi me digiti fallunt numerantem à XIX. Elaphebolionis, quo pacem factam diximus, ad III. & XX. Scirophorionis, quo Phocenſium vrbes in ius, ac poteſtatem Philippi venerunt. Videntur tamen (nam placet Demoſthenem, quà datur, excuſare) ita loqui ſoliti, aut Græci omnes, aut Attici, vt cuius pars multò maxima, aut aliqua ſaltem quantaquanta eſſet, id ὅλον eſſe dicerent. Obſeruaui id cùm apud alios, tùm apud Ariſt. ii. Rhet. cap. xxiii. ἐστιν ὁ τόπος οὗτος ὅλη τέχνη ἥτε παμφίλου, ἥτε καλλίππου. cum tamen ſcripſupra de alio loco agens, vnde ſumuntur argumenta, ſcriptum reliquiſſet. ὁ τόπος οὗτός ἐστιν ἡ Καλλίππου τέχνη. Qui enim fieri poteſt, vt Callippus in arte dicendi de ſuperiore tantùm loco egerit, quo ars eius contineretur vniuerſa, ſi fatetur ipſe Ariſtoteles de altero etiam egiſſe? Præterquã quòd abhorret à vero, his tantùm præceptis artem dicendi vniuerſam à Callippo fuiſſe comprehenſam. Fuit igitur locus ille, ſi minùs tota ars, at eius certè pars multò maxima, & potiſſima; & tùm ὅλη τέχνη dicta eſt. Verùm enim verò ne hac quidem ratione quod de legatis Demoſthenes ſcribit, poteſt omninò excuſari. Quid enim? nullàne itineris habenda fuit ratio? an potuerunt legati puncto temporis ſiſtere ſe in Macedonia? & tamen tres totos menſes ibi ſediſſe dicũtur. Sequitur alter multò obſcurior locus; ait enim Demoſthenes

nes Philippi ingenium perſpectum cum haberet, ac ſuſpicaretur fore, vt moram legatorum converteret in rem ſuam, & ſolutus religione iuſiurandi Thraciȩ vrbes Athenienſium imperio ſubiectas occuparet, ratus id, quod fuit, quamuis illȩ non redderentur, pacem tamen firmam, & certam futurā: hoc igitur ne eueniret, decretum ait à ſe factum, quo iubebātur legati profectionem maturare. Illi decreto, quod extat in oratione pro Corona pag. *96*. aſcripta eſt dies vltima Hecatombæonis. At, ò bone, cum tu patriæ commodis inuigilans hoc decretum ſcribebas, aut pax nondū erat facta, aut multò ante Philippi iureiurando confirmata. Erunt fortaſſe qui putent corruptum hic eſſe menſis nomen, & pro Hecatombæone Elaphebolionem reponendum. Sed quæri poteſt, quid ſit, quod nec de numero, nec de nomine legatorū conuenit Demoſtheni cum Aeſchine, cum Vlpiano, ſecum. Nam decem fuiſſe, atque inter eos Demoſthenem ipſum, & Aeſchinem ex tàm multis vtriuſque orationum locis intelligere eſt, vt pigeat in ijs deſcribendis bonas horas perdere. Miſſos autem ſecundò legatos in Macedoniam eos ipſos, qui primam obierant legationem, docet Libanius in argumēto orationis de ementita legatione: & eorum nomina autor incertus in altera hypotheſi eiuſdem orationis hȩc ponit. Cteſipho, Ariſtodemus, Iatrocles, Cimō, Nauſicles, Dercillus, Phrynon, Philocrates, Aeſchines, & Demoſthenes; quē tamen ſi audis in calce huius pſephiſmatis quinque tantùm creatos legatos credes. Eubulum, Aeſchinem, Cteſiphontē, Damocratem, Cleonem, quorum nemo, ſi unum excipias Aeſchinem, inter decem ſuperiores recenſetur. Quamobrē non iniuria hoc totum decretum mihi ſuſpectum eſt. Quid dicam de altero illo, quo migrare omnes cum rebus ſuis in vrbem, aut arces iuſſi ſunt? quod legitur in eadem oratone pro Corona pag. 98. Sanè hoc quoque alienum videtur ab his temporibus, neque ſcriptum ea tempeſtate, qua Philippus in Græciam primùm irrupit, ſed aliquantò poſt, cum

occu-

occupatis Thermopylis arbitratu ſuo Gręcos terrebat, eorumque vrbes improuiſo aduentu occupare conabatur: hoc enim ab eo ſæpe factum teſtatur Demoſthenes de legatione pag. 154. καὶ μετὰ ταῦτα ὁσάκις πρός πορθμῷ, ἢ πρὸς μεγάροις ἀκούοντες δύναμιν φιλίππου, καὶ ξένους ἐθορυβεῖτε, πάντες ἐπίσαθαι. Cur ita credam pancis exponam. Allato nuntio de Thermopylis à Philippo occupatis narrat Demoſthenes de legat. pagin. 158. decretum factum, vt omnes reciperent ſe in loca munita, arces inſtaurarentur, Piræeus muro cingeretur, Herculi in vrbe, non in agro, vt mos erat, ſacra fierent, quę tamen, ſi primum excipias, in decreto illo Calliſthenis, cuius tàm frequenter facit mentionem Demoſthenes, non leguntur. Quamquàm, vt verum fatear, fieri potuit, vt multis de eadem re factis decretis, vno contentus fuerit orator: aut ſi vnum decretum de omnibus eſt factum, non eſt nouum eum eſſe mutilum, cum multa huiuſmodi extent apud Demoſthenem, & alios oratores, de qua re alibi agemus copioſiùs. Legat intereà, qui volet, in oratione in Neęram Hippocratis decretum de ciuitate Platæenſibus danda, & quæ illud ſequuntur verba oratoris: intelliget enim admodùm exiguam eius partem eſſe deſcriptam. Sed tamen Pſephiſma illud Calliſthenis poteſt alia ratione acriùs oppugnari. Nam cum primùm auditum eſt penetraſſe Philippum Thermopylas, & ſubegiſſe Phocenſes, ſcriptum eſſe hoc decretum credere par eſt, & intelligitur ex verbis Demoſthenis ſupra allatis in medium. At illud Calliſthenis ſcriptum eſt prima & viceſima die Mæmacterionis, ideſt quarto poſt menſe quàm hæc acta ſunt. Si quis erit, qui neget adduci ſe poſſe vt credat mẽtitum Demoſthenem in re tàm recenti, cum præſertim pſephiſmata omnia publicè aſſeruarentur, & poſſet ab aduerſario paullo negotio coargui; is intelligat nihil fuiſſe facilius, quàm innumeris in vnum coaceruatis decretis ea mutilare, corrũpere, & ad alia, quàm

ſcripta

ſcripta eſſent, tempora accommodare. Solitum autem fieri non modò coniicere licet ex Aeſchine hoc Demoſtheni nõ de nihilo obiiciente, ſed ex ipſo etiam Demoſthene, qui teſtĩ hoc anceps torquet in aduerſarium illis verbis pro Corona pag. 125. ἀλλ᾽ οὐκ ἦν, οἶμαι, τότε ἃ νυνὶ ποιεῖ, ἐκ παλαιῶν χρόνων, καὶ ψηφισμάτων πολλῶν ἐκλέξαντα, ἃ μήτε προῄδει μηδεὶς, μήτ᾽ ἂν ᾠήθη τήμερον ῥηθῆναι, διαβάλλειν. καὶ μετενεγκόντα τοὺς χρόνους, καὶ προφάσεις ἀντὶ τῶν ἀληθῶν ψευδεῖς μεταθέντα τοῖς πεπραγμένοις δοκεῖν τι λέγειν. Romę quoque ſcimus fuiſſe, qui mentirentur autoritatem ſummi ordinis, & huic rei ſępè obuiam itum.

Romanos à ſubditis tributum in capita ęquale exegiſſe, argentum denarium. Quæ contrà Iuſtus Lipſius diſputauit, reiecta, & confutata.

Caput XVIII.

NVLLIBI eſt Iuſtus Lipſius in libris de magnitudine Romana tàm diſſimilis ſui, atque in iis, quæ de tributo in capita ſcribit lib. ii. cap. iii. Sed, vt eſt ingenuus, fatetur rem habere tenebras ſuas, quas ipſe illuſtrare non poſſit. Sanè tenebras quoq; videre, & intelligere quid inter eas, & lucem interſit, eius eſt, qui polleat videndi facultate: ſed tenebras non videre non ſemper eſt cęci: quid enim ſi nullæ ſint? an ego ſi affirmem lucere meridie, cęcus iudicer? & quidem mihi in hac re meridies eſt, lux vndique affulget, ni ego illam obſcuratum eam: vt videatur interdum eas modò habere hęc diſputatio tenebras, quas ipſi nos illi offundimus. Id vt ſtatuere poſſint viri docti verò an falsò affirmem, libet afferre in medium ſententiam meam, ſed paucis. Nam erit commodior fusè de hac re agendi locus in notis ad eos de magnitudine libros, quarum γεῦμα, & ſpecimẽ exhibere modò in hoc opere eſt conſilium. Quæ

in

in hac diſputatione dubitationem habent, poſſunt ad capita duo reuocari. Nam & quęri poteſt, vtrùm capitatio, quam tributum capitulare vetus Gloſſ. vocat, ſit perſoluta ex cenſu, an verò certa fuerit atque uniformis pecunię ſumma, ęquè à diuitibus & pauperibus exacta: & ſi hoc magis probemus, ea pecunia quanta fuerit, obſcurum eſt. Quod ad primam quæſtionis partem attinet aio eſſe multos, eoſque minimè obſcuros veterum ſcriptorum locos, qui doceant tributo in capita nihil rei fuiſſe cum cēſu. Familiam ducet Feſtus, cuius hæc ſunt. *Tributorum collatio cum ſit alia in capita, alia ex cenſu, dicitur etiam quoddam temerarium*: ſi enim capitatio eſt ex cenſu, duo non ampliùs tributi erunt genera, cum tamen Feſtus tria numeret. Accedit, quod Halicarnaſſ. lib. iv. Romanarum antiquit. & Liuius lib. primo teſtatū reliquerunt mutatam à Seruio Tullo tributi conferendi rationē, & cū ante viritim, & κατὰ κεφαλὴν, ſiue κατ' ἄνδρα exigeretur, inſtitutū ab eo tributum pro habitu pecuniarum, ſiue ex cenſu, quod Halicarnaſſ. dicit κατὰ τὰ τιμήματα, vel ἐκ τῆς τιμήσεως. nec multò poſt veterē à Tarquinio Superbo reuocatam conſuetudinem idem tradit. Si igitur capitatio fuit ex cenſu, quid mutatum à Seruio, quid à Superbo reſtitutum dicemus? Sed eamus Roma in prouincias, & quidem in nullam potiùs quam in Galliam, quæ ditiſſima ſemper habita eſt. Ei ſubactę Iulius Cęſar Suetonio teſte in eius vita cap. XXV. Seſtertiùm quadringenties in ſingulos annos ſtipendii nomine impoſuit. Epitome verò Liuiana libro CXXXIV. cenſum Galliarum ab Auguſto actum prodit: atque id fuiſſe opus nouum, & Gallis inadſuetum Claudius dixit in ea oratione, quæ Lugduni adhuc in æs inciſa legitur. Quod ipſum innuit Dio lib. LIII. qui tempus etiam notat VII. Auguſti conſulatum, annum .ſ.V.C.DCCXXVII. à Gallia domita, & penitus fracta XXIII. Ex horum locorū, quos omnes notauit etiam Lipſius, collatione inter ſe poteſt intelligi, urgente Cæſarem belli ciuilis mole tributum ſolū

in

in capita Galliæ impoſitum, cum cenſus agendi otium non fuiſſet. Id colligitur ad hunc modum. Stipendiorum duo ſunt genera, in capita, & in agros. Hoc poſtremum imponi cenſu non acto non poteſt; actus eſt autem Gallię cenſus ab Auguſto. Ante Auguſtum igitur non eſt in agros ſtipendium impoſitum, & ſi quod fuit, in capita fuit, & quidem, vt proba re inſtitueram adeò nulla habita cenſus ratione, vt neſcirēt quidem per ea tempora Galli cenſus quid eſſet. Ex his obiter omnes intelligent, quantum à vero aberrarit Lipſius, cū ad Romanas opes augendas in immenſum, ex vno vt vocāt millione, XV. fecit. Sed de hac re ſuo loco. Nunc tria hęc teſtimonia quamquàm ſatis, ni fallor, confirmabunt ſententiā meam; faciendum eſt tamen, vt ſcrupulos etiam, qui malè habent Lipſium, illi eximam: ſunt autem ſcrupuli, opinor, tres. Nam & videri ſibi æquum negat par onus in pauperes, atque in locupletes incumbere, quorum ſunt tàm diſpares fortunæ: & Appiani affert locum, qui, quę conſtituimus, videtur funditus euertere: poſtremò cauſſam quęrit, cur eam pecuniam, qua tributum in capita ſolutum eſt, numiſma cenſus appellent ſacrę litteræ Matt. XXII. ſi capitatio omninò à cenſu diſcernitur. Profectò ſi iuſtitiā ſpectemus, negare poſſum in republica adminiſtranda habitam ſemper fuiſſe à veteribus eius rationem. Scitum eſt illud, *Vtilitatem eſſe iuſtitię matrem:* quod video non modò à poetis, & philoſophis, verùm etiam ab iis, qui ad reipublicæ gubernacula ſederunt, cùm uerbo, tùm reipſa fuiſse comprobatum. Nam de Ariſtide, qui à iuſtitia cognomen inuenit, ſcribit Plut. in eius uita autorem laudans Theophraſtum, *περὶ τὰ οἰκεῖα, καὶ τοὺς πολίτας ἄκρως ὄντα δίκαιον, ἐν τοῖς κοινοῖς πολλὰ πρᾶξαι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς πατρίδος, ὡς συχνῆς ἀδικίας δεομένης.* Et in trāſferendis ex Delo Athenas communibus Gręcorum pecuniis pręter fœdera, hoc ait ab eo dictum vſurpatum. *οὐ δίκαιον μὲν, συμφέρον δὲ τοῦτ' ἔστι.* Ab eodem Plut. inducitur Alcibiades, *μιμούμενος τοὺς ἀρίστους Λακεδαιμονίων, οἷς ἓν καλὸν ἁπλῶς,*

ἁπλῶς καὶ δίκαιόν ἐστι τὰ τῆς πατρίδος συμφέρον. Notatur autē Lyſander præcipuè *τὸ δίκαιον ἐπὶ τῷ λυσιτελοῦντι μεγαλύνων, καὶ τῷ συμφέροντι χρώμενος ὡς καλῷ*. Et ſanè ſi tributum in capita æquale iniquum eſt, cauſſæ dici nihil poteſt, quin Romani omnes Reges, vno excepto Seruio, fuerint iniqui: omnes enim tributum hoc exegerunt, aut extorſerunt veriùs. Siue igitur Grecos, ſiue Romanos; ſed hos precipuè ſi ſpectes, ſediſſe iniuſtitiam in reipublicæ puppi, ut tibi conſtes, fateare neceſſe eſt. Quamquàm Romani, quod ad rem noſtrā facit, non ſunt mea ſententia vlli culpe affines. Cum enim ſubditi, & corpora haberent, & fortunas, & veniſſent vtraque in victoris poteſtatem, facta ſunt vtraque ſtipendiaria, ſed certo diſcrimine. Quia enim cenſus non idem erat omnium, ne parem quidem pecunie vim eo nomine omnes perſoluerunt. Capitatio verò, quia Lipſio, & Budæo teſtibus nihil erat aliud, quàm redemptio munerum, & ſeruiliū operarum, quas victi populi, & ſerui facti Romanis debebant, fuit æqualis, atque vniformis: equè enim ſubacti erant omnes, æquè ſerui facti, equè operas & munera debebant. Hec de iuſtitia, in cuius momentis ponderandis animaduerti etiam aliàs non fuiſſe Lipſium, quàm poterat, & debebat, diligentem. Veniamus ad Appianum, qui in Syriacis prodit Iudeos ſæpiùs rebellaſſe, eoque tributum capitis grauius iis impoſitum, quàm reliquarum facultatum: eſſe autem & Syris, & Cilicibus annuam centeſimam pro modo cenſus vnicuique. Verba Græca hæc ſunt. *καὶ διὰ ταῦτ᾽ ἐστιν Ιουδαίοις ἅπασιν ὁ φόρος τῶν σωμάτων βαρύτερος τῆς ἄλλης περιουσίας ἔστι καὶ σύροις, καὶ κίλιξιν ἐτήσιος ἑκατοστὴ τοῦ τιμήματος ἑκάστῳ.* Latina horum verborum interpretatio Lipſii eſt, qui effici ait ex ſermonis nexu, Iudæos dediſſe centeſimam, ſicut & Syros, & Cilices pro capitis ſtipendio, hoc ſenſu, vt ſoluerint quidem pro agris, & pro opibus; ſed eſtimatione omniū facta etiam centeſimam dederint pro capite. Ego verò quē ſermonis nexum dicat non video: pugnare inter ſe hanc &

Appiani ſententiam aduerſis frontibus uideo. Scribit enim Appianus Ciliciam & Syriam vniuerſam citra vllum certamen fuiſſe à Romanis Pompeii ductu occupatam: ſolos Iudæos vi ſubactos, & Hieroſolyma diruta, quæ denuò habitata Veſpaſianus euerterit, & poſtremò Adrianus ſua ętate, atque ob eam cauſſam Iudæos grauiore in capita ſtipendio multatos. Qui hæc prodit, is apertè ſignificat Syros, & Cilices, qui neque initio repugnarant, neque poſtea defecerāt, mitiùs habitos, neque pari capitationis onere preſſos. At Lipſius Iudæis, Syris, Cilicibus æquale in capita ſtipendium imponit: pugnat igitur cum Appiano. Nexus autem verborum quid efficiat, vidit acutiùs Gelenius qui hũc locum ita vertit. *Quamobrem grauiora ſunt Iudæis tributa, quæ in ſingula capita, quàm quæ pro cenſu conferunt.* Sed fuit mihi ſemper hic locus ſuſpectus: qui enim Lipſium ſequatur, ei fatendum erit, corpus quoque aut caput eſſe περιουσίαν, quod abhorret à vero, & à communi loquendi conſuetudine. Gelenius autem ſententiam potiùs ſpectauit, quàm ſingula verba, quę ita oportuit eſſe concepta, ἢ τῆς ἄλλης περιουσίας, vt iis latina hæc interpretatio conueniret. *Quàm quæ pro cenſu.* Nam particula, QVAM. nullibi apud Appianum apparet. Sed & ſentiunt in Gręcorum ſcriptis verſati deſiderari vocem, δὲ, initio eius comprehenſionis, qua tranſit hiſtoricus à Iudæis ad Syros, & Cilices. Quamquàm igitur locum eſſe corruptum nondum certò ſtatuo, cupio tamen videre viros doctos, an huius particulę additio, & mutata plenę diſtinctionis ſedes, reddere poſſit hæc uerba integriora ad hunc modum. καὶ διὰ ταῦτά ἐστιν Ἰουδαίοις ἅπασιν ὁ φόρος τῶν σωμάτων βαρύτερος. τῆς δὲ ἄλλης περιουσίας, & quæ ſequuntur. Hanc lectionem qui probarit, non modò ei cenſus nullum faceſſet negotium in ſtipendio capitis, ſed is etiam præclarum eruet ex his verbis antiquitatis monumentum, id eſt cenſus modum, quem Appianus ea, quam dixi, ratione emendatus affirmabit eſſe annuam bonorum centeſimam. Sed permitto rem totam iu-

dicio

dicio eruditorum, & ad tertium ſcrupulum accedo, quem Lipſio eximere leue negotium eſt. Cenſus enim triplicem habet vim, ac notionem. Subducta ciuium, aut prouincialium ratio cenſus dicitur, quem ſignificat Liuius illis verbis, quę ſunt ei, de luſtro cum loquitur, ſolemnia. *Cenſa ſunt ciuium capita* numero addito. Bona quoque ciuium priuatorum ac prouincialium, eorũque in tabulas publicas relatio cenſus eſt, quem accipimus, cum nominatur Senatorius, aut Equeſter cenſus, & prędia quædam, quę ſint cenſui cenſendo. Poſtremò vnà numerum capitum, & bonorum æſtimationem cenſus complectitur, à quibus cenſores nomen habuere. Numiſma cenſus non, vt putat Lipſius, ad ſecundum genus, ſed ad primum eſt referendum; neque aliud ſignificat, quàm nummum certum, de quo mox dicam, ex cuius numero potuit eorum à quibus exigebatur, numerus intelligi. Huius rei sũt aliqua apud Dioniſium Halicarnaſſeum exempla lib. iv. quę libet afferre. Narrat igitur hiſtoricus diligẽtiſſimus à Seruio Tullo ſolerter excogitatam ruſticos Romanos quotannis cenſendi rationem, vt nullis confectis tabulis, quot eſſent in ſingulis pagis, qua ætate, cuius ſexus momento temporis poſſet intelligi. Paganalia igitur inſtituiſſe, & ad ea iuſſiſſe, vt qui in eũdem pagum erant contributi, conuenirent ad vnũ, certumque viritim numi genus perſoluerẽt, aliud viri, aliud mulieres, aliud impuberes. ἐξ οὗ συναριθμηθέντος ὑπὸ τῶν ἐφεστηκότων τοῖς ἱεροῖς, φανερὸς ὁ τῶν ἀνθρώπων ἀριθμὸς ἐγένετο κατά γένη τε, καὶ καθ᾽ ἡλικίας. Eandem rationem cognoſcendæ vrbanæ multitudinis ciuium duntaxat, qui vrbem colebant, initam ab eodem Piſo prodidit libro primo annalium, quem laudat Halicarnaſſ. ibidem. Statuit enim vt certa pecunia à propinquis inferretur pro recèns natis in Iunonis Lucinæ Theſauros, pro vita functis in Veneris Libitinę, pro togam virilem ſumentibus in Iuuentutis. ἐξ ὧν ἤμελλε διαγνώσεσθαι καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν, ὅσοι τε οἱ σύμπαντες ἦσαν, καὶ τίνες ἐξ αὐτῶν τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν εἶχον. Perpurgatus eſt à

me prior locus,ad alterum igitur iam progrediamur. Tributum in capita denarius fuit, non aureus,ſed argēteus. Denarium fuiſſe Sacroſancta Euangelia teſtantur. Nam Matthęi xxii.oblatus domino proditur denarius,cum numiſma cenſus poſtulaſſet. Quem locum ſibi propoſuit Heſychius illuſtrandum,cum illa ſcripſit. κῆνσος εἶδος νομίσματος ἐπικεφάλαιον. vel ut aliis placere u ideo,ἐπικεφαλαίου. Cenſus videlicet certum eſt pecunię genus, quo tributum in capita perſoluitur. Neque enim opinor,ab iis, qui cenſum exigebant, eſt aliud receptum pecuniæ genus,quàm denarius, non bini quinarii,non ſeſtertii quaterni, non ęris ſenideni; vt ne ab iis quidem,qui admetiebantur publicum frumentum ex lege Sempronia,exacti ſunt à plebe pretii nomine, niſi ſemiſſes ac trientes,vt alibi docuimus. Cum ergò eſſet denarius in vſu promiſcuo, erui ex his Græci grammatici verbis nihil poteſt,quod euincat certum numi genus cuſum ad tributa,ſed certum duntaxat exactum,denarium ſcilicet,cuius facta erat in Euangelio mentio. Eum fuiſſe argenteum vt credam,faciunt multa. Primùm quòd de materia ſiletur, qua ratione ſoliti erant Latini ſignificare argenteum denarium κατ' ἐξοχὴν,quòd is eſſet in uſu longè,quàm aureus,frequentiore. Deinde quòd pauperes & locupletes nullo diſcrimine habebantur. Fac igitur pauperem fuiſſe, qui nihil deferret in cenſum pręter paupertatem, vxorem, & ternos pluresue ex ea liberos,quos capitis tributò iam obnoxios haberet in ſua poteſtate. Huic ſi tributi nomine quinque aurei denarii fuerunt perſoluendi,extricarit quotannis alicunde aureos noſtri æui ſcutatos cētenos uice quinos neceſſe eſt,qui veterib. quinquagenis reſpondent. At cutem illi miſero detraxiſſes faciliùs,quàm tantum auri abſtuliſſes: quì enim potuiſſet tertio quoque die aureum ſcutatum in ſtipendium capitis ſeponere? Opes tandem imperii Romani, & reditus percepti ex ſubiectis Prouincijs, ſi aureus denarius ſtipendium capitis fuit;ad ſummam perueniunt tàm improbam,vt ludere Lip-

ſius

ſius uideri poſſit, cum in unum congeſtis immenſis auri acer- uis tributa annua centum quinquaginta millionibus æſtima uit. Agè enim, ſedeamus ad calculos, & ſolius Aegypti redi tuum rationem ineamus. Teſtatur Ioſephus coluiſſe eam regionem hominum ſeptuagies quinquies centena M. qui tributum penderent in capita, Alexādrinis exceptis, qui ad CCC.M. fuerunt liberorum capitum, vt ex Diodoro Lip- ſius notauit. Hi ſinguli ſi ſtipendii nomine in capita aureum denarium quotannis perſoluerunt, ſiue aureos noſtros qui- nos & vicenos, ſola Aegyptus in ærarium intulit capitatio- nis nomine quotannis cētum nonagintaquinque milliones. Adde Gallias, quę plus etiam dederunt, quàm Aegyptus. Adde Hiſpaniam & Africam, Syriam & Aſiam, Græciam & Illyricum, Inſulas ſimul omnes: quæ iuga, vt ita dicam, ſin gula tantum dediſſe affirmat Lipſius, quantum Galliam, & Aegyptum; iam videbis in ęrarium Romanum tantum aurū illatum, vt ad ludicram illam mille millionum Veſpaſiani sū mam explendam vrinario vectigali nihil opus fuerit, cum Romani ex ſola capitatione quotannis bis mille aureorum milliones perciperent, quę auri vis cum vota etiam ſuperet, nedum fidem, nihil video cauſſæ, quin hęc tota de aureo de nario ſuſpicio ſit pluma leuior iudicanda. Niſi fortè quem commouet Lampridii locus hic in Alexandro. *Vectigalia pu- blica ita contraxit, vt qui decem aureos ſub Heliogabalo præſtiterant, tertiam partem auri præſtarent; tuncque primùm ſemiſſes aureorum formati ſunt, & tremiſſes, dicente Alexandro etiam quartarios futuros quòd minùs non poſſet. Quos etiam formatos in moneta detinuit, expe- ctans vt ſi vectigal contrahere potuiſſet, eos ederet.* Qui tamen locus inuitus ac repugnās trahitur ad tributa; cum reuera in eo de vectigalibus agatur, id quod ne Lipſius quidem negare au- det, & verè ante cum affirmauit Budęus. At ridiculum tribu tum eſt denarius argenteus in capita. Leue fortaſſe, at mini- mè ridiculum, ei præſertim, qui trecentos ponat in orbe Ro mano hominum milliones, à quibus ſingulis argenteus dena

rius

rius exactus efficit Romano more ſeſtertiùm duodecies millies, qui triginta ſunt milliones, quam pecuniæ vim qui putant ridiculam, ii montes auri per me rideant licet.

Panem biſcoctum in delitijs olim fuiſſe. Athenæus, qui hoc tradit, à magni viri reprehenſione uindicatus.

Caput XIX.

ΔΙπύρους ἄρτους ideſt panes recoctos, & bis ignē expertos, qui uulgo adhuc biſcocti appellantur, ſcribit Athenæus lib. iii. in delitiis habitos olim, & valdè lautos fuiſſe. Contrà Suidas abiicere eos videtur, & vulgares facere. allato hoc incerti autoris loco, qui in voce. σισύρα integrior legitur. οἱ δὲ ἐς Βυζάντιον ἤεσαν σισύρας ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοὶ φέροντες, ἐν οἷς δὴ ἄλλο οὐδὲν, ὅτι μὴ διπύρους ἄρτους οἴκοθεν ἐμβεβλημένοι ἀφίκοντο, Quibus locis inter ſe collatis vir doctus Græcæ linguæ egregiè intelligens, ita Suidæ eſt aſſenſus vt negarit induci ſe poſſe ad credendum, hos panes τῶν τρυφώντων & delicatorum fuiſſe: qua in re cauſſę, cur ab eo diſſentiam, multæ ſunt. Primò enim cum multa apud antiquos panis fuerint genera, nihil impedit, quin panem primarium & puriſſimum, qui ex farina fiebat cribro pollinario ſuccreta, lautioribus piſtores recoquerent; ſecundarium autem, & cibarium, ſiue ſordidum pauperioribus. Deinde vt demus ſcriptoris eius æuo, cuius teſtimonio vtitur Suidas, rem ſic habuiſſe, nec recoqui ſolitum panem, niſi in eorum gratiam, qui terra mariue longum iter ſuſciperent; quis ideò negabit Eubuli ętate, ideſt multis, meo quidem animo, ante ſęculis in vſu frequenti fuiſſe, menſiſque lautiorum expeti potuiſſe, recentem præcipuè, imò adhuc à coctione calentem? Præterquàm quòd in Venetorum triremibus, vt pane illo, cuius fortaſſe apud Suidam mentio eſt, ſocios nauales, ſic illo Athenęi Trierarchos vti vidi miro candore & ſuauitate:

qualem

qualem etiam Romæ in menſis potentiorum uidere memini, quo vix confici candidiorem poſſe autumo. Sunt etiam hoc tempore piſtores in Italia, qui farinam, non aqua ſolùm, ſed roſarum etiam ſucco ſaccharo addito ſubigunt, panemque ex ea confectum, & in offas tenues diſſectum recoquunt, venalemque circumferunt. *Hi biſcotti*, aut imminuta forma, *biſcottini* vulgo appellantur; quos ipſos δίπυρους Athenęi panes non eſſe delicatos, & τρυφερούς poſſum certò affirmare, cum ſciam veteres inter luxuriæ inſtrumenta ſaccharum non habuiſſe, ac medicis ferè ad ęgros ſanandos vſum illius reliquiſſe, Plinio teſte libr. xii. cap. viii. Panis recoctus à Gręcis recentioribus παξαμᾶς dictus eſt, vt Suidas docet. Quã vocẽ cũ Romanam eſſe affirmat, intelligendum eſt fuiſſe à Byzantiis vſurpatam, qui poſt tranſlatum Conſtantinopolim Romanum imperium frequenter à Græcis Romani ſunt appellati: huiuſmodi etiam eſſe ἰγγρουσίαν & alias non paucas voces arbitror. Hac qua de agimus vitiata & corrupta, Græci nunc vulgo panem ψωμί appellant.

Vt

Ut Saluſtium Catilinariæ coniurationis & belli Iugurthini, ſic Tacitum Annalium, & hiſtoriarum initium eodem argumento ſcripſiſſe. Qua uarietate id obſcurare vterque ſit conatus.

Caput XX.

HVMANVM ingenium certis quibuſdam circundatur cancellis, quos vltra progredi aut non vult, aut non poteſt. Sunt enim qui per ignauiam & fugam laboris longè conſiſtunt à meta, ad quam, ſi paullùm modò niterentur, fortaſſe peruenirent: ſunt contrà, qui cum ſibi ipſis non deſint, nihil tamen promouent: ſic in rebus humanis ludit natura. Saluſtio & Tacito hiſtoricis primarum partium vtrùm inueniendi facultas, an voluntas defuerit, non facilè dixerim; hoc ſcio idem eſſe argumentum principii eius, quo ille in Catilinaria coniuratione, & bello Iugurthino, hic autem in hiſtoriis, & annalibus vtitur. Quod ut intelligant, qui nondum obſeruarunt, eſſe veriſſimum, primùm initii vtriuſque ſententiam, deinde ſingulas partes inter ſe collatas ſubiiciam. *Hominis*, inquit, Saluſtius, *duæ ſunt partes, anima, & corpus: totidemque genera ſtudiorum. Quantò animus corpori pręſtat, tantò rectius eſt excolere ingenium. Ad hanc laudem duabus præcipuè graſſari poſſumus uijs, faciendo, & facta aliorum ſcribēdo. Mihi res geſtas populi Romani memoriæ prodere conſilium eſt, quando ab adminiſtratione reipublicæ corruptis moribus arceor.* Huius ſententiæ membra hęc ſunt.

In Catilin. *Noſtra omnis uis in animo, & corpore ſita eſt.*

In Iugurth. *Genus hominum compoſitum ex anima, & corpore eſt: ſtudiaque omnia noſtra, corporis alia, alia animi naturam ſequuntur.*

In Catil. *Diuitiarum, & formæ gloria fluxa, atq; fragilis eſt: virtus ingenij clara æternaq; habetur.*

In Iugurth. *Præclara facies, magnæ diuitiæ, adhæc uis corporis, &*

alia omnia huiuſcemodi breui dilabuntur: at ingenij egregia facinora, ſicuti anima, immortalia ſunt. Poſtremò corporis, & fortunæ bonorum, vt initium, ſic finis eſt. Omnia orta occidunt, & aucta ſeneſcunt: animus incorruptus, æternus. In loco illo ex Catil. ſcripſi. *Virtus ingenij clara.* non ſolùm quia ſic habebant tres manuſcripti mei; ſed etiã vt illis reſponderet ex Iugurth. *Ingenij egregia facinora.*

In Catil. *Sed multi mortales dediti ventri atq; ſomno, indocti, incultiq; vitam ſicut peregrinantes tranſegere.*

In Iugurth. *Quò magis prauitas eorum admiranda eſt, qui dediti corporis gaudijs per luxum, & ignauiam ętatem agunt.*

In Catil. *Sed in magna copia bonarum artium, quarum fama quæritur.* (Nã in m.ſſ. meis non legitur, rerum) *aliud alij natura iter oſtendit.*

In Iugurth. *Cum præſertim multæ ſint artes animi, quibus ſumma claritudo paratur.*

In Catil. *Pulchrum eſt benefacere reipublicæ: & benè dicere haud abſurdum eſt. & qui fecere, & qui facta aliorum ſcripſere laudantur.*

In Iugurth. *Verùm ex his magiſtratus & imperia, poſtremò omnia iura rerum publicarum minimè mihi hoc tempore capienda uidentur.* &c. *Ceterum ex alijs negotijs, quę ingenio exercentur, in primis magno uſui eſt memoria rerum geſtarum.*

In Catil. *Mihi reliquam ętatem procul à republica habendam decreui.*

In Iugurth. *Decreui procul à republica ætatẽ agere.* Vides vtrobiq; eãdẽ ſentẽtiã. Sed operæ prętiũ eſt defigere obtutũ in eã ẽt, uarietatẽ, qua vtrũq; initiũ diſtinxit Saluſtius. Principio.n. Catilinario excitat nos ad gloriam, Iugurthino autem languorem, ac deſidiam excutit. Quo fit vt τὸ ἐνδόσιμον aliud, atque aliud ſit; quod præterea ne vna quidem eademque ratione tractatur. Nam in Catil. vitam negat ſilentio tranſeundam, idque paucis verbis. In Iugurth. autem falsò ait de natura ſua quæri genus humanum, idque multis oſtendit. Quod autem in vtroque initio ſubiicit de homine com-

poſito ex corpore & anima, id aptat egregiè vtriq́ue ſenten tię, & ſcopo, quem habet propoſitum; ita vt in eo etiã quęſita varietas uideatur. Prætereà in animi ſtudiis corpori præ ferendis non eundem in vtroq́ue libello ordinem ſeruat: ſed in Catilinaria rectius eſſe concludit ingenii, quàm virium opibus gloriam quęrere, ante quàm corporis bona & virtutem contendat inter ſe, & multis interiectis eos damnat, qui corporis voluptatibus indulgent. Contrà in Iugurth. col latio corporis, & animi bonorum primum obtinet locum: huic ſubnectitur eorum criminatio, qui deditī corporis gaudiis ętatem agunt, quę complexionis uim habet. Ad hęc in Catil. antequàm perueniat ad eas artes, quibus parari clari tudo poteſt, quęrit uine corporis, an uirtute animi res milita ris magis procedat, de qua re in Iugurth. ne verbum quidē. Accedit, quod in Catilin. duas illas artes, quibus fama quæ ritur, proponit: at in Iugurth. miſſa propoſitione agit de ſingulis. Præterquàm quòd cauſſę, quibus abduci potuiſſet ab hoc ſtudio, ſunt diuerſæ. In Catil. deterreri ſe ait potuiſſe his pręcipuè rationibus: Quòd haud quaquam par gloria ſequi tur ſcriptorem, & autorem rerum: & quòd in primis arduum videtur res geſtas ſcribere. In Iugurth. autem quòd futuri erant, qui tanto, tamq́; vtili labori nomen inertiæ imponerent. Quamobrem hanc rationem diluit, illas non item. Cauſ ſa poſtremò, qua adductus Romanam hiſtoriam ſcribēdam ſuſcepit, quamquàm vna eademq́ue in vtroq́ue initio affer tur, corruptela reipublicę; variè tamen tractatur, & in Catil. ſemel tangitur, in Iugurth. autem ſemel & iterum, ita tamen vt poſterior locus priorem illuſtret. Prior locus eſt. *Magiſtratus, & imperia, poſtremò omnis cura rerum publicarum minimè mihi hac tempeſtate capiunda videntur: quoniam neq́ue uirtuti honos da tur, neq́ue illi, quibus per fraudem ius fuit, tuti, aut eò magis honeſti sũt.* Poſterior locus eſt. *Quis eſt omnium his moribus, quin diuitijs et ſumptibus, non probitate, neque induſtria cum maioribus ſuis contēdat? Etiam homines noui, qui antea per uirtutem ſoliti erant nobilitatem anteue-*

teuenire,ſurtim,& per latrocinia potiùs, quàm bonis artibus ad imperia,& honores nituntur: proinde quaſi prętura & conſulatus, atque alia omnia huiuſcemodi per ſeipſa clara,& magnifica ſint, ac non perinde habeantur,vt eorum,qui ea ſuſtinent , virtus eſt.

Iam veniamus ad Tacitum, qui Saluſtium eſt in eodem vtriuſque initii argumento,eiuſque varietate,vt mihi quidē videtur,imitatus. *Stante,* inquit, *republica res Populi Romani nõ minùs liberè,quàm eloquenter memoratæ ſunt; ea collapſa vnà etiam magni ſcriptores & clara ingenia ceſſerunt,& corrupta eſt multis modis veritas,quam mihi ſanctam fore polliceor.* Sunt autem in vtroque proemio hę partes ſimiles, aut veriùs eędem. In annalibus docet quandiu uerax & incorrupta Romana hiſtoria fuerit his verbis. *Veteris reipublicę proſpera vel aduerſa claris ſcriptoribus memorata ſunt:temporibuſque Auguſti dicendis non defuere decora ingenia,donec gliſcente adulatione deterrerentur.*

In Hiſtor. *Poſt conditam vrbem ſeptingentos & viginti prioris æui annos multi autores retulerunt: dum res Populi Romani memorabantur pari eloquētia,ac libertate.Poſtq̄ bellatum apud Actium, atque omnem poteſtatem ad vnum conferri pacis interfuit,magna illa ingenia ceſſere.*

In Annal. Sic aperit cauſſas temeratæ veritatis, pręter adulationem,de qua ſupra erat dictum. *Tiberij, Caijq; & Claudij,ac Neronis res florentibus ipſis ob metum falſæ;poſt quā occiderant, recentibus odijs compoſitæ ſunt.*

In Hiſt. *Simul veritas pluribus modis infracta primùm inſcitia rei publ. vt alienæ, mox libidine aſſentandi, aut rurſus odio aduerſus dominantes.*

In Annal. proponit materiem operis, & fidem profitetur ad hunc modum. *Conſilium mihi pauca de Auguſto, & extrema tradere:mox principatum Tiberij,& cetera ſine ira, & ſtudio,quorum cauſſas procul habeo.*

In Hiſtor. *Mihi Galba,Otho, Vitellius nec beneficio,nec iniuria cogniti.Dignitatem noſtram à Veſpaſiano inchoatam,à Tito auctam,à Domitiano longiùs prouectam non abnuerim; Sed incorruptam fidem profeſſis nec amore quiſquam,& ſine odio dicendus eſt.* Hæc ſunt vtri-

M 2 que

que initio communia. Illa iam propria ſingulorum, quòd præcipuas reipublicę mutationes ab V.C. vſque ad Actiacam pugnam enumerat in ipſo Annalium, ut ita dicam, veſtibulo; at hiſtorias ab ipſo earum argumento exorditur.

Quę autem de Auguſti temporibus dicit uſque adeò sũt varia, vt etiam diſcrepantia videantur. Extincto enim Antonio annos quatuor & quadraginta ſolus imperauit Auguſtus. Si igitur poſtquàm bellatum eſt apud Actium, magna ingenia ceſſere, quì fieri poteſt, vt Auguſti tempora dixerint? Sed conſtat ſibi ipſi Tacitus, & hoc dicit, ex quo Actiaca pugna Antonius eſt uictus, & Auguſti vnius nutu, atque imperio geri cœpit reſpublica;

Ex illo fluere, ac retro ſublapſa referri

cępiſſe præclara illa ingenia, & paullatim gliſcente adulatione eſſe dilapſa. Quamquàm igitur qui Auguſti tempora dicerent, non deſuerunt, quò tamen quiſque recentior, eò fuit minùs liber. Qua adductus cauſſa Tacitus, quamquàm non ſola, pauca de Auguſto, eaq́ue extrema tradidit. Hic animaduerto ſolam aſſentationem ex eius ſententia Auguſti temporum hiſtoriam corrupiſſe. Res autem Tiberii, Caiiq́ue & ſucceſſorum, quò minùs uerè poſteris traderentur, fecit præterea metus, atque odium, vt in annalibus tradit. At in hiſtoriis facta odii, atque adulationis mentione de metu ſilet, eiuſque loco inſcitiam reipublicæ vt alienę commemorat. Ab odio tamen atque adulatione pleraque omnia orta mendacia ſatis indicat illis verbis. *Ita neutris cura poſteritatis inter infenſos, vel obnoxios.* Ambitionis autem & liuoris collatio in hiſtoriis poſita, nulla eſt in annalibus. Diſcrimen inter cetera vel tacente me ſatis clarum: quia enim odii atque amoris cauſſas in hiſtoriis procul non habet, pluribus uerbis mendacii ſuſpicionem à ſe amolitur. Aliud poſtremò hiſto-

ria-

riarum opus,ſi vita ſuppeditet,pollicetur; à quo promiſſo in annalibus,quos ſenex ſcripſit, abſtinuit. Hæc tantùm eram pollicitus in capitis indice;ſed libet auctarii loco,aut ἐπιμέτρου uerba Photii in bibliotheca in medium afferre, ex quibus & proemia Theopompi atque Ephori hiſtoriarum fuiſſe ſimillima, & huius rei cauſſa conſtabit. Cum ergò auditum ab vtroque Iſocratem dixiſſet,& propoſitam utrique à magiſtro hiſtoriæ materiam hęc addit. διὸ καὶ τὰ προοίμια αὐτοῖς τῶν ἱσοριῶν τῇ τε διανοίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐσὶν ὁμοιότατα, ὡς ἂν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀφετηρίας ἐκδραμόντων (lego ἐκδραμόντος) ἑκατέρου πρὸς τὸ σάδιον τῆς ἱσορίας.

Interamnas olim in Italia tres fuiße; Plinium memoria lapſum videri.
Caput XXI.

QVAMQVAM multæ erant in Italia vrbes inter amnes ſitæ,non omnes tamen dixerunt Latini Interamnas, ſed quibus nomen id fuit,à ſitu fuit. Tria verò apud veteres in Italia opida obſeruaui hoc nomine,vt in diuerſis regionibus, ita uariis cognominibus, quorum duo in ueterum ſcriptis occurrunt frequenter, tertium raró,atque ideò eſt uetuſtatis tenebris propè obſcuratum. Via Latina ad confluentes Liris & Caſini fuit Interamna Latinarum vrbium vltima, quò M. Valerio, P. Decio Coſſ.colonia Romana eſt deducta. Autores Liuius lib.ix.& .x. Strabo lib. v. alii. Colonis Lirinatibus aut Lirinenſibus cognomen fuiſſe intelligere eſt ex vetere inſcriptione,quam edidit Panuinius.

P. TVRCIO P. F. SEVERO
II VIRO CVRAT. REIP. INTERAMNAT.
LIRIN. EORVMDEM PATRONO COL.
CASSINATES.

Hu-

Huius vrbis, quæ iampridem interiit, ruinæ ad Lirim hodieque oſtenduntur. Altera Interamna erat Vmbrorum Nare Flumine cincta eodem, quo ciues, cognomento Nahars, de qua hęc extat vetus inſcriptio, quam Aldo Manutio debemus.

IMP. CAESARI DIVI
TRAIANI PARTHICI
FIL. DIVI NERVAE NEP.
TRAIANO HADRIANO
AVG. PONTIF. MAX. TRIB.
POTEST. COS. II. P. P.
III. VIR. VIAR.
Q. TAMVDIVS Q. F. PALAN.
GRAIVS VIENNA.
L. VAL. L. F. OVF.
TYRANNVS INTERAMN.
NAHARTI ✱ IVL. TI. F. STEL.
VERECVNDIANVS BONONIA.
Q. TAMVDIVS. S. F. ✱ ARRIVS
REATE FAC. CVR.

Interamnates Nartes memorat, vt mittam ceteros, Plinius lib. iii. cap. xiv. Hæc vrbs hodieque floret; vulgoque Terni, vel Terani appellatur. Tertia Interamna erat in Piceno in agro Præcutinorum ex Ptolemęo lib. 3. Geograph. cap. primo, quam Paleſtinæ cognomine à ceteris diſcretam ſatis apparet ex libro de limitibus agrorum vbi de agro Cingulano agitur. *Ager qui à fundo ſuo tertio, vel quarto vicino ſitus eſt, in iugeribus iure ordinario poſſidetur, ſicut eſt Interamna Paleſtinæ Piceni.* Vbi legendum Paleſtina recto caſu docet, nō ſolùm cognomenti ratio, ſed alter etiam eiuſdem libri locus, vbi tamē nō vt ſupra, *Interamna,* ſcriptum eſt, ſed *Teramne Paleſtina Piceni,* & quidem Alphabetica ſerie. Sed corruptus eſt, vt mihi quidem videtur, locus ab iis, qui hæc fragmenta ex uariis autoribus in vnum collecta digeſſerunt arbitratu ſuo, & non Te-

ram-

ramne,ſed Interamna eſt verum Coloniæ huius nomen. Nã Coloniam fuiſſe ex vtroque horum ſatis intelligitur. Cenſetur hęc vrbs in Regno Neapolitano, & Teramo vocatur, quæ vox propiùs,quàm Terni,accedit ad vetus nomẽ. Sita eſt in Abrutio,vt nunc appellant, quod Picenum veteribus fuit,ad confluentes Viciolæ,& Tordini:hunc Plinio Iuuenatium eſſe uolunt,illius priſcum nomen adhuc ignoratur. Mihi aliquando uenit in mentem ſuſpicari, vt earum, quas ſupra memorauimus,vrbium altera à Nare, à Liri altera, vtraque à flumine,ad quod erat ſita,cognomentum ſumpſit; ſic Interamnę huic Paleſtinę à proximo fluuio impoſitum cognomen:neque hoc ſolùm,ſed ciues quoque Paleſtinos eſſe appellatos,& Interamnam Latinam Lirinatem dictam Interamnæ Vmbrorum exemplo,vt cùm ciues, tùm vrbs diſcernerentur à ceteris uno eodemque cognomine. Alios ab his,quorum eſt à nobis mentio facta, Interamnates collocare uidetur Plinius in Sabinis lib. iii. cap.xii. ſed eum memoria lapſum veri admodùm ſimile eſt,cum Nahars Interamna ſita ſit in ipſis Vmbrorum & Sabinorum finibus; & lis ſit inter autores de regione, in qua eſt collocanda. Litis cauſſa, quòd vrbs vtrinque cingitur Nare, qui Sabinos diuidit ab Vmbris.Quamobrem eam utrique ſibi uindicant. Appẽdix huius capitis erit Interamnanas terras ab Alexandro Seuero in oratione de rebus à ſe geſtis contra Perſas Lampridio teſte,vocatam fuiſſe eam regionem, quæ quòd hinc Euphrate,inde Tigri alluitur dicta eſt à Græcis μεσοποταμία,& Amphipolim ab Agnone Athenienſi cõditam in Thracia Olympiade.lxxxvi. nomen habuiſſe à Fluuio Strymone, qui eius vtrumque latus cingebat autore Thucydide lib. iv. & Stephano.

Iſis Græcane vox ſit, ut vult Plutarchus, an Aegyptia? Huius Deæ nomen Latinum inuentum atque illuſtratum.
Caput XXII.

QVOD vſu urbibus uenit, vt nulla ſit vſque adeò frequẽs, & ciuibus referta, quin aliquot incolas alat, & peregrinos, quos aliquando ciuitate donatos non ipſa ſibi gignit, ſed aliis genitos occupat; id accidit in qualibet lingua quamuis vbere & copioſa: nulla eſt enim quæ non ab aliis quædam mutuetur, quæ deinde non origine, ſed uſu efficit ſua. Nos Itali quàm multa à Gallis, ab Hiſpanis, à Gotthis, atque ab ipſis adeò Arabibus habemus? Nam Latinę quidem propaginem eſſe linguam noſtram apud omnes in confeſſo eſt. Latina ipſa multa hauſit è Gręca, hæc porrò ab Hebraica, Syriaca, Aegyptia multò plura, quàm prę ſe ferat. Soli enim ex omnibus Græci fateri quodammodo erubeſcunt linguam ſuam uoce vti aliena, & aliquando adeò ἀυτάρκη, ſibique ſufficientem non eſſe, ut, quod ille ait apud Plautum, ſuo ſibi ſucco uiuere poſſit. Quamobrẽ, vt ſolent plagiarii, uoces infuſcant, inque eo intendunt omnes induſtriæ neruos, vt mentita earum origine veram obſcurent, atque obruant. Hic irritus eorum conatus ſexcẽties à me apud Grammaticos eſt obſeruatus. Illi enim cenſus nomen ἀπό τõυ καίνω deducunt; candelę ἀπὸ τοῦ καίειν δῆλα; mantilis παρὰ τὸ μάττειν τὴν ὕλην; paradiſi παρὰ τὸ δῆσαι ποιεῖσθαι. Quod tamen poſtremum Hebraicæ, aut Syriacæ linguæ proprium eſſe, vt reliqua latinæ luce meridiana clarius eſt. Detur tamẽ hæc grammaticis venia, vt voces alienas, quas mala fide poſſident, videri velint ſuas, eiuſque artis, quam profitentur, fines patere quàm latiſſimè: quid philoſophis faciemus, qui de vocibus digladiantur, & certò alienas linguę ſuę vindicant?

cant? Quam ad philoſophiam acceſſionem hac ratione fieri dicemus? & pugnant tamen vt pro aris & focis. Ne multis aut recenſendis, aut refellendis ſim longior, vnum mihi in præſentia proponam, cui reſpondeam; ab eo reliquos lector diſcet. Is erit Plutarchus in libello de Iſide & Oſiride, qui dum Iſidis nomen Grȩcum eſſe perſuadere nobis enititur, & vnum ἐκ τῶν τοῖς μεθισαμένοις ἐκ τῆς ἑλλάδος ἐκπεσόντων, καὶ ἔτι ξενιτευόντων παρ᾽ ἑτέροις, vertit ſe in omnes facies neque hilum proficit. Nunc enim τῷ ἰέναι originem debere vult, nunc τῷ εἰδέναι aut τῷ ἴσασθαι, nũc vtrique. Ego verò in Iſidis nomine τοῦ ἰέναι præter vnam litteram reperio nihil, quæ ſi ad veram nominis originem indicandam eſt ſatis, iam nulla erit vox, cuius etymologiam nõ facilè quiuis poſſit indagare. Ad alterum vero illud etymon quod attinet, quis fieri poſſe neget, vt Græci in tanta linguȩ ſuæ copia vocem habeant aliquam, quȩ accedat proximè ad aliam alterius linguæ, & cognationem cum illa habere videatur, cum reipſa habeat nullam? Siculum piſcatorem accepimus Surȩ proconſulis adeò ſimilem fuiſſe, vt ob eam cauſſam vocata in dubium fuerit matris eius pudicitia. Quidni hoc ipſum accidat in linguis, & Aegyptia vox quaſi parentem Græcam habere falsò videatur? Cum prȩſertim Iſidis nomen certam apud Aegyptios habeat originem, & antiquam ſignificet Diodoro teſte libro primo. Quibus adde Aegyptiam hanc deam eſſe, & in Aegypto natam, vt non magis Græcum ſit Iſidis nomen, quàm Iſis Græca. Teneo te, inquies: Iſis enim Græca eſt. Ain verò? Græca inquam, Aſopi filia à Iunone zelotypa œſtro acta in Aegyptũ. Papæ. Ego verò à Clemente & Diodoro inductus multò Iſim hac Aſopi filia antiquiorem putabam, & ſi par fuiſſet, Cererem potiùs, vt Stephano & aliis quãplurimis placet. Sed poſſumuſne ſcire huius Aſopi filiæ nomen. Io eſt. Non Iſis igitur. Iſis quoque poſtquàm relata eſt in numerum deorum. Vbi? in Aegypto. Cum primùm igitur buccula illa veſtra, quȩ ſpeciem hominis iampri

dem exuerat, diis aſcripta eſt, tunc etiam Io in Iſidem mutata: ut illam conſeruarent Aegyptii, ſic Iſidem fecerunt: vt illorum beneficio cęlum, ita & nomen habet. Sed reprimam me, nec immorabor diutiùs in aperto mendacio refellendo. Vnum hoc addam Apollodorũ bibliothecę lib. 2. tàm apertè mentiri non auſum hęc ſcripta reliquiſſe ἱδρύσατο δὲ (Io in Aegypto) ἄγαλμα δήμητρος ἣν ἐκάλεσαν ἶσιν αἰγύπτιοι, καὶ τὴν ἰὼ ἶσιν ὁμοίως προσηγόρευσαν. Illud animaduerſione dignũ eſt, Latinos cognito huius deæ ſacra myſtica eſſe, & longè maximam philoſophię partem illis contineri Erudnam eam ab erudiẽdo vocaſſe. Vetus Gloſſ. Erudnæ ισιδος. Latinum hoc Iſidis nomne primus ego, ni fallor, è vetuſtatis tenebris eruo atq; hoc Plutarchi loco ex eodẽ libro de Iſide & Oſiride ſub initiũ illuſtro. θεὸν σὺ θεραπεύεις ἐξαιρέτως σοφὴν, καὶ φιλόσοφον οὖσαν. Et mox. ἱερὸν λόγον ἡ θεὸς συνάγει, καὶ συντίθησι, καὶ παραδίδωσι τοῖς τελουμένοις θειώσεως σώφρονι μὲν ἐνδελεχῶς διαίτῃ, καὶ βρωμάτων πολλῶν καὶ ἀφροδισίων ἀποχαῖς κωλυούσαις τὸ ἀκόλαστον καὶ φιλήδονον, ἀθρύπτους δὲ, καὶ στεῤῥὰς ἐν ἱεροῖς λατρείας ἐθιζούσαις ὑπομένειν, ὧν τέλος ἐστὶν ἡ τοῦ πρώτου, καὶ κυρίου, καὶ νοητοῦ γνῶσις ὃ ἡ θεὸς παρακαλεῖ ζητεῖν παρ' αὐτῇ, καὶ μετ' αὐτῆς ὄντα καὶ συνόντα, & quę ſequuntur in eandem ſententiam. Quibus adde ex eodem Plutarcho ſolitos Aegyptios Iſidem crebrò appellare Mineruæ nomine, ideſt Sain, quę dea patrona, & præſes habita eſt bonarum omnium artium.

Iuſtum Lipſium Tibulli locum è libro primo elegia.iii. malè interpretatum uideri. Is locus illuſtratus.

Caput. XXIII.

NOBILIS eſt,& à multis tentatus hic Tibulli locus, de quo diſputare ſtatui in præſentia. Nam & Muretus,& Achilles Statius,& Lipſius, Deus bone qui viri? viam nobis aperire ad ſententiam eius aſſequendam ſunt conati: poſt quos admouebo ego quoque ad eum manus, nō vt cum illis certem, ad quorum eruditionem vix audeo aufpirare, ſed vt illuſtrem pro virili mea bonos autores. Tibulli verſus hi ſunt.

Hæc tibi vir quondam nunc frater, caſta Neæra
Mittit, & accipias munera parua rogat.
Teq; ſuis iurat caram magis eſſe medullis
Siue ſibi coniux, ſiue futura ſoror.
Sed potius coniux. Huius ſpem nominis illi
Auferet extincto pallida Ditis aqua.

Muretus id quomodo acciderit, coniectura ſe aſſequi negat, ut qui antea uir fuerat, nunc ſit frater; idemque ſperet, quę nunc ſoror eſt, aliquādo coniugem fore. Docet Lipſius fratres olim à puellis appellatos amatores ſuos, quibus dare conſueuerant: Sperare autem Lygdamum fore, vt Neęra amica ſecum legitimis nuptiis copularetur. Imò, inquit Statius in comment. in Catullū, fratris nomine poeta caſtum atque integrum amatorem ſignificat. Sed hanc illi ſententiam Lipſius eripuit ueram eſſe. Quamobrem in comm. in Tibullū palinodiam canit, & fratrem idem ait hic valere, quod mœchum. Ego dicam primum de uiro. Spoponderat Lygdamo Neęra ſe illi uxorē futurā, ſed antequàm id fieret, mutata ſen

tentia, vt eſt varium & mutabile fœmina, ad alterum obſcurum & ignotũ appulerat animum. Lygdamus id cum reſciſſet, amore ardens mouit omnem lapidem, vt nuptias illas diſturbaret, puellęque animum adeò ſibi conciliaret, ut alium uirum deſineret uelle. Inter cetera ad eam flectendam miſit illi Kal. Martiis tertium hunc elegiarum libellum, ex quò hæc omnia hauſta ſunt. Vtitur autem in eo poeta uiri & coniugis nomine, ut refricet Neçræ memoriam ſponſionis nuptiarum, qua Lygdamo ſeſe obligarat, & uinculi, quod ſolutá fide ſolui non poterat. Hæc de uiro. Veniamus ad fratrem, de quo ſunt pauca dicenda. Si.n. caſtà eſſe poteſt, quę habet cum aliquo ſtupri conſuetudinem, fateor Neçrę fratrem fuiſſe Lygdamum, ut matris Ammianum apud Martialem. Quod ſi hęc laus iis tantùm debetur, quę non peccant, nec faciunt amatoribus copiam ſui, ſanè obtinebo, uel Lipſio iudice, Neæræ, quam caſtam uocaret, non tribui à poeta mæchum, aut concubinum, ſed amatorem pudicum & integrũ, qui nihil obſcęnum ſpectaret, aut cuperet. Erit igitur, ut paucis concludam horum Tibulli uerſuum hæc ſententia. Accipies ab eo hoc munuſculum, Neçra, qui à te quondam lactatus, & verbis adductus tuis ſperauit fore, vt coniugio, & amplexu tuo frueretur, atque ob eam cauſſam te amauit vt uir: nunc autem cum alterius eſſe uis, tuerique ut par eſt, pudorem tuum, non abiicit ille quidem coniugii ſpem, ſed eo te interea amore proſequitur, quo frater ſororem ſolet.

Ex Catone maiore plures loci emendati.
Caput XXIV.

QVI appellũt animum ad veterum ſcriptorum libros emendandos, inque eo ſpectari cupiunt induſtriam ſuam, cùm aliis multis inſtructi eſſe debent egregiè, tùm verò diligentia ſingulari, qua nullum ſibi elabi è manibus ſinant numerum annorum, in quo ad calculum reuocando ſemel atque iterum digitos nõ fatigarint. Cum enim pręcipuè in vniuerſa annorum ratione peccatum ſit à veteribus librariis, atque adeò nihil æquè corruperit diuturnitas temporis, ac ea, quę erat in veterum libris tradita de temporibus; facilè fiet, vt, ſi quis tantulum de induſtria remiſerit, integerrima cenſeantur, quę erunt corruptiſſima. Nemo eſt omnium veterum, in quo emendando plus olei ac ſtudii poſitum ſit, quàm in Cicerone. In eo igitur ſi quod huiuſmodi uitium deprehendero, non dubito, quin tàm inſigni exemplo criticorum omnium diligentiam exacuam. In omnibus ergò, quos hactenus viderim, impreſſis codicibus Cicero in libro de Senectute Catonem maiorem de Q. Fabio Maximo ita loquentem inducit. *Eum colere cępi non admodùm grandem natu, ſed tamen iam ætate prouectum: anno enim poſt, quàm primùm conſul fuerat, ego natus ſum.* Dico hunc locum, qui tot cẽſores pręteriit, eſſe corruptum. Si enim Cato anno poſt, quã primùm conſul Q. Fabius fuit, natus eſt: anno igitur ab V.C. DCXXI. Lepido & Malleolo Coſſ. natus eſt. At illum ego anno Vrbis DXIX. ex hoc ipſo libello natum oſtendam Albino, & Maximo Coſſ. vt vel contra omnium impreſſorum codicum fidem legendum ſit; *Anno enim poſt primùm conſul fuerat, quàm ego natus ſum.* Principiò enim Cato de Liuio hæc dicit. *Vidi etiam ſenem Liuium, qui cum ſex annis ante, quàm ego natus ſum, fabulam docuiſſet, Centhone Tuditanoque Coſſ. vſque ad adoleſcen-*

tiam meam proceſſit ætate. Conſule faſtos, numera ſex annos, ſeptimum, quo natus eſt Cato, proximum ante Fabii conſulatũ inuenies. Deinde in eodem libello de Ennii morte hæc leguntur. *Anno undeuiceſimo poſt eius mortem hi conſules T. Flaminius, & M. Acilius facti ſunt. Ille autem Cæpione & Philippo iterum Coſ. mortuus eſt, cum ego quinque & ſexaginta annos natus legem Voconiã magna voce, & bonis lateribus ſuaſiſſem.* At à Lepido & Malleolo Coſſ. ad eos, quos modo dixi, qui conſulatum geſſerunt anno Vrbis DLXXXIV. anni tantùm quatuor & ſexaginta numerantur. Poſtremò ibidem legimus. *Sed redeo ad me. Quartum annum ago, & octogeſimũ.* Si ergò Cato anno V. C. DCIII, quo T. Quinctius Flaminius, & M. Acilius Balbus Coſſ. fuerunt, annos quatuor & octoginta erat natus, certũ eſt, quod nos diximus natum anno ante Q. Fabii conſulatum, qui fuit Vrbis. DXIX. Rurſus in eodem libello de Africano Maiore hæc leguntur. *Quam palmam vtinam dij immortales tibi, Scipio, reſeruent, ut aui tui reliquias perſequare, cuius à morte hic tertius & triceſimus eſt annus.* Hic quoq; legendum *quintus & triceſimus.* Quod quamquàm alii notarunt ante me, mihi tamen fuit repetendum, quia uideo à quibuſdam egregiam hanc, & neceſſariã emendationem in oram libri eſſe reiectam, perinde ac ſi verum eſſe vllo modo poſſet, aut Catonem fuiſſe eo tempore tàm prouectum ætate, quàm diximus; aut ab anno Vrbis DLXIIX. ad. DCIII. tres eſſe tantùm ac triginta annos. Cũ hæc animaduertiſſem peruenit ad manus meas Ciceronis liber de ſenectute calamo in membranis exaratus, in quo locus ille de anno, quo natus eſt Cato, ita erat ſcriptus ſine vlla litura, vt eum emendaui. Sic etiam habuiſſe memini duos manuſcriptos, quorum copiam fecerat mihi olim vir illuſtris, & ſupra quàm dici poteſt humanus atq; eruditus Ioannes Vincentius Pinellus magno litterarum incommodo nobis ereptus. His codicibus cum meo manuſcripto & altero impreſſo collatis magnum fructum cepi laboris mei. Quem fructum quia cum his omnibus, qui delectantur ſtudiis noſtris,

ſtris,eſſe communem volo, nõnulla ex iis quę obſeruaui, de eodem oleo,atque opera ſubiiciam.

Propoſitis quatuor cauſſis cur ſenectus miſera videatur, *Quarum*, inquit, *ſi placet cauſſarum quantum quaque valeat, quantũque iuſta ſit vnaquæque videamus*. Sic libri à Lambino & Gottofredo emendati. Cui autem non ſordeat hęc lectio prę illa, quam habebant tres illæ membranę? *Earum, ſi placet, cauſſarũ quanta, quàmq; iuſta ſit vnaquæq; videamus*.

In parte libri ſecunda vbi de Neſtore ſermo eſt. *Tertiam enim iam ætatem hominum vixerat*, membranæ omnes, *uiuebat*. Optimè: ipſe enim apud Ouidium Metamor. xii. Neſtor ait *Nunc tertia uiuitur ætas*. Et ex Homero. μετὰ τριτάτοισιν ἄνασσεν quartam autem ętatem non attigit.

Paullò poſt. *Vt enim infirmitas puerorum eſt, & ferocitas iuuenũ, & grauitas iam conſtantis ætatis; ſic ſenectutis maturitas naturale quiddam habet, quod ſuo tempore percipi debeat*. Negat Lambinus ſe vllis ĩ veteribus codicibus reperiſſe has voces (*enim, eſt, ſic*) quę tamen erant in tribus meis. Quare nihil muto.

Sic infrà in oratione Archytę Tarentini in voluptatem. *Hinc cùm hoſtibus clandeſtina colloquia naſci dicebat*, verbum, *dicebat*, extare negant in ullis veteribus codicibus. At extabat in tribus meis, vt voces, *Philoſophi, vobis*, in duobus illis locis è quarta libri parte. *Equidem non uideo, cur quid ipſe ſentiam de morte non audeam dicere uobis*. Et in calce. *Non uereor, ne hunc errorem meum mortui philoſophi irrideant*. Quare de omnibus veteribus codicibus nihil eſt facilè pronuntiandum. Sed redeo ad inſtitutum.

In tertia libri parte hæc leguntur. *Quorſum hæc? vt intelligatis ſi voluptatem aſpernari ratione & ſcientia non poßumus, magnam habendam ſenectuti gratiam, quæ efficeret, vt id non liberet, quod non oporteret*. Vitioſa loquutio eſt, & nemo non videt eſſe legẽdũ, *poßemus*, vt membranæ habent.

Infrà de Gallo, quem vocant manuſcripti C. Gallum. *Quàm delectabatur cum defectiones ſolis & Lunæ multò nobis ante prædiceret?*

diceret? Manuſcripti mei. *Quàm delectabat eum defectiones ſolis & Lunæ multò ante prædicere?* Oriuntur ſępè magnæ lectionum varietates ex vna litterula, vt hic ex voce, *eum*, mutata in, *cum*.

Idem. *Dictatoris iuſſu magiſter equitum C. Seruilius Ahala Sp. Mælium regnum appetentem, & occupantem interemit*. Etiamne occupantem? at negare uidetur ipſe Cicero, vt alios mittã, Philippica ſecunda extrema. *Spem quidem enim regni conceperat, deque eo conſilia inierat; ſed ijs nondum ſatis maturis oppreßus eſt*. Cum tribus igitur illis manuſcriptis lego. *Regnum appetentem occupatum interemit*. verè & appoſitè ad hiſtoriæ fidem.

In eadem parte. *Quem virum P. Craſſum, nuper Pontificem Maximum, quem poſtea M. Lepidum eodem Sacerdotio præditum vidimus?* Membranæ. *Quem uirum nuper P. Craßum Pontificem Maximum*, Quod probo: nuper enim & poſteà ſibi inuicem reſpõdent. Sic ſuprà. *Nihil Sex. Aelius tale, nihil multis annis ante T. Coruncanius, nihil modò P. Craſſus*.

In quarta libri parte. *Quod niſi ita accideret, meliùs & prudentiùs uiueretur*. m.ſſ. habebant. *Quod ni ita accideret*. Nec ſatis mirari poſſum uiros aſſiduè in Ciceronis lectione verſatos etiã ſine vlla veterum codicum ope hoc non uidiſſe; ſic enim Cicero loqui ſolet, cùm in hoc ipſo libro. *Quod quidem ni ita ſe haberet, vt animi immortales eßent*, tùm etiam in aliis, vt in ſecundo de diuinatione. *Quod ni ita eſſet, quì potuiſſet aſſenſu omnium dicere Ennius*, & ſæpe aliàs.

Sic etiam in huius libri clauſula legendum. *Hæc habui, de ſenectute quæ dicerem*, vt manuſcripti habent, & concluditur liber de amicitia. Sed non omnes intelligunt, quantum inter hanc & illam verborum collocationem interſit. *Habui hæc, de ſenectute, quę dicerem*.

Vbi de Arganthonio ſermo eſt, & in impreſſis legitur. *Arganthonius quidam Gadibus, qui octoginta regnauit annos, centum & viginti vixit*. membranę meę omnium, quibus utebar, optimæ

timę habebant, *Gaditanus*. Quod ne dubitem in Cicerone reponere facit Valerius Max.lib.8.cap.14. & Plin.lib.ſeptimo cap.48.Qui Arganthonium Gaditanum fuiſſe teſtantur. Alter ex Pinelli codicibus habebat, *grandis natu*, in quo videre eſt veræ lectionis veſtigia. Hæc hactenus. Reiiciemus reliqua in aliud tempus, vt tædium vitemus, quo affici lectores ſolent, cum huiuſmodi animaduerſiones toto, vt aiunt, ſacco effunduntur.

De menſe, & die, quo magiſtratum primi Conſules inierunt. Caput XXV.

CVM multa ſint in Romana antiquitate nondum ſatis illuſtrata, atque explicata, tum verò de anno, & die, quo primi Coſſ. Romę inieruut; ita eſt à multis hactenus diſputatum, vt res ab antiquis paullò obſcuriùs, quàm vellent poſteri, tradita maiorem adhuc deſiderare lucem videatur. Ac de anno quidem, vt arbitror, actum eſt. Semper exercebit hic locus doctorum ingenia. Priſcis illis Romanæ hiſtoriæ ſcriptoribus gratiæ, qui tantis illũ tenebris obduxere, vt nullam nobis earum diſcutiendarum ſpem reliquam fecerint. De anno igitur ſuum vnicuiq; vt dicitur: nec ego cuiquam, vt bonas horas cõſumat in illis conciliãdis, autor fuerim, & laborem ſuſcipiat irritum futurum. De die autem & menſe longè alio modo res habet, aut ego valdè fallor. Iniri enim ratio poteſt, qua veteres ſcriptores in concordiam redigantur, & omni liberentur mendacii ſuſpicione, in quam sũt vocati à doctiſſimis viris, qui in faſtos Romanos commentarios ſcripſerunt. Eam rationem à me excogitatam, imò hauſtam veriùs è veterum fontibus proponere in hoc capite inſtitui; vt ſi fortè doctis viris probabitur, ſtudioſi antiquitatis hac ſaltem in parte meo beneficio æſtuare deſinant. Afferam autem primo loco in medium inter ſe pu-

gnantes veterum ſententias,quæque contra eas dici ſolent: deinde vt verę omnes ſint,aut eſſe poſſint,oſtendam. Plutarchus vnus quod ſciam è veteribus omnibus ſcriptoribus diē notauit, quo die primi conſules inierunt. Eum diem Kal. Ianuarias fuiſſe ſcribit problem: Romano.xix. Quicumque illi fuerunt,à quibus hoc proditum eſt.(Nam Plutarchus quidē non admodùm probari ſibi hanc ſententiam haud obſcurè prę ſefert)eos igitur errare vehementer putant uiri docti.Anno enim demùm ab V.C.DC. magiſtratum inire Coſſ. cœperunt Kal. Ianuariis. Alia igitur ratio, qua ad rei propoſitæ cognitionem perueniamus,ineunda. Eſt autem vna reliqua, vt ex die,quo imperium regibus eſt abrogatum , coniecturā faciamus de die,quo primi Coſſ.inierūt, Nam aut idem erit, vt velle videtur Dionyſ. Halicarn. aut certè illi proximus. Regisfugium ex Ouidio & vetere Kalendario incidit in mēſem Februarium. Quamquàm eſt inter autorem Kalendarii & Ouidium de die vno diſſenſio. Nam Ouidius Regisfugiū coniicit in a.d.vii.Kal.Mart. Vetus autem Kalend. in a.d.vi. id eſt in diem poſterum. Vt vt eſt , ne his quidem aſſentiūtur magni uiri. Niſi enim eos fallit Plutarchus in Poplicola, Brutus conſul in pugna cum Tarquiniis cecidit pridie Kal. Martias,eius ipſius anni quo inierat conſulatum, vt nemo non videt;alioquin anno elapſo,& altero in eius locum creato Brutus in acie conſul non cecidiſſet. Quid autem veri minùs eſt ſimile,quam tantas res,quantæ ab eo in cōſulatu ſunt geſtæ, quinque diebus,aut ſummùm ſex geſtas dicere ? Sed eſt in faſtis Ouidii alter locus , vbi de regis fuga mentio fit lib.v. extremo.

Quattuor inde notis locus eſt , quibus ordine lectis
Aut mos ſacrorum, aut fuga regis ineſt.

Hęc eſt pleriſque omnibus ſacra anchora,quę poteſt Macrobii etiam teſtimonio confirmari. Is enim libro primo Satuma-

turnaliorum cap. xii. prodit nonnullos in ea fuiſſe ſententiã, vt exiſtimarent Iunium menſem Iunii Bruti, qui primus Romę conſul fuit, vocabulo appellatum, quod hęc menſe, id eſt. Kalendis Iuniis pulſo Tarquinio ſacrum Carnæ deę in Cælio monte voti reus fecerit. Sed hanc quoque ſententiam refellere leue, opinor, negotium eſt. Cum enim tradat Dionyſ. illi anno, quo reges exſilio ſunt mulctati, quatuor menſes defuiſſe, qui eiectos credunt menſe Maio extremo, aut Iunio ineunte, illi fatentur Septembrem, aut Octobrem primum per ea tempora exorientis anni menſem fuiſſe. Quod mihi videri ęquè nouum ſolet, atque illis primos Conſules iniiſſe illo æuo Kal. Ianuariis. His accedit, quòd hę ipſæ notę. Q. R. C. F. de quibus ſcribit Ouidius, iterum leguntur in vetere Kalendario, cum tamen ſemel tantũm eiectos reges in exiliũ conſtet. Poſtremò, ne diutius diſſimulem, fuga illa, qua de hic agitur, nihil ad Tarquinium facit, ſed ad Regem ſacrum ſiue ſacrificulum, qui bis quotannis peractis in Comitio ſacris quibuſdam, fuga ſe inde proripiebat. Quem morem vetuſtatis tenebris obrutũ atque inuolutum primus reuocauit in lucem decus noſtri æui, optimeque de litterarum ſtudioſis meritus Ioſephus Scaliger notis in Feſtum, quę legendę sũt. Ego hoc tantùm moneo notas illas longè ſecus interpretatum Varronem & Feſtum, atque Ouidium. Vt enim hic putat illis ſignificari, Quando Rex Comitio Fugit; ſic Varro, & Feſtus, Quando Rex Comitiauit Fas. In his verbis nulla eſt fugæ mentio: in ſuperioribus ſi qua eſt, ea nõ ad Tarquinios, vt dixi, ſed ad Regem ſacrorum pertinet, de quo à nobis nõ eſt ſermo inſtitutus. Hac igitur poſtrema omninò reiecta duæ ſunt reliquæ diſcrepantes ſententię, vna Ouidii, altera Plutarchi, vel, vt dicam veriùs, quorundam, quorum nomina, vt ſolet in eo libro, inuoluit ſilentio Plutarchus. Eas vt conciliemus, intelligendum eſt menſes in anno veteri non eodem fuiſſe, quo nunc ſunt, ordine collocatos, ſed ita vt Ianuarium anni caput ſtatim exciperet Martius, Februarius

autem reiectus in extremum locum quaſi agmen clauderet: idq́ue manſiſſe vſque ad Decemuiros, qui primi eum, quem nunc in anno obtinet, locum Februario tribuerunt. Hoc docet Ouid. 2. Faſtorum his verſibus.

Sed tamen antiqui ne neſcius ordinis erres
Primus vt eſt Iani menſis, & ante fuit.
Qui ſequitur Ianum, veteris fuit vltimus anni
Tu quoq́ue ſacrorum Termine finis eras.
Poſt modò dicuntur ſpatio diſtantia longo
Tempora bis quini continuaſſe uiri.

Sed vulgus, & eum ſequuti uiri quidam docti, vt duos mẽſes additos à Numa anno Romuli; ſic eodem, quo nũc ſunt, ordine additos crediderunt. A qua opinione, vt aliena à vero monet Ouidius ut nobis caueamus: qui prætereà cũ Terminalia etiam ante Decemuiros menſe Februario ſcribit celebrata, docet hoc ampliùs; menſem ita eſſe tranſlatum in alium locum, vt unà cum eo ſacra etiam, & feſti dies, ſtatęq; cærimonię transſerrẽtur, vt Lupercalia, vt Quinalia, ut Equiria, ipſumq́ue adeò Regisfugium. Vnde fit ut Reges, qui, ut norunt omnes, ante creatos Decemuiros Romæ eſſe deſierunt, fuerint eiecti in exſilium non. vi. Kalendas Martias, ut nunc eſt Februarius collocatus, ſed ſexto Kal. Ianuarias, ut ueteres, menſes digerebãt. Quæ res ut magnas non animaduerſa turbas dedit, ita eas notata conferet in tranquillum. Nam ut uerum ſit, quod tradit Plut. Brutum conſulem pridie Kal. Martias ab Arunte cæſum; nihil impedit, quin omnia geſſerit, quęcumq́ue ei tribuuntur ab hiſtoricis, cum dies minimùm quatuor & triginta ſint interiecti inter initum conſulatum, & cædem. Quamquàm & Plutarchus ſequi ſamam uidetur, & oſtendit Macrobius fuiſſe, qui crederent Brutum uixiſſe diutiùs. Iam uerò quod obiicitur de Kalendis Ianuariis dilui facilè poteſt. Non enim eſt nouum, ut ſumma fiat

rotunda,

rotunda,& certum inſigneque res capiat initium,non modò paucorum dierum, ſed ne multorum quidem annorum rationem habere: nec quiſquam eſt in Romana hiſtoria tàm hoſpes,qui hoc ignoret: Et ego aliquando in Græca apud Diodorum triginta totos annos excurrere obſeruaui. Quid igitur mirum,quod.vi.Kal.Ianuarias eſt actum, id ipſis Kalẽdis, & primo anni vertentis die actum dici? Fateor tamen quos ita ſenſiſſe tradit Plutarchus, non omni ex parte rectè ſenſiſſe.Quod enim dixerunt iniſſe primos conſules Kal. Ianuariis more à ſcriptoribus omnibus vſurpato, quamquàm .vii. aut vi.Kal. inierunt,caret omni omninò reprehenſione. Quod autem ne ipſi quidem eum,quem notat Ouidius,menſium ordinem obſeruarunt, in eo aberrarunt à recta via, vt etiam in altero,quod eos clam fuit Ianuariũ iam inde à Numa primum fuiſſe anni menſem,vt nihil fuerit opus vera falſis miſcere ad huius rei cauſſam quęrendam. Quod autem ſcribit Macrobius, non ea infirmat, que à nobis ſunt dicta de mẽſe, & die, quibus reges in exſilium ſunt acti,ſed quod Plutarchus ſama celebratum teſtatur, Brutum interemptum pridie Kalendas Martias.Non enim illorum Macrobii verborum ea eſt,quam plerique eſſe putant, ſententia:Iunium Brutum Kalendis ipſis Iuniis extorſiſſe regnum Tarquiniis, & re geſta ex ſententia Carnę Deæ votum perſoluiſſe: ſed hoc tantùm dicit,ſacra his Kalendis Carnæ facta ob pulſos Tarquinios.Ita vt Brutum, ſi hæc vera ſunt, ea die viuere & valere fuerit neceſſe,pellere etiam Tarquinios non fuerit.Et affert Macrobius cauſſam ſanè bonam, quamobrem Brutus in eam demum diem voti ſe ſponſione obligarit: Carnam enim uitalibus humanis prꝗeſſe credebant,petebantque ab ea,vt iecinora & corda, quęque ſunt intrinſecùs viſcera,ſalua conſeruaret. Et quia cordis beneficio,cuius diſſimulatione Brutus habebatur, idoneus emendationi publici ſtatus extitit, hanc deam, quæ uitalibus præeſt, templo ſacrauit. Sed ne eà quidem cauſſa, quæ nunc mihi venit in mentem,

abhorret

abhorret à vero, Suſpicari enim licet, Brutum Kalendis Iuniis ſacra feciſſe, vt quo menſe per vim ac ſcelus regnum Superbus inuaſiſſet, eodem gratiæ Diis agerentur ob Tyrannum pulſum, & vindicatam ſua opera patriam in libertatē. Regnum autem à Superbo occupatum menſe Iunio teſtatur Ouid. lib. vi. Faſt. & innuit Dionyſ. lib. ii. cum ſcribit, illi anno, quo ſunt reges pulſi, quatuor circiter menſes defuiſſe. Scio ab aliis hos menſes anno Olympico tribui, ſed eorum ſententiam eſſe alienam à vero in commentario de temporibus Athenienſium fuſiùs oſtendam. Nunc reliquum eſſet, ut eum nodum ſoluerem, quem nexuit Ouidius de die uno à vetere Kalendario diſſentiens: ſed fateor ingenuè non habere me, qui eos ſcriptores redigam in concordiam.

Horatij loci duo illuſtrati, vnus Appuleij emendatus.

Caput XXVI.

NEREVS apud Horatium libro primo in ode, qua Troiç excidium vaticinatur, his Parim alloquitur verſibus.

Ne quidquam Veneris præſidio ferox
Pectes cæſariem, grataq; fœminis
Imbelli cithara carmina diuides.

Neminē eſſe puto, qui ignoret hęc ab Homero eſſe, apud quem Iliadis. 3. Hector illum ipſum Parim Menelai congreſſum fugientem acerbè increpat.

Οὐκ ἄν τι χραίσμῃ κίθαρις, τάτε δῶρα ἀφροδίτης,
ἥτε κόμη, τό, τε εἶδος. --- -----

Sed prætereà operæ pretium eſt diligenter attendere, quàm acutè Horatius uiderit, quid in Homero deſiderari

poſſet. Si enim comam alere crimen eſt, aut iure alicui uitio verti poteſt, quid eſſe dicemus, quod Gręcos ſuos Homerus tàm frequenter καρηκομόωντας appellat? aut quam eos excuſandi rationem inibimus, ſi Paris iure accuſatur? Vnum hoc patet effugium, ut dicamus uitio dari nimiam in comendą cęſarie diligentiam, & ſtudium, quòd prætermiſſum ab Homero expreſſit Horatius, dum Parim accuſat, quod permiſſis rebus omnibus Veneri, omni cura ſoluto ſummum eſſet negotium pectere cæſariem. Huic additur alterum crimen, quòd cithara imbelli grata fœminis carmina diuideret. Nõ enim ut apud Homerũ Achilles, egregia canebat illuſtrium uirorum facinora; ſed amores & nugas, quę mollem, corruptum, & ab omni re ſeria abhorrentem animum arguerent. Quæ fuit cauſſa veteribus eam citharam fingendi Parim à Venere dono accepiſſe, vt eſt apud Photium in excerptis è lib. 7. nouarum Ptolemęi hiſtoriarum (nam quod ſex tãtùm libros ſcripſiſſe idem tradit, Typographorum erratum eſt) Eam citharam diligenter aſſeruatam Ilienſes Magno Alexãdro oſtendere cum vellent, ille, vt ſcribit Plutarchus, ἐλάχιστα φροντίζειν ἐκείνης ἔφη, τὴν δὲ ἀχιλλέως ζητεῖν, ᾗ τὰ κλέα, καὶ τὰς πράξεις ὕμνει τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐκεῖνος. Quid ſit autem apud Horatium carmina cithara diuidere ſunt fortaſſe, qui neſciunt; non eſt tamen difficile oſtendere. Veteres enim nõ carmina ſolùm ſociabant neruis, ideſt voce ſimul, & cithara canebant; ſed erat, cum aſſa voce pronuntiatis verſibus, proximè aſſis fidibus canerent, atque eo diuortio diuiderẽt verſus, & quaſi ſecarent in plures partes, id quod hodieque in frequenti uſu eſt, & fuiſſe antiquitùs Appuleius oſtenderet, ni corruptiſſimus eſſet locus Floridorum libro. 2. ubi de Bathylli ſtatua ſermo eſt citharœdico ſtátu. *Læua, inquit, diſtantibus digitis neruos molitur, dextra pſallentis geſtu ſuo ſuſcitabulam citharæ admouet, ceu parata percutere. Cum vox in cantico interquieuit; Interim canticum uidetur ore tereti, ſemihiantibus in conatu labellis eliquare.* De hoc loco ita ſentio legendum, *pſallentis geſtu ſuſcitabulum*

bulum citharę admonet, ceu parata percutere, cum vox in cantico inter quierit. Interim canticum uidetur, & quæ ſequuntur. *Suſcitabulum*, plectrum eſt, *canticum* verſus: dicit aſſa uoce pronũtiatos, qui tunc diuiduntur, cum uoce interquieſcente cithara percutitur. Vix eſt, ut alius reperiatur locus, quo uerſuum Horatii ſententia magis illuſtretur.

Dubitatum de eo, quod tradit Lipſius, tres Apicios gulones fuiſſe. *Caput XXVII.*

VENIENT Apicii quoq; in Varias meas, qui tàm feliciter gulę indulſere, ut ob eam vnam cauſſam eorum nomen poſteritati ſit propagatum, cum innumera fortium, & pręſtantium uirorum in obſcuro ſint. Sed pręſtat inter homines eſſe de nobis ſilentium, quàm eorum ſermonibus abiici nos infra homines, atque ea tantùm gratia nominari, vt ſimus diutiùs infames. Hos gulones aut uentres magni uiri tres fuiſſe docent, neque ego repugno, cupio tantùm mihi eximi ſcrupulum, qui me malè habet, nec firmiter illis patitur aſſentiri. Athenęus enim lib. primo duos fuiſſe notat Apicios, alterum Tiberio, alterum Traiano imperante: Libro autem quarto ſcribit in hanc ſententiam. παρὰ δὲ Ῥωμαίοις μνημονεύεται, ὥς φησι Ποσειδώνιος ἐν τῇ ἐνάτῃ καὶ τεσσαρακοστῇ τῶν ἱστοριῶν, ἀπίκιόν τινα ἐπὶ ἀσωτίᾳ πάντας ἀνθρώπους ὑπερηκοντικέναι. οὗτος δ' ἐστὶν ἀπίκιος ὁ καὶ τῆς φυγῆς αἴτιος γενόμενος Ῥουτιλίῳ τῷ τὴν Ῥωμαικὴν ἱστορίαν ἐκδεδωκότι τῇ ἑλλήνων φωνῇ. περὶ δὲ ἀπικίου τοῦ καὶ αὐτοῦ ἐπὶ ἀσωτίᾳ διαβοήτου ἐν τοῖς πρώτοις εἰρήκαμεν. Si igitur Apicius is, de quo hic ſcribit Poſidonius, alius eſt ab illis duob. quorum primo libro mentio eſt facta, fallitur proculdubio Athenæus, nec ſibi conſtat, cum ſcribit de vno Apicio eſſe actum in ſuperioribus libris. Sin autem is, quo de hic ſermo habe-

habetur, alter eſt illorum, vt volunt interpretes, nemo nō videt, quid ſequatur. His accedit, quod eodem encomio Poſidonius Apicium hunc ſuum, quo Plinius eum, qui ſub Tiberio vixit, proſequitur. Ille enim Apicium ait omnes homines luxuria ſuperaſſe; hic autem lib. x. cap. 48. eum vocat nepotū omnium altiſſimum gurgitem. Poſtremò quantum intelligere ex veteribus ſcriptoribus poſſum, P. Rutilius Rufus, qui conſul fuit anno V. C. DCXLVIII. cum Q. Mutii Proconſulis legatus Aſiam à publicanorum iniuriis defendiſſet, equeſtri ordini inuiſus, penes quem iudicia erant, repetundarum dānatus in exſilium miſſus eſt. Autores Valerius Maximus, Aſconius, alii; nec quemquam inuenio pręter Athenæum, qui huiuſce rei culpam cōferat in Apicium. Vix in re tàm obſcura audeo proferre in medium coniecturam meam, quam video eſſe admodùm infirmam; ſed proferam tamen timidè, vt ſoleo: paratus illi aqua & igni interdicere, ſi minùs doctis viris placuerit. Narrat Oroſius lib. 7. cap. 3. ex Suetonio in Auguſto cap. 42. anno eius imperii. 48. tàm diram famem Romanos preſſiſſe, vt Cæſar laniſtarum familias, omneſque peregrinos, ſeruorum quoque maximas copias exceptis medicis & pręceptoribus trudi vrbe pręceperit. Idem à Dione memorię proditum eſt lib. lv. in actis annis DCCLIX. qui addit plebem præter tributa & incendia fame quoque vexatam multa palam de rebus nouis loquutam, multos noctu libellos propoſuiſſe, quorum omnium autor P. Rufus ferebatur, cum alii, qui ſtudebant rebus nouis, eius nomine abuterentur: ne autem malum ſerperet latiùs, præmia indicibus propoſita, & quoſdam delatos. Suſpicor ego hanc annonę caritatem Apicium præcipuè iugulaſſe; gulam enim petebat, cui ſe ille addixerat. Eum igitur ſi quis alius clam libellos propoſuiſſe. Et quia fama erat P. Rufi opera id fieri, eum pulſum in exſilium alienę temeritatis pęnas dediſſe, atq; hoc narrare Athenæum. Video quid poſſit opponi, quamquàm hic Rufus erat, non continuo aut Rutilium, aut hiſtoricum

fuiſſe:non conſtare de eius pœna,aut de crimine Apicii. Fateor. Sed ſi hæc omnia mihi eſſent explorata, non ego mediusfidius hanc eſſe dicerem infirmam coniecturam. M. Antonius Muretus in notis ad Taciti annal. lib. 4. putat, tertii cuiuſdam Apicii eſſe eos libros,qui extant de re coquinaria: quod mihi nec affirmare,nec refellere in animo eſt. Auctariũ huius capitis quęſtio erit de nomine huius Lurconis,qui Apicius cognomento eſt dictus. Dio lib.lvii. qui ſub Tiberio vixit,eum M.Gabium vocat. Scholia autem vetera in Satyrã quintam Iuuenalis Apicium quendam Gabbam memorãt, qui ſub Tiberio Scurra nobilis fuerit. Quamquàm in quibuſdam Iuuenalis codicibus Galba eſt, non Gabba in eius Satyrę verſu quarto.

--------*Nec vilis Galba tuliſſet.*

De corrupto Ciceronis loco in oratione pro Seſtio ſententia. *Caput XXVIII.*

QVAE venia dari medicis ſolet, cum ægrum à reliquis & à ſe deſperatum curandum ſuſcipiunt,ſi quid illi humanitus accidat, eam mihi in pręſentia dari poſtulo ad corruptiſſimũ & propè depoſitum Ciceronis locum in oratione pro Seſtio manus admouenti;vt ſi eum ſanitati minùs reſtituero,ea res mihi fraudi ne ſit. In ea,quam dixi,oratione ſummus orator Gellium hominem impuriſſimum vexans omnibus contumeliis, hoc illi obiicit inter cetera,quod deuorato demum patrimonio ad litterarum ſtudia animum appuliſſet,aut ſaltem appuliſſe ſimularet,nec tamen in re ad philoſophorum regulam tenui poſſet ventri imperare,ſed anagnoſtas,& libellos pro vino ſæpe oppignararet. *Poſt quàm,* inquit, *rem paternam ab idiotarum diuitijs ad Philoſo-*

phorum regulam perduxit, Græculum ſe atque otioſum putari uoluit. ſtudio litterarum ſe dedit. Nihil ſanè à te iuuabant; anagnoſtæ; libelli etiam pro uino ſæpe oppignerabantur, manebat inſaturabile abdomen, copię deficiebant. In illis verbis, *nihil ſanè à te iuuabant*, hæſerunt omnes docti; & cum eſſe corrupta conſtaret emendare conati ſunt. Quidam, *Attæ iuuabant*, repoſuerunt; alii *à re iuuabatur*, Vel *te iuuabant*, alii alia, quę aſcribere oĩa nihil eſt opus. Attam volunt Epigrammatum ſcriptorem fuiſſe. Quid autem, vt alia pręteream, Epigrammatum ſcriptori cum Gellio, qui ſe philoſophum videri volebat? Si ſeruus fuit, cur non oppigneratus, vt anagnoſtę? cur domino epigrammata ſcripſit, non libros de philoſophia? Voluit ſcilicet eius inopiam leuare ſcribendo. Eſto. Mihi nihilominus placet, vt fit, coniectura mea, qua minimùm recedo à veteris lectionis veſtigijs, & hunc Attam, ſi ſeruus eſt, verſum littera vna mutata manumitto. Scribo igitur. *Nihil attenuabat*, aut *nihil ſanè attenuabat*, vt hoc dicat Cicero. Nolite putare gurgitem hunc patrimonii repentè factum philoſophum, quidquam de ſumptibus remiſiſſe: imò cum ipſi luxus & libido nihil reliqui, præter anagnoſtas, & libellos feciſſet, hi ipſi pro uino ſæpe oppignerabantur; nec cenſu in ventrem demiſſo expleri abdomen poterat. Tenues ſumptus latinè dici nemo eſt, qui neſciat. Attenuandi verbo vtitur Horatius & alii. De huius igitur loci emendatione ita ſentio.

Lis de Scaptenſula inter Lambinum, & Giſanium dirempta.
Caput XXIX.

VERSVS Lucretii eſt è libro. vi.

Quales expiret Scaptenſula ſubter odores.

in eo Lambinus putat legendum *Scapteſula*, Stephanum ſequutus, qui eundem locum σκαπτησύλην nominat. Giſanius contrà à *Scaptenſula* diuelli non poteſt; Primùm quia ita habent veteres omnes Lucretii codices, & præterea Feſtus, qui in hac uoce verſum Lucretianum adducit in mediũ. Deinde quia Stephanus Scapteſulam ſuam in Thracia collocat, Feſtus autem Scaptẽſulã in Macedonia. *Scaptenſula*, inquit, *locus, vbi argentum effoditur in Macedonia.* Sed mihi ſententiam vtriuſque accuratè perpendenti cùm Latinus, tùm Græcus ſcriptor vnum idemq; opidum ſignificare uidetur. Opidum inquam; neque enim mihi dubium eſt, quin Scaptenſulam dixerit Lucretius pro iis metallis, quę erant ad Scaptenſulam. Quod autem ad regionem, aut prouinciam ſpectat, in qua collocatur; facilè, mea quidem ſententia, poſſunt inter ſe conciliari. Cum enim Philippus, & Alexander Macedoniæ fines vltra Neſſum amnem non produxerint, vt eſt in Strabonis Epitome libri ſeptimi, Gręci quidquid erat trans Neſſum ad Orientem, Thraciam appellarunt, in qua regione fuiſſe videtur Scaptẽſula. Romani autem Macedoniam ſubactam magis adhuc ampliarunt, vt Liuius teſtatur, qui cum à L. Paullo in quatuor regiones diuiſam fuiſſe prodat, vnam ait, eamq; primam fuiſſe, quod agri inter Strymonem, & Neſſum amnem eſſet: acceſſiſſe huic parti trans Neſſum ad Orientem verſum, quà Perſeus tenuiſſet, uicos, caſtella, opida, præter Aenum, & Maronem, & Abdera. In iis autem opidis erat etiam Scaptẽ

ſula:

ſula:vt mirum non ſit,ſi qua eſſe uidetur inter latinos & Græcos ſcriptores controuerſia. Non modò autem Stephanus, ſed & Marcellinus & Plutarchus, ille in Thucydidis, hic in Cimonis vita in Thracia collocant σκαπτὴν ὕλην. Ita n.vterque appellat nomine diuiſo,vt Pauſanias μεγάλην πόλιν quā Strabo & alii μεγαλόπολιν. Addit Marcellinus eā fuiſſe vxoris Thucydidis patriam,quę metalla poſſederit. Ex quib.omnibus intelligere eſt unum idem fuiſſe opidum Scaptenſulā, Scapteſulam,σκαπτησύλην, & σκαπτὴν ὕλην. N.autem illud, quod expungit Lambinus è nominę Latino, ſi Græcum ſpectemus,dubio procul eſt ſuperuacaneum: ſin autem quàm multa in Græcis nominibus latinè vertendis licere ſibi noſtri voluerint,perpendamus;nemo erit,qui vna litterula Grę co nomine ab eis interiecta nihil noui accidiſſe non animaduertat. Ferri igitur poteſt vtrumque; ſed tamen vt Scaptenſulam præferam,facit manuſcriptorum Feſti, & Lucretii librorum conſenſus,quem Criticis omnibus magni ſemper faciendum cenſeo. Sed penè reliqui in legentium animis ſcrupulum, quamquàm exilem, tamen eximendum. Plutarchus enim prodere videtur fuiſſe ad Scaptenſulam auri metalla; Feſtus autem argenti. Sed fortaſſe Feſti ęuo illa deſita erant; & exhauſta,hęc autem ſola reliqua.

Appuleij locus vnus, alter Claudiani ex ANTONII QVAERENGI *ſermonibus emendatus.*
Caput XXX.

ANTONII QVAERENGI, quem miſſum honeſta miſſione ſummus Pontifex vt ſpectatę virtutis veteranum denuò euocauit: eius igitur eximiam quandam, excellentemque doctrinam cum incredibili humanitate coniunctam memoria cum recolo, facere non poſsum, quin vnà cupiam reſpondere uirtuti eius fortunam, & feram iniquo animo iacturam, quam illo amiſſo grauem patria & ſtudioſi omnes fecerunt. Erat enim Quærengi domus templum quoddam eruditorum celebre ac frequens, ipſe quaſi oraculum omnibus reſpondens, non ut ille λοξίας per ambages, ſed clarè & ſine vlla hęſitatione, vt de quibus conſuleretur, ea videri poſſet recèns meditatus. Erat autem id eò magis mirum, quòd non in arte una aut altera, ſed in omnibus, quę ſunt libero homine dignæ, hoc præſtabat. Ac de ceteris quidem fortaſſe erit grauius, quamquàm non uerius, eorum teſtimonium, qui eas profitẽtur. Mihi verò de iis, ad quas cum mea me natura duxerit, ita hæreo, vt ne expertis quidem aliarum artium illecebris diuelli poſſim, atque abſtrahi, licet ſanctè affirmare, tantum eſse eum repertum, quantum de facie norim adhuc neminem. Quare ad eum ſæpe ventitabam, & duce utebar ad illud faſtigium ſtudiorum meorum, ad quod omni ope niti non deſino. Memini cum ad eum ueniſſem ſalutatum, deque mea de Appuleii Floridis ſententia ſermo fortè incidiſſet, interrogari me ab eo his verbis. Ecquid ſcis, Contarene, Platonis ſectatorem Appuleium fuiſſe? Obſecro, inquam, eſtne hoc tàm obſcurum, ut ex eo quęrendum putes, qui

eius

eius libros legerit? Hoc quoque igitur, inquit, fatebere, tritum ab eo Platonem, ac peruolutatum. Verò inquam. Quid eſt igitur quod cum Plato in Protagora Hippiam Sophiſtã Elæum fuiſse tradat, Appuleius Floridorum libro ſecundo ſub initium patriam eius ait ignorari? Hic cum hęrerem, breui mora interiecta, Tenes, inquit, opinor, eius verba. *Et Hippias è numero Sophiſtarum eſt, artium multitudine prior omnibus, eloquentia nulli ſecundus. Aetas illi cum Socrate: patria vel genus ignoratur.* Ipſa, inquam, ſunt, & quidem non modò in impreſſis, ſed in manu etiam ſcriptis codicibus concepta ad eundem modum. Vide igitur, inquit, ne ſint omnes corrupti, & illa quoque ſublata loquendi inſolentia, *patria uel genus*, ſit legendũ. *Patria Elis: genus ignoratur.* Viſus eſt ipſe rem acu tangere, emẽdatio autem indigna, quæ apud me eſſet in arcanis. Quambrem ſtatui cum Appuleii ſtudioſis eam communicare, & bona fide, vt ſolitus ſum, autori, quamquàm non exigenti, acceptam ferre. Ab eodem alterum in Claudiani Panegyrico de.iv. Honorii Auguſti conſulatu reſtitutum locum vt operis Colophonem libet apponere. Eius emendatione ita ſum imbutus. Priuati ciuis, & imperatoris longè alia ratio eſt. Ille enim quæ agit, quæ cogitat, quę diſcit, ſi quando refert ad priuatum commodum, nulli eſt culpæ affinis: hic autem peccet in populum, ni ſemper, vt metam, publicam vtilitatem habeat propoſitã. Annui. Iure igitur Claudianus poeta ſanè bonus, & grandis in primis Theodoſiũ, cum monitis formaret Honorium filium, cui mundi habenas erat traditurus, inducit ſuadentem, vt quod ſibi alii diſcebant, id ipſe orbi diſceret illis verbis.

Diſce orbi, quod quiſque ſibi.--

Hic ille finem dicendi cum feciſſet, licetne, inquam, rogare, quò tendas? Ille renidens, non licet. Iam enim quò inſtitueram, perueni. Ain verò? at ego non aſſequor; Et tamen

ſuſpica-

ſuſpicabar non de nihilo hunc eſſe ſuſceptum ſermonem. Volui, inquit, percipi abs te huius hemiſtichii ſententiã, corruptela adhuc latente in omnibus codicibus obſcuratam: illi enim ita habent.

Diſce orbis, quod quiſque ſibi.--

Quorum verborum ſenſum nullum eſſe tute uides. Sic mihi uir ille omni laude digniſſimus veram & germanam veteres ſcriptores corrigendi rationem monſtrabat.

GRAECORVM VERBORVM INTERPRETATIO.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

NE quis eſſet, qui ab his Varijs legendis ideò abſterreretur, quòd nullam videret eſſe appoſitam Græcis verbis interpretationem, dedi operam, vt à uiro docto Latinè uerterentur, cum Autori alijs curis diſtricto huius laboris ſuſcipiendi otium non fuiſſet. Hanc etiam partem lector boni conſule.

pag. 5.

Καὶ τάδε, Atque hęc in Italia gerebantur ſociali bello, quod hactenus exarſit, quoad acceſſit Italia vniuerſa ad Romanam rempublicam, Lucanis & Samnitibus tunc exceptis. Nam poſtea hi quoque, opinor, ſunt voti compotes facti. Diſtribuebantur autem in tribus, vt reliqui iam ciuitatem adepti.

pag. 7.

δύο δ' ἔτη. Manſerunt in belli ſocietate biennium, uſque ad partam eam, ob quam bellum gerebant, communionem

pag. 8.

Καὶ οἱ μὲν. At Cinnani miſceri ſe omnibus tribubus clamore flagitabant.

pag. 9.

ὑπηγάγετο δὲ. P. Sulpicium tribunũ pl. perpulerat mul-ta promittendo, ad operam ſibi in hac re præſtandum, no-uiſque Italicis ciuibus, quorum erat in ferendo ſuffragio cõ ditio deterior, ſpem dabat, ſe in omnes tribus eos diſtribu-turum.

pag. 11.

τοῖς δὲ ἄλλοις. reliquis libertis ſerò, & multò poſt Ap-pius popularis ferendi ſuffragii ius dedit

ibid.

ἶσιν. Iſim ſimul, & iuſtitiam.

pag. 13.

αὐγουστεῖον. Auguſtęum dictum eſt, quia Idibus Octobris regionum pręfecti & Sebaſtophori choreas in Auguſtęo du cebant, vt in taberna, in Tiberii honorem.

pag. 25.

εἶπεν οὖν. Dixit igitur Iuppiter. Ego, inquit, huic rei finem imponam.

pag. 27.

Εν Σάι γοῦν. Quamobrẽ in Sao in Mineruæ templi veſti-bulo ſculptus erat infans, ſenex, tum accipiter, deinceps pi-ſcis, poſtremò equus Fluuialis. Significabat autem Symbo licè. O naſcentes & intereuntes *διογέρον.* Accipitre autem deum ſignificant; piſce odium ob mare, vt dictum eſt; hippo potamo autem impudentiam.

pag. 28.

Καὶ μὴν. Quin etiam in Aegypti Dioſpoli in templo, quod atrium appellatur, expreſſus erat inſans ortus nota, interitus autem ſenex, Dei rurſus accipiter, vt piſcis odii, & altera ſi-gnificandi vi Crocodilus impudentię. Videtur igitur totum hoc Symbolum coniunctum hoc ſignificare. O nati, & inte reũntes deus odit impudentiam.

ibid.

ἐδήλου δὲ. Significabat autem allegoricè. O nati & inte-reuntes

reuntes deus odit impudentiam. Nam infans quidem ortus eſt nota, interitus autem ſenex, accipitre autem &c.

pag. 29.

ὀυκ. Non hominis, ſed bruti alicuius forma eſſe.

pag. 30.

μετὰ ταῦτα. Poſt hęc. Sylla audito Flaccum ab aduerſa factione conſulem creatum cum copijs Ionium tranſmittere, verbis quidem aduerſus Mithridatem ſed reapſe aduerſus ſeipſum, vt obuiam iturus in Theſſaliam magnis itineribus contendit.

ibid.

συνεξέπεμφθη. miſſus eſt Fimbria quæſtor cū Valerio Flacco conſule, cui erat mandatum bellum Mithridaticum.

ibid.

Καταστασιάσας. Conſule per ſeditionem in Bithynia interfecto, ipſe dux eſt creatus.

pag. 37.

De Cottabo vtentibus quærebatur, quem ratus quidam ex præſentibus medicis eorum eſſe, qui ad ſtomachum purgandum vino ſe ingurgitantes vomunt, id eſſe ab antiquis traditum negauit, neque ſcire ſe veterū quempiam hac purgādi ratione vſum eſſe. Quamobrem Eraſiſtratum Iulietem in opere de vniuerſalibus medicinę pręceptis eos reprehendere, qui hęc faciant; oſtendens eo conatu lædi oculos, & aluum cohiberi.

pag. 40.

τοῦ κύκλου. Vrbis ambitus cuſtodiis firmatus trium, & quadraginta erat ſtudiorum. Sine vlla autem cuſtodia pars inter longum murum, & Phalerium ſita.

pag. 41.

Τειχῶν. murorum.

pag. 42.

τὰ τοῦ πω. pomerii fines.

ἀπὸ τῶν ὀι. ab auibus.

pag. 47.

τότε. tunc mœnibus cincta Roma eſt, quę erat antea ſine muris.

pag. 58.

μετὰ τὰς σπονδάς. poſt inducias & fœdera inter Lacedęmonios & Athenienſes facta Archonte Alcęo Athenis, qui ea rata habuerant, iis pax erat.

ibid.

Καὶ ἐπί. Sex annos, & menſes decem à regione hoſtiliter inuadenda vtrinque temperatum eſt.

pag. 59.

Καὶ τὸ. Tota hac ęſtate inter Athenienſes & Peloponneſios commercium fuit.

ibid.

τὸ μὲν. Hac æſtate otium fuit, & vltro citroque commeatum eſt.

ibid.

σπονδάς. Fœdus in annos centum fecerunt Athenienſes, Argiui, & Elæi.

ibid.

ὀλύμπια. Olympici ludi hac æſtate ſunt facti, quibus Androſthenes Arcas pancratio primùm uicit.

pag. 60.

λακεδαιμόνιοι. Ineunte uere inſequentis æſtatis annuas inducias Lacedæmonii & Athenienſes pepigerunt.

ibid.

ὡμολόγησαν. Approbarunt in concione annuas inducias, earumque initium hunc quartumdecimum Elaphebelionis diem.

pag. 63.

ἁμαρτήματα. peccata.

pag. 67.

Βρουμάλια. Brumalia hæc commentus eſt Romulus, cum vnà cum Remo fratre natus illegitimo thoro, fuiſſet expoſitus

tus, & à muliere educatus. Erat autem Romanis probro veſci alienis: & conuiuæ ſinguli cibum & potum ferebant ſuum, ne aliena vorare dicerentur. Quamobrem Romulus excogitauit Brumalia, cum diceret hieme ſaltem, cum vacui eſſent à bello, alendum eſſe regi Senatum ſuum. Omnes igitur ad vnum vocauit, & Senatores vocare milites iuſſit.

ibid.

καὶ τοῦτο. Hoc ille commentus eſt, vt ſua ſe liberaret contumelia: & prandium vocauit Brumalium, quo in nomine alienis veſcendi ſignificatio eſt.

pag. 69.

φεβρουάριος Februarius. Hic menſis conſulis cuiuſdam vocabulo appellatur genere Galli. Camillo enim de Tyrannis triumphante tactus inuidia Februarius clamabat è roſtris, non fuiſſe Camillum autorem victoriæ, ſed Romanorum fortunam. Quin etiam litteras cominiſcebatur, & falſos in eum teſtes producebat, vt qui de tyrannide conſilia coqueret. Ita populo concitato eum vrbe expulit. Sed ut rediit Roma capta, & Brennum deleuit cum ſuis, cauſſa in iudiciũ deducta omnium autorem fuiſſe Februarium oſtendit. Quãobrem detracta veſte iuncea ſtorea amictum à viatorib. tribuniciis, qui dicũtur vernaculi, neruis cæſum vrbe expulit, & cognominem ipſi menſem præ aliis mutilauit.

pag. 73.

τοῦ βουλευτηρίου. In curiam, & publicas tabulas, & tempus, & conciones mentitur.

ibid.

ἡμεῖν. pax igitur Elaphebolionis xix. die facta eſt.

ibid.

τὸ ἱερόν. Sacrum montem cepit Philippus xxv. die Elaphebolionis, cuius menſis iv. & xx. legatorum vnus Demoſthenes præſes erat. Non modò igitur reliquos menſis huius dies domi conſumpſimus; verùm etiam Munychione dedimus nos in viam. Huius rei teſtem vobis producam Senatũ,

cuius

cuius decretum extat, quo ire ad iuſiurandum exigendum legati iubentur.

S. C. Tempus.

Auditis Munychionis die tertio factum eſſe?

pag. 74.

ἥκομεν. Functi legatione, qua erat Philippus iureiurãdo obſtringendus, huc peruenimus die xiii. menſis Scirophorionis.

ibid.

ἡ δὲ. Concio autem, qua hi mentiendo, voſque fallendo rempublicam peſſundederunt, xvi. Scirophorionis habita eſt.

ibid.

τῇ τετράδι. Die xxvii. vobis in Piræeo congregatis venit Dercyllus Chalcide, vobiſque nũtiauit rerum ſummam Thebanis eſſe à Philippo commiſſam, & numeratis diebus quintum eſſe illum à pactis induciis reperiebat.

ibid.

ἐπειδὴ Cum autem quinto aut ſexto poſt die periiſsent Phocenſes, & Dercyllus Chalcide rediens uobis nũciaſſet concionem in Piræeo habentibus Phocenſes periiſſe; vos autem, Athenienſes, perculſi decreuiſſetis vt liberi & vxores ex agris deportarentur, Piræeus muro cingeretur, Herculi in vrbe fieret: cum res hoc loco eſſent, tanta perturbatio, tantus tumultus vrbem circumſtetiſſet; tum demum hic vehemens, & ſapiens, & vocalis neque Senatus, neque populi decreto legationem ad eum ſuſcepit, à quo hęc erant perpetrata.

pag. 75.

ἀποδημήσαμεν. Tres totos menſes ad (exigendum) iuſiurandum patria abſuimus.

ibid.

οἱ χρησοί. Hi boni legati in Macedonia tres totos menſes, quoad rediit ex Thracia Philippus, otioſè ſederunt.

ibid.

ibid.

τῆς εἰρήνης. Pace iam facta, & Cherroneſo ſalua quatuor otos menſes inſequentes incolumes Phocenſes fuerunt.

ibid.

ἔστιν. Eſt locus hic Pamphili & Callippi ars vniuerſa.

ibid.

ὁ τόπος. hic locus ars Callippi eſt.

ibid.

ὅλη τέχνη ars vniuerſa.

pag. 77.

Καὶ μετά. Poſtidea quoties audito Philippi copias & mercenarios ad fretum eſſe, aut ad Megara tumultuati ſitis, noſtis omnes.

pag. 78.

ἀλλ' οὐκ ἦν. Sed tunc, opinor, non poterat, id quod nunc facit, habito è vetuſtis temporibus, & decretorum aceruo eorum delectu, quę neque prouidiſſet quiſquam, neq; eſſe hodie recitanda putaſſet, calumniari. & perturbato ordine temporum, & veras rerum geſtarum cauſſas falſis mutando, videri aliquid dicere.

pag. 80.

περὶ τὰ οἰκεῖα. Cum in priuatis negotiis & aduerſus ciues eſſet quàm iuſtiſſimus, in publicis multa feciſſe, vt patrię occaſiones poſtulabant. Quippe cum illi frequenter iniuſtitia opus eſſet.

ibid.

οὐ δίκαιον. Iniquum eſt, fateor, verum tamen vtile.

ibid.

μιμούμενος. Lacedæmoniorum proceres imitatus, qui ſimpliciter honeſtum, & iuſtum putabant vnum patriæ commodum.

pag. 81.

τὸ δίκαιον. Qui iuſtum magnificè emolumenti cauſſa extollebat, vtebaturque vtili perinde atque honeſto.

pag. 82.

pag. 82.

καὶ διὰ. Quamobrem grauius Iudæi omnes ſtipendium in capita perſoluunt. Reliquorum autem bonorum.

pag. 83.

ἐξοῦ. Quo à Sacrorum præfectis numerato hominum numerus vnà cum ſexu atque ætate vniuſcuiuſque apparebat.

ibid.

ἐξῶν. ex quibus cum omnium numerum erat cogniturus quotannis, tum qui per ætatem arma ferre poſſent.

pag. 84.

Κένσος. Cenſus numi genus, capitatio, vel quod in capita penditur.

pag. 86.

οἱ δὲ. Illi autem iuerunt Byzantium ſuis ſibi humeris breues quaſdam pelliceas veſtes ferentes, in quas domo cum proficiſcerentur nihil aliud, quàm panes biſcoctos coniecerant.

pag. 93.

διὸ. Quo factum eſt, ut non ſententia modò, ſed reliqua etiam in vtriuſque hiſtoriarum initiis ſint ſimillima. Quippe cum ab iiſdem carceribus procurrerit vterque ad hiſtoriæ ſtadium.

pag. 96.

ἀπὸ τοῦ καίνω à percutiendo.
ἀπὸ τοῦ καίειν. Quòd haud dubiè vrat.
παρὰ τὸ μάττειν. Quòd materiam ſubigat.
παρὰ τὸ δεῖσαι. Quòd humorem gignat.

pag. 97.

ἐκ τῶν. Ex iis, quę vnà cum migrantibus è Gręcia exciderant, & apud exteros adhuc peregrinabantur.

ἰέναι ire.
εἰδέναι. ἴσαθαι. Scire.

pag. 98.

ἱδρύσατο. Cereri ſignum ſtatuit, quam Iſim dixerunt

Aegyptii,

Aegyptii, à quibus ęquè Io Iſis eſt appellata.

Ibid.

θεών. deam colis ſupra modum ſapientem, ſtudioſamq́. ſapientiæ.

Ibid.

ἱερὸν λόγον. Sacrum ſermonem dea colligit, & componit & diuinitate initiatis tradit, aſſidua victus temperantia, & à multis cibis, & Venere abſtinentia libidinem voluptatiſq́ue amorem coercens, & virili atque firmo in ſacris cultui ferendo aſſuefaciens, cuius finis eſt primi, & principis, & ſub intelligentiam cadentis cognitio, ad quem apud ſe, verſantem ſecum, & conſuetudinem habentem quærendum hortatur.

pag. 110.

οὐκ ἄν. Nulli vſui cithara erit, & Veneris dona.

Comaq́; & forma.

pag. 111.

ἐλάχιστα. minimè ſe de ea laborare, ſed eam requirere, qua laudaſſet Achilles res præclarè à viris fortibus geſtas, affirmauit.

pag. 112.

παρὰ δὲ. Celebratur Romanorum ſermonib. vt autor eſt Poſidonius lib. nono & quadrageſimo hiſtoriarũ, Apicius quidam, vt qui luxuria mortales omnes vicerit. Hic ille eſt Apicius, qui exſilii autor Rutilio fuit ei, à quo Romana hiſtoria Gręcè eſt edita. De altero Apicio famoſę luxuriæ ſupra dictum eſt.

INDEX RERVM NOTABILIVM, ET AVTORVM.

Qui aut illuſtrantur, aut emendantur.

A

ABrutium olim Picenum fuit. 95
Achilles Statius Luſitanus. 99. veram ſententiam ſibi à Lipſio eripi ſinit. ibid.
Adriani murus in Britannia. 56
Aedificia mœnibus coniuncta Augu ſti ęuo. 39. 41. quando id fieri cęptum. 41
Aegypti incolarum numerus. 65
Aegyptii Mineruę templo tectum nullum imponebant. 28. nullum in templis habebant humanum ſimulacrum. 29
Aerumnæ. 65
Africani maioris mors. 102
Alcæus Prętor Athenienſibus. 58. 59. 60
Alcibiades iniuſtus in rep. adminiſtranda. 81
Alexandro regnante qui Macedonię & Thraciæ fines. 156
Alexandriæ frequentia. 85
Alia productio nominis. 68
Amatores a puellis fratres dicti. 99
Ambitus Romæ Seruio Tullo regnante. 39. Auguſti æuo. 41. Impp. Veſpaſianis. 43. & ſeq. Aureliano imperante. 54. & ſeq.
Ambitus Athenarum. 40
Amictus. 35
Amphipolis Thraciæ vrbs. 71. vnde nomen inuenerit. 95
Amphitruo Plauti examinatur. 63
Amynias Archon Athenis. 60
Annorum ratio in veterũ libris præcipuè corrupta. 101
Annorum xxx. in hiſtoriis ratio falsò habita. 109
Annus, quo primi Coſſ. Romæ inierunt obſcurus. 105
Antiochus Margianam regionem muro cinxit. 56
Antipho Archon Athenis. 60
ANTONII QVAERENGI Laus. 118. præclaræ duæ corruptorum locorum emendationes. 119
Apicii quot fuerint. 112
Apicius an vixerit ſtante republica. 112. 113. qui ſub Tiberio vixit maximus oĩum nepos. 113. ex qua gẽte fuerit. 114. Alter ſub Traiano. 112. autor de re coquinaria alius ab his duobus ex quorundam ſententia. 114
Apicius Gabba ſcurra nobilis ſub Tiberio. 114
Appianus Plutarchum ſequi ſolitus 70. eius fragmentum è libris amiſſis. Ibid. à calumnia uindicatur. 30 eius error. 3. locus illuſtratur 9. locus tentatus. 81. 82
Appuleius Platonis ſectator 119. Hippiæ Sophiſtæ patriam ignorare nõ potuit. ibid. eius floridi è variis fragmentis concinnati. 14. an indicem hunc debeant Appuleio. 15 recenſentur. 16. & ſeq. emendantur 22. & ſeq. locus emendatus. 111. 119
Appuleii inconſequens oratio. 24. de Samo pugnans cum Geographis ſententia. 25
Archias Athenis Archon. 59. 61

Archy-

Archytæ ad Platonem epiſtola. 35
Arganthonius Gaditanus. 104
Ariſtides in priuatis rebus iuſtus, in publicis nō item. 80. eius dictum, cū publicas pecunias Delo Athenas transferret. ibid.
Ariſtio vel Ariſto Athenis Archō. 60
Ariſtophilias Athenis Archon. 58. 59 61
Athenarum ambitus. 39. 40
Athenæus Platonem calumniatur. 57. eius loci inter ſe collati. 112. ſententia de autore exſilii P. Rutilii Rufi examinata 113. locus de pane recocto. 86
Atheniēſium & Elæorum fœdus in annos centum. 59
Athenienſium & Lacedęmoniorum fœdus in annos quinquaginta, 56 59. Trepidatio Thermopylis à Philippo penetratis. 72
Atta epigrammatum ſcriptor. 115
Attenuare. 115
Atticorum menſium ordo. 73
Auentinus Auguſti æuo adhuc extra pomeriū. 41. extra muros qui fuerit. 43. intra duos muros fuit ibid.
Auguſtales ludi à Tacito, & à Suida commemorati alii atque alii fuerunt. 13. 13
Auguſtum menſem Februarium eſſe Gręci quidam ſomniant. 70
Auguſtus vt pomerium protulerit. 40. 41
Aurelianus muros vrbis dilatat non ampliato pomerio. 41. quibus cauſſis adductus dilatarit. 56. an ad quiquaginta prope M. paſſuum produxerit. 55. & ſeq.
Aureus denarius vetus quinis & vicenis æui noſtri aureis par. 85.

B

Belli inter Minoē & Nilnm cauſſa. 33
Bellum ſociale, Marſicum, Italicum. 2. eius initia. 2. 3
Biſcocti vel Biſcoctini qui. 87
Bonorū æſtimatio cenſus dicitur. 83 ſtituta. 67. quid ſignificēt. 67. 68
Bruti primi Romæ conſulis cædes. 100. 108. uita diuturnior, quam plerique hiſtorici tradunt. 108
Brutus cur ſacra Carneæ deæ Kal. Iuniis fecerit. 109. 110

C

C. Cęſar dictator pomerium vt protulerit. 40. 41. nihil aliud quàm capitationem Galliæ impoſuit. 79. 80
Candelæ nomen vnde ex Gręcorū ſententia. 96
Canticum quid. 112
Capitatio ex cenſu à Seruio Tullo inſtituta. 79. à Tarquinio ſuperbo abolita. ibid. in capita Romæ, & in prouinciis. ibid. cur par & æqualis 81. Iudæorum, Cilicum, & Syrorū diſpar. 82. denarius argenteus. 84. certo pecuniæ genere perſoluta 84
Capitulare tributum. 79
Capitum numerus cenſus dicitur, cum eſt relatus in tabulas. 83
Carmina cithara vt diuidantur. 111.
Carnea dea 107. vitalibus humanis præerat. 109. ſacra ei fiebant Kal. Iuniis. ibid.
Caſtra Prætoria vrbis męnibus iuncta 49
Cato quoto ab V.C. natus. 101. 102
Cedrenus Februarium mēſem falsò Auguſtum eſſe credidit. 70. eiusfabula de Furio Camillo. ibid.
Cenſus nomen ex Græcorum ſententia vnde 96. vis triplex 83. vt accipiendus, cum numiſma cenſus dicitur. ibi. modus. 82. quid ſit. 84. certo pecuniæ genere perſolutus 84. ſine vllis tabulis a Seruio Tullo actus. 83
Centuriata comitia intra pomerium habere erat nefas. 42
Chronicum Martini Poloni fabulis refertum. 49
Cibo alieno veſci Romani turpe ſi-

Ciceronis libri à plurimis emendati 101. loci aliquot ex libro de ſenectute reſtituti. ibid. & ſeq. locus ex oratione pro Seſtio emendatus 114.115. locus. 61

Cilices tributum in capita quod per ſoluerint. 81. quod ex cenſu. 82

Cincinnatus ex agro ad conſulatum an ad dictaturam ſit euocatus, incertum. 70. Neronis æuo vt Cedrenus ſomniat, vixit. ibid.

Cithara carmina diuidere quid ſit. 111

Citharam Paridis uidere noluit Alexander. 111. eam ſeruabant Ilienſes. ibid.

Claudianus poeta grandis. 119. eius locus emendatus. ibid.

Conſtantinopolitanę uoces aliquando Romanæ à Græcis dictæ 87. earum exemplum. ibid.

Conſules primi Romę quo menſe & die inierint. 105

Conſules ab Italicis populis creati, cum à Romanis deſciuiſſent. 4

Corona, ſtrophium, aut tænia, qua mammæ cohibentur. 34

Criticis quid præcipuè animaduertendum. 101

Crocodilus impudentiæ Symbolū. 128

D

Δαιμόνιον. 42

Decemuiri Februarium ab vltimo ad ſecundum in anno locum tranſtulerunt. 108

Decreta Athenienſium ab oratorib. aliquando integra non deſcribuntur. 77. ab iiſdem corrumpuntur. 77.78.

Demoſthenes an mendaciis Aeſchinem oppugnarit. 74. & ſeq. eius loci tres obſcuri. ibid.

Denarię note pro millenariis in veterum libris. 45

Denarius præcipuè argenteum ſignificat 84. argenteus capitatio fuit, non aureus. ibid. argenteus capitatio non ridicula 85. aureus vetus quot aureis noſtris reſpondeat. 85

Dies, quo primi conſules Romæ inierunt. 105. & ſeq.

Dio quo Apicium nomine vocet. 114 eius locus illuſtratus. 7. fragmentū è libris eius amiſſis de Furio Camillo. 70

Diogenes Laertius parum diligēs. 36

Dionyſius Halicarnaſſeus à Liuio diſſentit in Veiorum ab vrbe diſtātia 40. à Latinis in tempore, quo Cincinnatus eſt ad magiſtratum ex agro euocatus. 70. Liuio conciliatur. 43. vrbis magnitudinem cur metiatur męnibus, non pomerio. 43. eius locus illuſtratus. 39. & ſeq. eius locus. 106.107

Dionyſius Lambinus. 116

Δίπυρος ἄρτος. 86

Diuidere carmina cithara quid ſit. 111

E

EFfati vrbis fines. 41

E῎νδυμα. 35

Ennii mors. 102

Ephorus, ac Theopompus hiſtoriarū initia eodem argumento ſcripſerunt. 93

Erudnam Latini Iſim dixerunt. 98. eius nominis cauſſę. ibid.

Eſſe ad vrbem quid. 42

Etruſci victi à Catone Prætore. 6 in ciuitatem recepti 6.7. eorū pars manſit in fide. 6

Euphemus Athenienſium Archō. 61

Exoſſare murænas, vel vt murænam quid ſit. 38

F

FAmes Romæ ingens Auguſto imperante. 113

Februarius menſis anno Romuli additus à Numa 68. à Februario Gallo Romæ conſule ex Græcorum fabulis nomen accepit. 69. cur ceteris breuior. ibid. a Cedreno Sextilis creditus 70. olim poſt Decembrem vltimum ī anno locū tenuit. 108. à x. viris poſt Ianuarium collocatus. ibid.

Feſtus Pompeius ab Ouidio diſſentiens. 107. eius locus. 79.116

Fim-

Fimbria C. Flaccum conſulem interfecit 31. in eius locum factus conſul non eſt. ibid. legatuſne fuerit Flacci, an equitum præfectus, an quæſtor. ibid.
Floridos libros ſuos an Appuleius ipſe appellarit. 15
Floridorum liber primus, ſecundus, & quarti pars orationis vnius mēbra. 15. 16. fragmenta diuulſa coniunguntur. 21
Fędus inter Lacedęmonios & Athenienſes. 58. inter Elęos & Atheniēſes. 59
Fratres à puellis dicti amatores. 99

G

GAbba, Gabius, & Galba Apicii nomina. 114
Gallię ſtipendium à C. Cæſare impoſitum. 79
Quantum. ibid. capitatio fuit. 80. cenſus ab Auguſto primum actus 79
Gallieni ignauia, & apud omnes cōtemptus. 56
Glauc⁹ Minois filius à Polyido in vitam reuocatus 32. vel ab Aeſculapio 34. vaticinandi artem à Polyido docetur. 33. vaticinari vt deſierit. ibid.
Græci vocum origines aliquando ementiuntur. 96
Græcorum laus. 67. quorundam mendacia. ibid.

H

HErcules Aegyptius. 64. Græcus à Plauto nominari videtur vt deus, antequam natus ſit. ibid.
Heſychii locus. 84
Hippias Elęus Athenis tutò verſatus anno primo. xc. Olympiadis. 58.
Hippopotamus impudentiæ Symbolum. 28.

36. 37
Ιεροσόλος Gręca vox optimæ notæ. 11. quis dicatur. 11. 12. idem σολισῦς. 12
Imaginiſſimus. 24
Imperator, qui benę rem gerit alienis auſpiciis. 42. Extra pomerium proconſul dicebatur. ibid.
Indutus. 35
Initia Saluſtiana Catilinarię coniurationis & belli Iugurthini ſcripta eodem argumento. 88. Taciti annalium, & hiſtoriarum eandem propê habent ſententiam. 91
Inſtar magnitudo. 25
Interamnæ quæ vrbes dictæ 93. tres in Italia. ibid.
Interamna Nahars in Vmbria. 94. Latina ad Lirim. 93. Paleſtina in Piceno Romanorum colonia. 94. 95. In Sabinis eadē, quæ in Vmbria. 95.
Interānanæ terræ μεσοποταμία. 95
Interānates Lirinates. 93. Nartes 94
Interius non modò id appellatum, quod propius, verùm etiam quod breuius eſt. 42
Io Aſopi filia mutato nomine Iſis appellata. 97
Ioannis Mangani laus. 25
Ioſephi Bonfadii laus. 54
Ioſephi Scaligeri laus. 107
Iſaacus Caſaubonus. 55
Iſarchus Archon Athenis. 58. 60
Iſis Aegyptia dea. 97. Ceres fuit. ibid. antiquior Aſopi filia ibid. Saïs. i. Mineruа appellata. 98. Latinum eius deæ nomen. ibid.
Iſis Aegyptia vox, non Græca. 97. eius vocis Græcæ etymologię ibi. Aegyptiè quid ſignificet. ibid.
Italica lingua cinnus è uariis linguis 96
Italici populi non vno eodemq. tem

ſpadanis dedit. 5
Iunio menſi vnde nomen.107.eo mẽſe Tarquinius ſuperbus regnum occupauit 110. ſacra Carneæ deæ facta. 108.109.110
Iunonis Lucinę Theſauri. 83
Iuſtus Lipſius fratrem eſſe amatorẽ Tibullo falsò putauit.99.ei9de Auguſtalibus ludis opinio reiecta.13 emendatio Tertulliani non neceſſaria. 14. emendationes in Plinio de vrbis magnitudine omnes reiectæ.44.& ſeq. à ſeipſo diſſẽſio. 48 memoriæ lapſus in Victoris teſtimonio. 49. hæſitatio ĩ capitatiõe 79. Suetonii locus ab eo corruptus 79.80. rationes pro capitatione ex cenſu confutatæ 80. 81. in iuſtitiæ momentis ponderandis indiligentia 81. in cenſus nomine error.83. de exacto capitationis nomine au reo denario ſententia exploſa.84.
Iuſtini locus. 59
Iuſtitiæ in republica adminiſtranda quis locus. 80
Iuuenalis illuſtratus. 36.37.62.114.
Iuuenatius fluuius nũc Tordinus in Abrutio 95
Iuuenalis Theſauri. 83

K

KAlendarii autor ab Ouidio diſſentit. 106.110.
Kalendis Ianuariis an primi conſules inierint 106. inire cęperunt anno V.C.DC.ibid.
Καρηκομόωντες. Gręci. 111

L

LAcuna in mento pars pulchritudinis. 25
Lampridii locus de publicis vectigalibus 85. trahitur à Lipſio repugnans ad capitationem.ibid.
Latina lingua multa ab aliis linguis mutuata. 96
Legati Athenienſium ad Philippum 76
Legatus, & proquęſtore idem. 31
Leonina ciuitas Romę pars. 49
Lex de Latinis & Italicis populis ciuitate donandis à quo lata. 6
Liber de limitib. agrorum emendatus 94. conſutus ex variis fragmentis uariorum autorum. ibid.
Libitinæ Veneris Theſauri. 83
Librariorum quorundam religio. 26
Libri de re coquinaria cuius Apicii ſint. 114
Lingua Latina, atque Italica multa ab aliis mutuatæ. 96
Liuianæ epitomæ emendatæ. 6. illuſtratæ. 8.10
Liuius Varronem notat.41. ab Halicarnaſſeo diſſentit.40. Halicarnaſſeo reconciliatus. 43
Liuii poetæ ætas. 102
Lucinæ Iunonis Theſauri. 83
Lucretii locus variè ſcriptus. 116. vt ſcribendus. 117
L.Flaccus à Fimbria conſul interfectus. 30
L.Quinctius Cincinnatus ad conſulatum an ad dictaturam ex agro euocatus.70. Neronis æuo non vixit, vt ſomniat Cedrenus. ibid.
Lyſander Lacedæmonius vtilitatem iuſtitiæ præponere ſolitus. 81

M

Macedonię, & Thracię fines. 116
Mantilis Græca etymologia. 96
M.Antonii Mureti de autore librorũ de re coquinaria ſententia. 114 error. 66
M.Furius Camillus cur actus in exſilium. 68
Margiana regio ab Antiocho muro vallata. 56
Marſi à quib. ciuitate donati 9. quo tempore in veteres tribus deſcripti. 10
Marſicum bellum. 2. eius initia. 2.3. cur ſic appellatum. 4
Martialis locus. 100
Martini Poloni Chronicum multis fabulis refertum.49. de vrbis magnitudine teſtimonium 44. eleuatur. 49
Μεγάλη πόλις & μεγαλόπολις. 117
Menſes ſeptem in vnam fabulam à Plauto coniecti. 66
Menſium Atticorum ordo. 73

Menſu-

Menſura omnium intra vrbem uiarū 52. Vicorum. 54
Mentum laculatum mollitiei argumentum. 25
Μεσοποταμία. Interamnanæ terræ. 95
Milliarium aureum in vrbe media non fuit. 48
Milliones triginta exigi|à Romanis potuerunt, ſi argenteus denarius capitatio fuit. 86. à Lipſio ex vno xv. facti. 80
Minerua ab Aegyptiis Sais dicta. 98
Mineruæ templa apud Aegyptios ſine tecto. 29
Mœnia vnà cum pomerio non ſemper Romæ ampliata. 40. producta non ampliato pomerio. 40. 41
Mœnibus vrbes apud pleraſque omnes gentes cenſentur. 43
Murænæ vt exoſſentur. 38. tenuibus ſpinis ſcatent. ibid.
Muri, quibus eſt Roma ab Aureliano vallata, validiſſimi. 55. an eſſent collapſi cum victus eſt|à Conſtantino Maxentius ad Muluium pontem diſputatur. 55. & 56
Muris vrbes apud pleraſque gentes cenſentur. 43
Murus ab Adriano in Britannia ductus. 56. quo Margiana regio ab Antiocho cincta eſt. 56

N

NAr Sabinos diuidit ab Vmbris. 95
Nero pomerium vnà cum muris ampliaſſe videtur. 41. vrbis muros Oſtiam producere voluit. 55
Neſtoris ætates. 103
Nicolai Fabricii Galli laus. 43
Notæ denariæ pro millenariis in veteribus libris 45
menſis. 107
Ὅλος. 75
Olympiodori|de Vrbis magnitudine locus. 44
Onuphrii Panuinii opinio reiecta. 8 de loco Vopiſci de Vrbis magnitudine ſententia. 54
Ὅρια effati vrbis fines. 41
Ouidius à Kalendarii autore, & Varrone diſſentiens 106. conciliatus Plutarcho. 107. de vetere mēſium ordine locus. 108. verſus illuſtratur. 22

P

PAnis recoctus in delitiis. 86. 87. vulgaris. 86
Paradiſi Græca etymologia. 96. Hebraicum nomen eſt. ibid.
Paris mollis & effeminatus. 111. citharam à Venere dono accepit. ibid.
Paridis citharam Ilienſes ſeruabant 111. eam videre noluit Alexāder. ibid.
Patauii ambitus. 40
Ῥαξαμᾶς. 87
Peligni quo tempore ciues facti. 9. diſtributi in veteres tribus. 10
Περίβλημα. 35
Περιβόλαιον. 35
Philippi Macedoniæ regis doli. 71
Philippi, & Alexandri æuo qui Macedoniæ fines. 116
Phocenſes à Philippo Macedone profligati. 72
Photius in bibliotheca. 44. emendatus. 93. 111
Picentes à quibus ciuitate R. donati. 9. in veteres tribus deſcripti. 10
Platonis locus in Protagora. 58
Plautus poeticas leges neglexit. 63. eius Amphitruo examinatur. ibid.

memoria lapſus 95. eius locus illuſtratus de ſpatiis in Circo. 53. de vrbis magnitudine locus à Lipſio fruſtra tentatus. 43. & ſeq.
Plutarchus Ouidio conciliatus. 107. 108. eius ſententia de Iſidis Græca etymologia. 97. de Iſide locus 98. lux illi data. 11. locus eius reſtitutus. 27. Clementi Alexandrino cōciliatus. 29.
Polyidus Cœrani F. vates. 32. Glaucum Minois F. reuocat in vitam. 33. eundem vaticinandi artem edocet. ibid. Megaram ſe recipit, & repetitur a Minoe ibid. multa eius in veterum tragœdiis mentio. 34.
Pomerii veteris à quonam ſublata religio. 41
Pomerium quid. 41. vnde nomen acceperit. ibidem. vrbis finis. 42. 43. auſpiciorum vrbanorum terminus. 42. verbi vi ſpectata produci non potuit non ampliatis mœnibus. 42. prolatum nō ampliatis mœnibus. 42. prolatum non ampliatis muris. 40. 41. 42. cui vſui. 42 cum muris non ſemper ampliatum. 40. 41
Πωμήριον. 41
Porta flumentana Conſtantini æuo ſita, ubi nunc eſt. 55
Portæ Rauduſculanæ & Næuiæ vici, olim viæ. 54
Portæ, ad quas communis ferebat via, Romæ xii. fuiſſe olim uidentur. 53
Potus ieiunorum, in Græcia & Romæ 37. multis modis nocebat. ibi. qui ex eo fructus percipi crederetur. ibid.
Proconſul extra pomerium dicebatur Imperator. 41
Ptolemæus nouarū hiſtoriarū libros ſeptem ſcripſit. 111
P. Rutilii Rufi exſiliū. 112. eius cauſſæ. 113
P. Sulpicii rogatio de nouis ciuibus in tribus diſtribuendis. 8. 9
Πυλῶν templum. 28

Q

Qvini & viceni aurei noſtri deſtri denarium veterem aureū efficiunt 85

R

Regiones vrbis à mœnibus remotæ. 51
Regionum ambitus ad ambitū murorum non facit. 51
Regisfugium in menſem Februariū incurrit. 106. in a.d.vi. aut vii. Kal. Martias. ibid. olim in a.d.vi. aut vii. Kal. Ianuarias. 108
Regisfugium alterum. 106. 107
Rex ſacer Romæ poſt reges pulſos. 107
Roma Athenis magnitudine par. 39 tribus rationibus aucta. 40. an in circuitu ad L.M. paſſuum vnquam patuerit. 55. cum eſt capta à Gothis minùs quā olim frequens. 57. Si ad L. M. paſſuum patuit, dupli ci muro vallata 56. 57. eius ambitus Seruio Tullo regnante & Auguſti æuo 39. Veſpaſianis imperātibus 43. 52. cum eam Gothi ceperunt. 44. Aureliano imperante. 39. 54. Mœnia cur non ſint vnà cum pomerio à Sylla, Cæſare, Auguſto amplificata 42. cur mœnibus eius amplitudinem Halicarnaſſeus, nō pomerio ſit metitus. 43. Nomen non muros tantùm, ſed continentia quoque ædificia continet. 43. Pars cis Tiberim multo ea, quæ trans Tiberim, amplior fuit. 50. magnitudo ex quibus præcipuè poſſit intelligi. 52
Romana vocabula Græcis aliquando Conſtantinopolitana. 87
Romanam hiſtoriam quæ corruperint. 91
Romani imperii opes à Lipſio in immenſum auctæ 80. 85
Romani Macedoniæ fines trans Neſſum produxerunt. 116
Romanis cibo alieno veſci olim probro

bro datum. 67
Romulus quo conſilio ex Græcorū ſententia Brumalia inſtituerit. 67.
Rotunda ſumma. 108. 109
Rufus quo tempore de Vrbis regiobus ſcripſerit. 51

S

SAbinos ab Vmbris Nar diuidit. 95
Saccharum inter luxuriæ inſtrumenta olim non fuit. 87
Sais Minerua Aegyptiis eſt. 98
Saluſtius in Catilinaria & Iugurthino initiis eiuſdem propè ſententiæ vſus 88. emendatur. 89
Samos vbi collocetur ab Appuleio 25. vbi ſita. ibid.
Σκαπτὴ ὕλη in Thracia. 117. patria vxoris Thucydidis. ibid.
Σκαπτησύλη in Macedonia. 117
Scapteſula, Scaptenſula, σκαπτὴ ὕλη, & σκαπτησύλη vnus idemque locus. 117. in eo auri & argenti metalla. ibid.
Scholia vetera in Iuuenalem. 114
Scipionis maioris mors. 102
S.C. Romæ aliquando ementita. 78. Athenis corrupta. 77. 78
S.C. id factum dicitur, de quo lex ēt lata eſt. 6
September primus olim, vt quidam volunt, anni Romani menſis. 107
Seruius Tullus tributum ex cenſu exegit 79. quam ruſticos, & vrbanos cenſendi ſine tabulis rationē excogitarit. 83
Sigiſmundus Gelenius. 82
Sociale bellum, Italicum, & Marſicū 2. eius initia 3
Stephanus. 116
Stipendium Galliæ à Iulio Cæſare impoſitum capitatio fuit. 80
ducta vſque ad uicinas Romæ vrbes 49
Suffragium dari quid aliquando ſignificet. 10
Suidas haurit aliquando ex impuris fontibus. 67
Suſcitabulum quid. 112
Sylla vt pomerium protulerit. 40. 41. veteris pomerii religionem ſuſtulit. 41
Syri quod tributum in capita Romanis perſoluerint 81. quod ex cenſu 82

T

TAcitus duorum operum initia eodem propè argumento ſcripſit 91. ſibi conciliatus 92. illuſtratus. 13
Tarquinius ſuperbus Iunio mēſe regnum occupauit. 110. tributum in capita reuocauit. 79
Tectorum Romę altitudo. 44. 54
Tempora quatuor, quibus Italicis populis ciuitas eſt data. 5
Tempora in veterum libris corruptiſſima. 101
Temporibus ſuis in hiſtoria reddenda omnia. 29
Tenues ſumptus. 115
Theophraſti de Ariſtidis iniuſtitia teſtimonium. 80
Theopompus atque Ephorus hiſtoriarum ſuarum initia eodem argumento ſcripſerunt 93
Theſauri Iunonis Lucinæ. 83. Veneris Libitinæ. ibid. Iuuētatis. ibid.
Thraciæ & Macedoniæ fines. 116
Tibulli verſus illuſtrati. 99
Tragicorum veterum fabulæ unius diei finibus nō circumſcriptæ. 66
Trantiberinæ regionis ambitus. 49
Tribus, in quas poſt bellum ſociale

tis exegerunt capitationis nomine ſi capitatio denarius argenteus fuit. 86

V

VArro à Liuio notatus. 41. eius locus. 107
Veij Roma quantum abfuerint. 40. paullò minores Athenis. ibid.
Velleij locus illuſtratus. 8. Error 30. eius erroris origines. 31
Veneris Libitinæ Theſauri. 83
Venetiarum ambitus 40
Venetæ triremes. 86
Veſpaſiano imperante quãta Romæ amplitudo. 43. & ſeq.
Veſtium genera duo, amictus, & indumentum. 35
Viarum in vrbe menſura. 52
Vici portę Rauduſculanæ & Næuiæ olim viæ ad eas portas ferentes. 54
Vicorum omnium vrbis menſura. 54
Victor quo tempore ſcripſerit. 51
Viæ quę olim ad duas Romæ portas ferebant. 53. quæ olim in uicos abierant. ibid.
Vinum ſaltationem docuit. 14
Virgilij locus. 62. loci duo emendati. 32. 34
Vmbilicus vrbis. 48
Vmbros à Sabinis Nar diuidit. 95
Vmbris quo tempore ciuitas data. 7
Vopiſcus in vrbis ambitu prodendo falli non potuit. 55. quo tempore ſcripſerit. ibid. vulgata eius lectio illuſtrata 57. de vrbis magnitudine locus. 54. corruptus ex Panuinij ſẽtentia ibid. à Ioſepho Bonfadio emendatus. 55
Votũm poſtulare Appuleio quid ſit. 22
Voti formula cũ nihil certi petimus à dijs. 22
Vrbis augendæ rationes tres. 40. magnitudo ex quatuor capitibus à Plinio colligitur. 52. mœnia cur nõ ſint à Sylla, Cæſare, Auguſto vnà cum pomerio ampliata 42. magnitudinem cur Halicarn. mœnib. nõ pomerio metiatur. 43. ambitus Seruio Tullo regnante. 39. Veſpaſianis imperantibus. 43. 52. cum eam Gotthi inuaſerunt. 44. nomen mœnibus continetur. 43
Vrbes muris cenſeri ſolitæ. 43
Vtilitas iuſtitiæ mater 80. in reipubl. adminiſtratione quem obtinebat locum. 80. 81. ab Ariſtide, Alcibiade, Lyſandro iuſtitiæ prælata. 80. 81
Vtrinque Appuleio & Plinio quid. 26. 27.

X

XIII. in xxx. mutatum. 46

Z

Zoſimi locus.

FINIS.

ERRA-

ERRATA.

PRimùm admonendus es lector impetrari ab operis nulla ratione potuiſſe, vt quæ erat in meo exemplari ratio interpungendi, in ea repræſentanda eſſe vellent diligentes. vt mirum non ſit, ſi multis in locis erit corrupta. Deinde in hunc indicem grauiora tantum errata eſſe congeſta, ac ne ea quidem fortaſſe omnia. Quę me fugerint, ea ſpero fore vt tute emendes, & quę tua humanitas eſt, mihi ne imputes.

2	faller	fallor
3	eadem	eodem
	Intelligeret	intelligere
	luere	fuere
	cæpiſse	coepiſse in hac dipthongo

frequenter à librariis peccatum eſt, qui mænia mæchum, proęmiū, comędi, pęnas, & alia ſcripſerunt ad eundem modum. Vnde igitur illa per incuriam impreſſorum deiecta eſt, eo ſemper reſtituatur.

5	μέκρι	μέχρι
	ἔκρηζον	ἔχρηζον
6	vtrumque poſſit	vtrumque eſſe poſſit
7	& qui non dep.	& qui depoſuerant
10	conitiis	comitijs
14	ceſſent	eſſent
16	iu mea ſententiam	in mea ſententia
17	pueritia	peritia
18	ſallor	fallor
21	omni cana	omnicana
23	placct	placet
24	inititium	initium
28	πωλῶνα	πυλῶνα
30	ἐπὶ ἐκεῖνον	ἐπὶ ἐκεῖνον αὐτόν.
31	Hæc igitur à Fimb.	Hæc igitur ſi a Fimb.
32	Gorynius	Gortynius
33	admiſſurum	dimiſſurum
35	περ ιβόλαιου	περιβόλαιον
	miſſos	miſſos
37	ſcialacquarſi	ſciaquarſi
38	murenę	murænę
41	Atque hæc cauſſa	Atque hæc fortaſſe cauſſa
42	definiebatur	definiebantur
43	illuſtrarus	illuſtratus
47	exigium	exiguum
48	xxli	xlii
	magnificiendum	magnifaciendum
	fateore	fateor
49	Tybur	Tibur
	partem partem	partim partim
51	æ	ne
53	ferrrent	ferrent
54	Quarta pars	Tertia pars
58	ἐπὶ ἒξ ἐπι	ἐπὶ ἓξ ἔτη
59	ἡσυχιὰ	ἡσυχία
	μαντινεῖς	μαντινεῖς
	ἀνδροθένης	ἀνδροσθένης

ἀδελφος ἀδελφός

ὑ.βρεος ὑ.βρεος

69 ὑπὸ θεσιν ὑπόθεσιν

70 tradant tradunt

υπὲξεσχεν ὑπεξέσχεν

73 Scopū ſcopū.& multa ꝑterea ſcripta ſunt maioribus charaćterib. quæ minores poſcunt

74 ἐ̃ςι ἐ̃ςι

75 ἤδη οὔσης ἤδη οὔσης

& tum & tamen

77 ἐπίςαθε ἐπίςασθε

fe ſe

78 argentum argenteum

Lipſins Lipſius

80 neſcirent ne ſcirent

83 qui vrbem colebant.hęc ſunt inducenda

84 vice vicenos

fuit fuit

85 æſtimauit æſtimat

tantum aurum tantum auri

87 Hi̇ maioribus charaćteribus hæc deſcribenda fuerunt

88.Hominis. hæc quoque maiores litterarum formas po. ſcebant.

89 Omnia iura omnis cura

prætium pretium

91 ſtante republica.maioribus charaćteribus deſcribenda hæc erant,

multis modis multimodie

proemio proęmio

ingeniæ ingenia

95 horum ſatis. horum locorum ſatis

97 nomen. nomen?

98 nomne nomen

99 auſpirare aſpirare

101 erat erant

102 T.Flaminius & M. T. Flamininus & M.

103 Quarum inquit earum inquit

104 ſpem quidem. hęc mea non Ciceronis verba ſunt

105 nieruut inierunt

uuarias fuiſſe. Ianuarias fuiſse

107 Carnæ Carneæ

108 cellotus collocatus

Quinalia Quirinalia

109 Carnæ Carnam. Carneę Carneam.

111 neſciunt neſciant

ita ſentio legendum ita ſentio;legendum

116 Maronem Maronęam

117 vnum idem vnum idemque

nomine nomini.